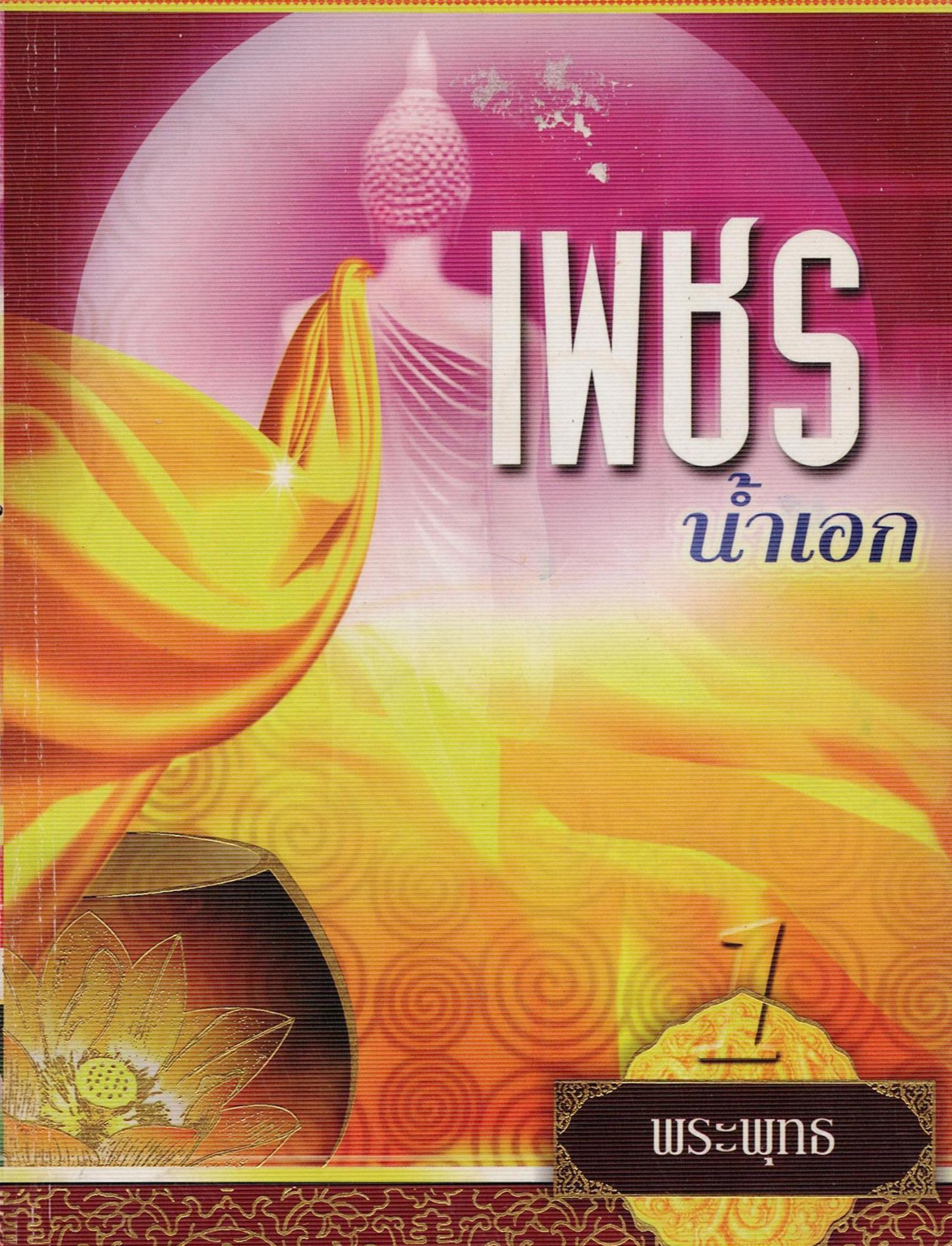

เพชร น้ำเอก

1

พระพุทธ

เพชรน้ำเอก (พระพุทธ)

เล่ม 1

๑๑

เกิดมาพบพระพุทธศาสนาเป็นผู้มีบุญยิ่ง
แต่ผู้ที่ปฏิบัติตามสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน
บุคคลนั้น “เป็นผู้มีบุญสูงสุด”

เพชรน้ำเอก

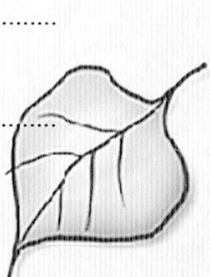

พระพุทธ

ขอมอบเป็นธรรมบรรณาการ

แด่ ....

จาก ....

ให้ข้าว ให้น้ำ กินไปก็หมดได้
สร้างบ้าน สร้างเรือน นานไปก็ผุพัง
ให้ธรรมะคือให้ปัญญารู้ความเป็นจริง
ก็จะอยู่คู่กับจิตเขาไปตลอดกาล

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมะจึงเป็นทานอันสูงสุด

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย
ตลอดจนอานิสงส์ผลบุญทั้งหลายในครั้งนี้
จงดลบันดาลอภิบาลรักษา
เกื้อกูลหนุนนำให้ท่านทั้งหลายและครอบครัว
จงประสพแต่ความสุขความเจริญ อุดมด้วยจตุรพิธพรชัย
กอปรด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ
ธนสารสมบัติ สรรพสิ่งมิ่งมงคลสมบูรณ์
ตลอดในกาลปัจจุบันและอนาคตกาลเทอญฯ

อานิสงส์แห่งการ

สร้างหนังสือเป็นธรรมทาน

ท่านผู้ที่ถวายหนังสือธรรมะ หรือแจกหนังสือธรรมะเป็นธรรมทาน ภูมิใจเถิดว่าท่านได้ทำสิ่งที่เป็นมหามงคลถึง ๙ ประการ

๑. เพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

๒. เป็นการบำเพ็ญทานอันสูงสุดคือ **ธรรมทาน**

๓. มีส่วนร่วมในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า

๔. มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเห็นที่ถูกต้อง(สัมมาทิฐิ)

๕. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการบำเพ็ญปฏิบัติธรรม

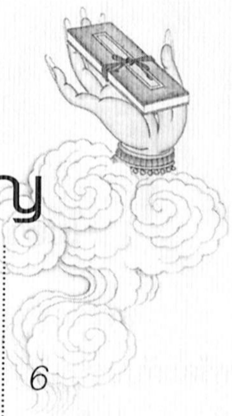
๖. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสันติภาพของโลก

๗. มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม

๘. เป็นการเลือกสรรสิ่งที่ดีมีคุณค่าให้แก่ผู้รับ

๙. เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจอันดีงามของกัลยาณมิตร

ท่านที่ได้บำเพ็ญทานดังกล่าว
ย่อมประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง
ทั้งในชาตินี้ และชาติหน้า

สารบัญ

1. ว่าด้วยเรื่อง...ใจ

1. ใจชั่ว

พระจักขุบาล...บำเพ็ญสมณธรรมโดยถือเนสัชชิกธุดงค์ จนตาบอด พร้อมกับบรรลุเป็นอรหัตผลสุกขวิปัสสโก ภิกษุโจษกันถึงบุพกรรมของพระจักขุบาลว่าเป็นเพราะเหตุใดตาจึงบอด พระพุทธเจ้าจึงเล่าบุพกรรมของพระจักขุบาลแก่ภิกษุทั้งหลายว่าในอดีตชาติพระจักขุบาลปรุงยาพิษหยอดตาผู้อื่นทำให้ผู้อื่นตาบอดพร้อมตรัสภาษิตว่า...

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงสำคัญที่ใจ
ใจประเสริฐสุด สำเร็จได้ด้วยใจ
ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจชั่ว
ความทุกข์ย่อมติดตามเขา
เหมือนล้อหมุนเต้าตามเท้าโค

2. ใจบริสุทธิ์

มัฏฐกุณฑลี...เป็นบุตรของอทินนปุพพกพราหมณ์ผู้ตระหนี่ เมื่อมัฏฐกุณฑลีป่วยหนัก พราหมณ์ไม่ยอมรักษาเพราะกลัวเสียทรัพย์จนบุตรตาย บุตรไปเกิดในดาวดึงสเทวโลกเพราะอำนาจของการระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นพุทธานุสติ ภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดทั้งมัฏฐกุณฑลีเทพบุตรและอทินนปุพพกพราหมณ์จนบรรลุโสดาปัตติผลโดยพระพุทธเจ้าได้กล่าวภาษิตว่า...

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงสำคัญที่ใจ
ใจประเสริฐสุด สำเร็จได้ด้วยใจ
ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจบริสุทธิ์
ความสุขย่อมติดตามเขา
เหมือนเงาติดตามตน

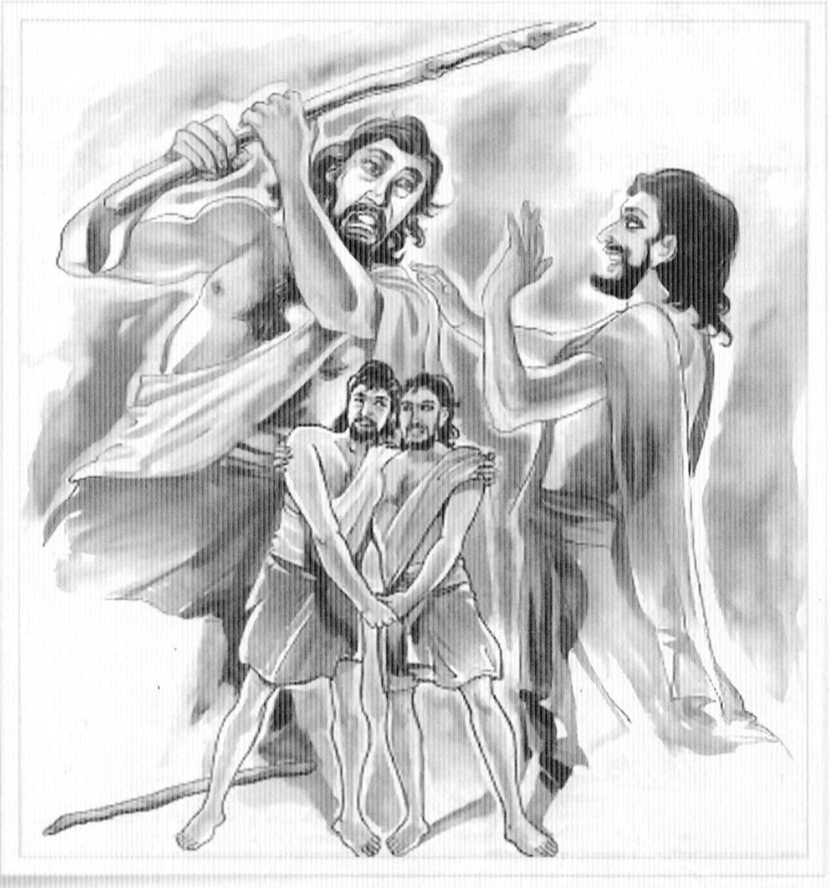

3. เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร

พระติสสเถระ...บวชเมื่อตอนแก่ ถือตัวว่าเป็นพระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้า มีความเย่อหยิ่งต่อภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายและพระพุทธเจ้าตักเตือนเท่าไรก็ไม่เชื่อฟังยังคงถือทิฏฐิมานะ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ใครมัวคิดอาฆาตว่า
"มันด่าเรา มันทำร้ายเรา
มันเอาชนะเรา มันขโมยของเรา"
เวรของเขาไม่มีทางระงับ

ใครไม่คิดอาฆาตว่า
"มันด่าเรา มันทำร้ายเรา
มันเอาชนะเรา มันขโมยของเรา"
เวรของเขาย่อมระงับ

4. ตัดเวร ตัดกรรม

หญิง ๒ คน...ติดตามจองเวรกันหลายชาติ จนชาติสุดท้ายผู้หนึ่งเกิดเป็นสตรี อีกผู้หนึ่งเกิดเป็นนางกาลียักษิณี พระพุทธเจ้าได้ตรัสห้ามนางกาลียักษิณีและตรัสภาษิตสอนทั้ง ๒ ว่า...

ในโลกนี้ แต่ไหนแต่ไรมา
เวรไม่มีระงับด้วยการจองเวร
มีแต่ระงับด้วยการไม่จองเวร
นี้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัว

5. เหตุแห่งความพินาศ

ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี...ผู้กล่าวสอนธรรมและพระวินัยธรทะเลาะแตกแยกกัน ไม่ยอมกระทำสังฆกรรมร่วมกัน แม้พระพุทธเจ้าตรัสห้ามพร้อมแสดงลฎุกิกชาดกและวัฏฏกชาดก ภิกษุทั้งหลายก็ไม่เชื่อฟัง พระพุทธเจ้าจึงหลีกไปอยู่ในป่า เหล่าอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายบังคับให้ภิกษุขอขมาพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับพระองค์จึงตรัสภาษิตว่า...

คนทั่วไปมักนึกไม่ถึงว่าตนกำลังพินาศ
เพราะวิวาททุ่มเถียงกัน ส่วนผู้รู้ความจริง
เช่นนั้น ย่อมไม่ทะเลาะกันอีกต่อไป

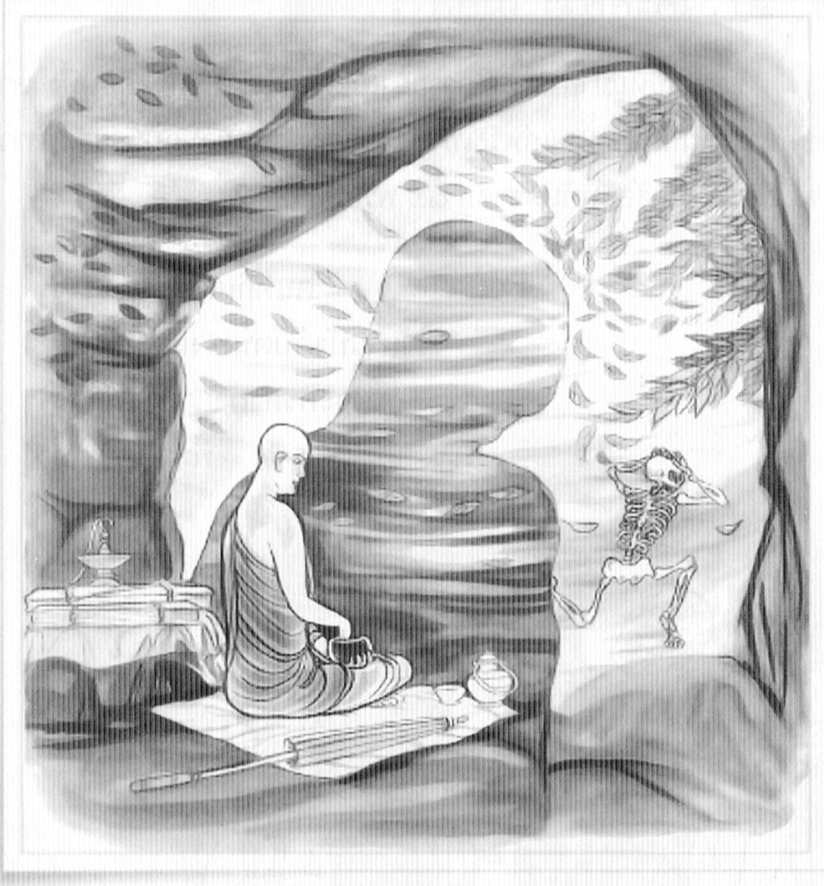

6. เหยื่อมาร

มหากาลและจุลกาล...สองพี่น้องได้ออกบวช พระมหากาลเถระบรรลุอรหัตผล ส่วนพระจุลกาลถูกภรรยาทั้ง ๒ จับสึกโดยเปลื้องผ้ากาสาวะ ภิกษุทั้งหลายเกรงว่าพระมหากาลเถระจักโดนภรรยาจับสึกเช่นนั้นบ้าง พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

มารย่อมสามารถทำลาย
บุคคลผู้ตกเป็นทาสของความสวยงาม
ไม่ควบคุมการแสดงออก ไม่รู้ประมาณ
ในโภชนาหาร เกียจคร้านและอ่อนแอ
เหมือนลมแรงพัดโค่นต้นไม้ที่ไม่แข็งแรง

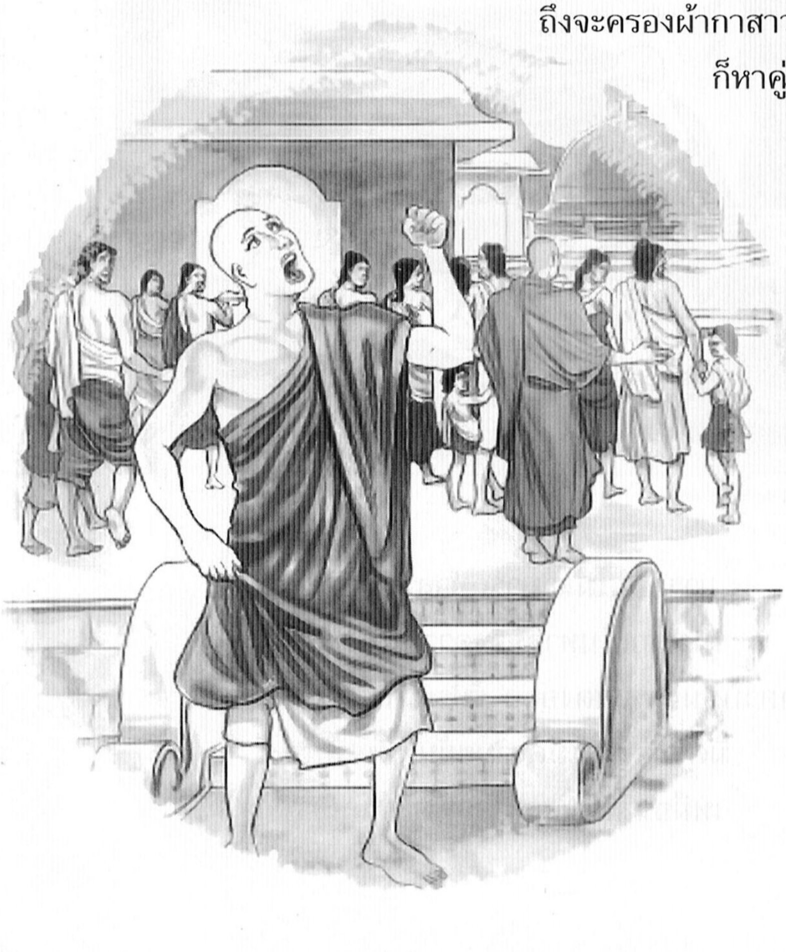

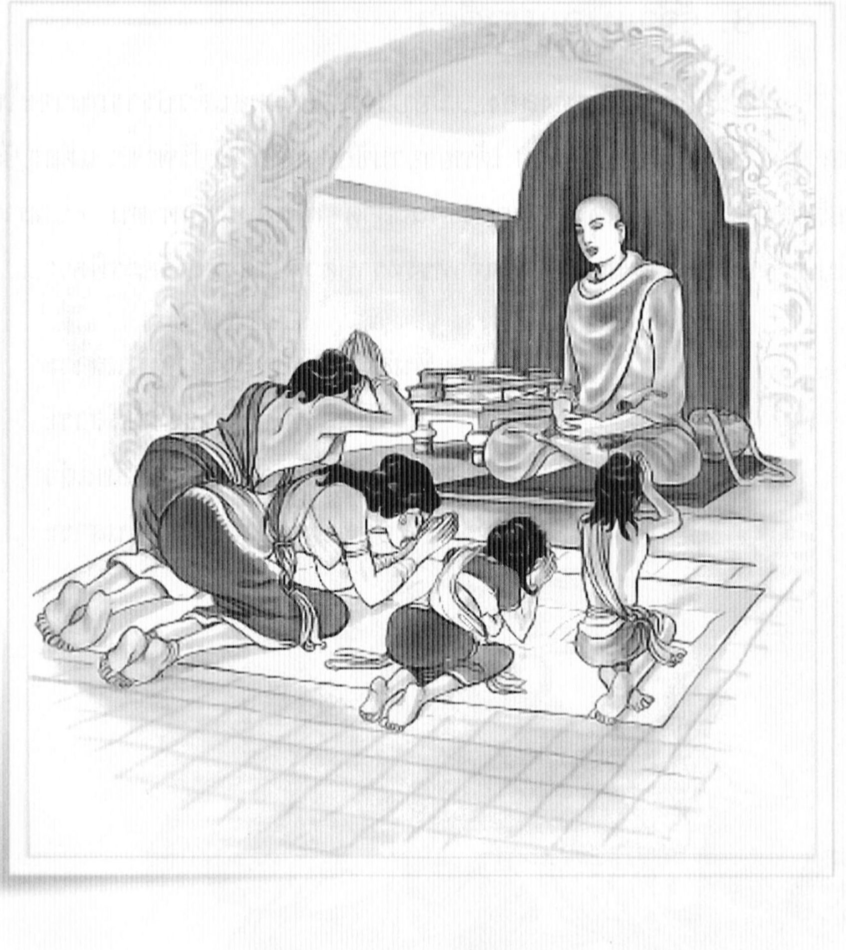
มารย่อมไม่สามารถทำลายบุคคล
ผู้ไม่ตกเป็นทาสของความสวยงาม
รู้จักควบคุมการแสดงออก รู้ประมาณในโภชนาหาร
มีศรัทธาและมีความขยันหมั่นเพียร
เหมือนลมไม่สามารถพัดโค่นภูเขา

7. ใครคู่ควร ไม่คู่ควร

ชาวบ้านหมู่มาก...ลงมติถวายผ้าเนื้อดีแก่พระเทวทัต ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าผ้านั้นไม่เหมาะแก่พระเทวทัต หากแต่เหมาะสมกับพระอัครสาวก พระพุทธเจ้าจึงตรัสฉัทฑันตชาดก ๑๕ พร้อมภาษิตว่า...

คนที่กิเลสครอบงำใจ
ไร้การบังคับตนเองและไร้สัตย์
ถึงจะครองผ้ากาสาวพัสตร์
ก็หาคู่ควรไม่

ผู้หมดกิเลสแล้ว มั่นคงในศีล
รู้จักบังคับตนเองและมีสัตย์
ควรครองผ้ากาสาวพัสตร์โดยแท้

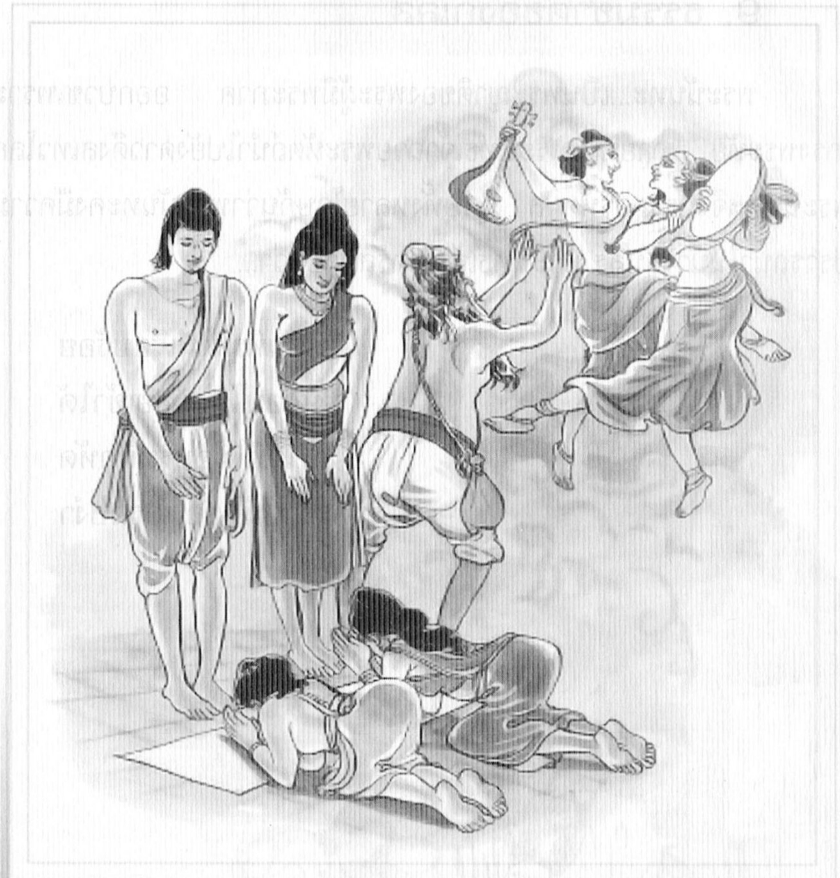
8. รู้จำแนกแยกดีชั่ว

พระอัครสาวกทั้งสอง...เมื่อบรรลุอรหัตผลแล้วปรารถนาจะให้สญชัยปริพาชก*ออกบวชด้วย ได้พยายามชักชวนสญชัยปริพาชก แต่สญชัยปริพาชกกล่าวว่าเมื่อคนโง่มากกว่าคนฉลาด ก็ให้คนโง่มาหาตน คนฉลาดไปหาพระสมณโคดม พระพุทธเจ้าทรงทราบความแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้ใดเห็นสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ
เห็นสิ่งที่เป็นสาระว่าไร้สาระ
ผู้นั้นมีความคิดผิดเสียแล้ว
ย่อมไม่ประสบสิ่งที่เป็นสาระ

*ปริพาชก - *นักพรตผู้ถือการท่องเที่ยวจาริกไปในที่ต่างๆ*

ผู้ที่เข้าใจสิ่งที่เป็นสาระว่าเป็นสาระ
และสิ่งที่ไร้สาระว่าไร้สาระ
มีความคิดเห็นชอบ
ย่อมประสบสิ่งที่เป็นสาระ

9. ธรรมชาติของกิเลส

พระนันทะ...เป็นพระญาติของพระผู้มีพระภาค ออกบวชเพราะเกรงพระทัย ภายหลังพระพุทธเจ้าฉวยพระหัตถ์นำไปยังดาวดึงสเทวโลก พระนันทะจึงบรรลุอรหัตผล ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าพระนันทะคงมีความปรารถนาในนางอัปสร พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

เรือนที่มุงไม่เรียบร้อย
ฝนย่อมไหลย้อยเข้าได้
ใจที่ไม่อบรมฝึกหัด
ราคะกำหนัดย่อมครอบงำ

เรือนที่มุงเรียบร้อย
ฝนย่อมไหลย้อยเข้าไม่ได้
ใจที่อบรมเป็นอย่างดี
ราคะไม่มีวันเข้าครอบงำ

10. วิบากกรรมของคนชั่ว

นายจุนทสูกริก...ฆ่าสุกรเลี้ยงชีพตลอด ๕๕ ปี ในที่สุดผลกรรมเข้าสนองต้องทรมานถึง ๗ วันก่อนตาย ตายแล้วไปเกิดในอเวจีมหานรก ภิกษุทั้งหลายโจษกัน พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

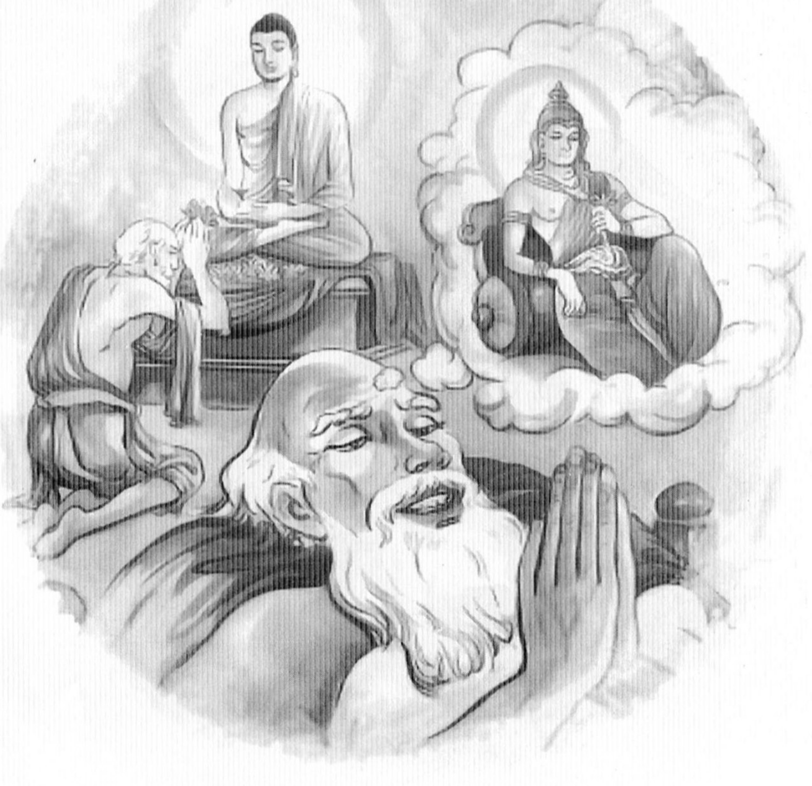
คนทำชั่ว
ย่อมเศร้าโศกทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
คนทำชั่วย่อมเศร้าโศกทั้งในสองโลก
คนทำชั่วย่อมเศร้าโศกเดือดร้อนยิ่งนัก
เมื่อมองเห็นแต่กรรมชั่วของตน

11. วิบากกรรมของคนดี

ธัมมิกอุบาสก...ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ภิกษุโจษกันเรื่องกุศลแห่งธัมมิกอุบาสก พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนทำดี
ย่อมร่าเริงในโลกนี้และโลกหน้า
คนทำดีย่อมร่าเริงทั้งในสองโลก
คนทำดีย่อมร่าเริงเบิกบานใจยิ่งนัก
เมื่อมองเห็นแต่กรรมบริสุทธิ์ของตน

12. คนชั่วตายไป

พระเทวทัต...กระทำอนันตริยกรรมตกลงสู่อเวจีมหานรก ภิกษุทั้งหลายกล่าวโจษกันว่าพระเทวทัตต้องทุกข์ทั้งในขณะมีชีวิตอยู่และขณะตายแล้ว พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนทำชั่ว
ย่อมเดือดร้อนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
คนทำชั่วย่อมเดือดร้อนทั้งสองโลก
เมื่อคิดได้ว่าตนทำแต่กรรมชั่วย่อมทุกข์ใจ
ตายไปเกิดในทุคติยิ่งเดือดร้อนหนักขึ้น

13. คนดีตายไป

นางสุมนาเทวี...บุตรสาวคนเล็กของอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระสกิทาคามี เมื่อใกล้ตายได้เรียกอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่า "**น้องชาย**" เพราะอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบันเท่านั้น อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีความเสียใจคิดว่าบุตรสาวเพ้อด้วยพิษไข้ จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อกราบทูล พระพุทธเจ้าจึงตรัสแสดงภูมิธรรมและภพเกิดของนางอนาถบิณฑิกเศรษฐี จึงกล่าวว่านางเป็นสุขในโลกทั้งสอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนทำดี
ย่อมสุขใจทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
คนทำดีย่อมสุขใจทั้งสองโลก
เมื่อคิดว่าตนได้ทำแต่บุญกุศลย่อมสุขใจ
ตายไปเกิดในสุคติยิ่งสุขใจยิ่งขึ้น

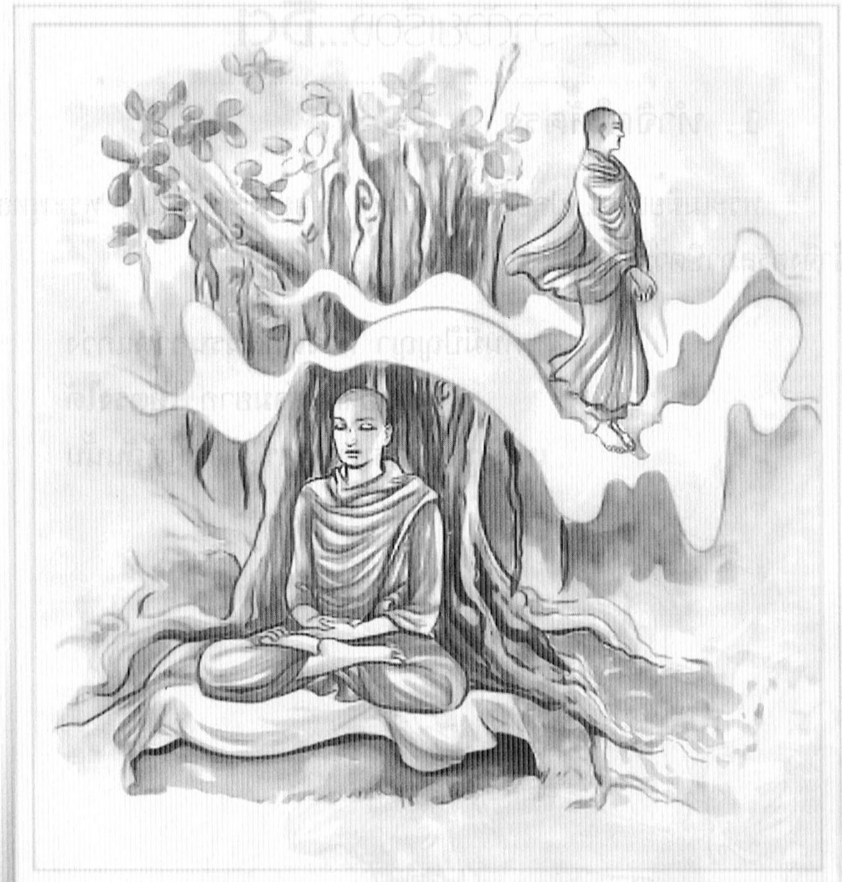

14. ผลที่พึงได้จากการบวช

ภิกษุ ๒ รูป...เป็นสหายกัน รูปหนึ่งถือบำเพ็ญวิปัสสนาบรรลุอรหัตผลมีลูกศิษย์มากมาย อีกรูปหนึ่งถือเคร่งตำรา เชี่ยวชาญพระไตรปิฎก หากแต่มิอาจยังคุณวิเศษใดๆ ให้เกิดแก่ตนได้ ภิกษุปุถุชนมีความริษยาพระเถระขีณาสพจึงท้าทายตอบปัญหาธรรม พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังที่นั้นแล้วตรัสถามเรื่องการปฏิบัติมีคำถามเรื่องรูปฌาน อรูปฌาน เป็นต้น ภิกษุขีณาสพตอบปัญหานั้นได้ทั้งสิ้น แต่ภิกษุปุถุชนตอบปัญหาไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนที่ท่องจำตำราได้มาก
แต่มัวประมาทเสีย ไม่ทำตามคำสอน
ย่อมไม่ได้รับผลที่พึงได้จากการบวช
เหมือนเด็กเลี้ยงโค
นับโคให้คนอื่นเขา

ถึงจะท่องจำตำราได้น้อย แต่ประพฤติชอบธรรม
ละราคะ โทสะ โมหะได้ รู้แจ้งเห็นจริง มีจิตหลุดพ้น
ไม่ยึดมั่นถือมั่นทั้งปัจจุบันและอนาคต
เขาย่อมได้รับผลที่พึงได้จากการบวช

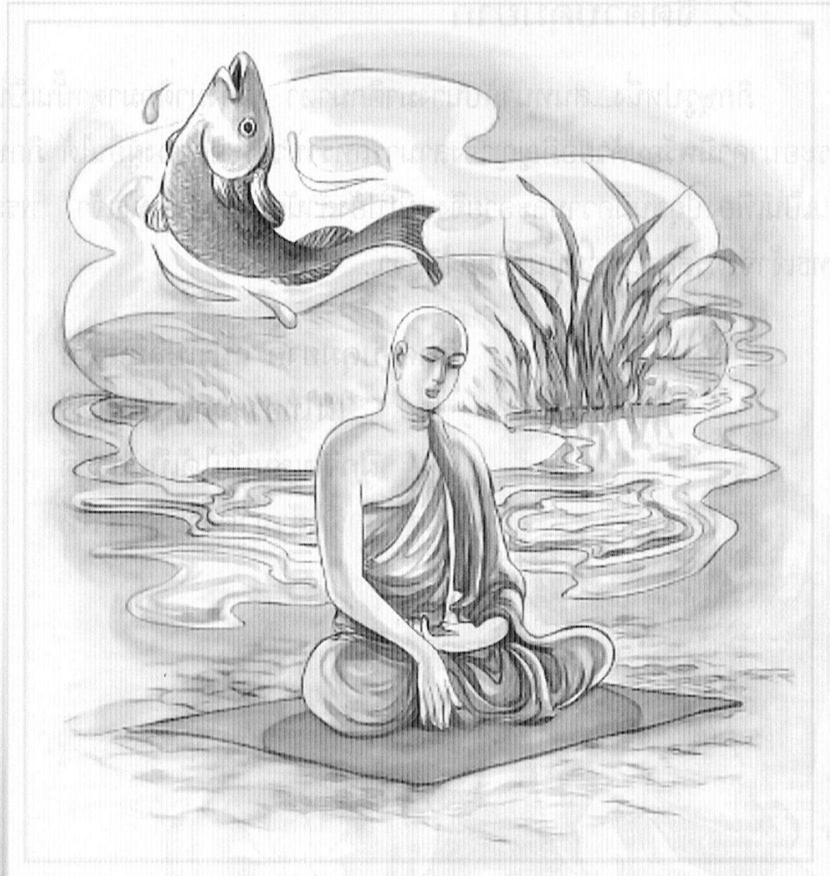
2. ว่าด้วยเรื่อง...จิต

1. ทำจิตให้ตรง

พระเมฆิยเถระ...ปล่อยให้ความวิตก ๓ อย่างเข้าครอบงำ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนมีปัญญา ทำจิตที่ดิ้นรนกวัดแกว่ง
รักษายาก ห้ามยาก ให้ตรงได้
เหมือนช่างศรทำลูกศรให้ตรงได้ฉันนั้น

ปลาถูกเขาจับโยนไปบนบก
ย่อมดิ้นรนเพื่อจะกลับไปยังแหล่งน้ำที่เคยอาศัย
จิตใจเราก็เช่นเดียวกัน ดิ้นรนไปหากามคุณ
เพราะฉะนั้น จึงควรละเว้นกามคุณเสีย

2. จิตควบคุมยาก

ภิกษุรูปหนึ่ง...สนทนากับนางมาติกมาตา นางมาติกมาตานั้นเป็นพระอนาคามีพร้อมด้วยอภิญญาจึงสามารถทราบวาระจิตของผู้อื่นได้ ภิกษุนั้นเป็นเพียงปุถุชนมีความละอายจึงหนีไปยังสำนักของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนภิกษุนั้นด้วยภาษิตว่า...

จิตควบคุมยาก แปรเปลี่ยนง่าย
ใฝ่ในอารมณ์ตามที่ใคร่
ฝึกจิตเช่นนั้นได้เป็นการดี
เพราะจิตที่ฝึกดีแล้วนำความสุขมาให้

3. จิตเห็นได้ยาก

อุกกัณฐิต...ออกบวชเป็นภิกษุ มีความอึดอัดใจในพระอภิธรรมและพระวินัยจึงปรารถนาจะสึก พระภิกษุอาจารย์ทั้ง ๒ ได้นำตัวเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า อุกกัณฐิตภิกษุกราบทูลว่าถูกศีลและอภิธรรมห้ามปรามไว้ทุกสิ่งทำกิจใดไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าจึงสอนให้ทำจิตกิจโดยตรัสภาษิตว่า...

จิตเห็นได้ยาก ละเอียดยิ่งนัก
มักใฝ่ในอารมณ์ตามที่ใคร่
ผู้มีปัญญาจึงควรควบคุมจิตไว้ให้ดี
เพราะจิตที่ควบคุมได้แล้วนำสุขมาให้

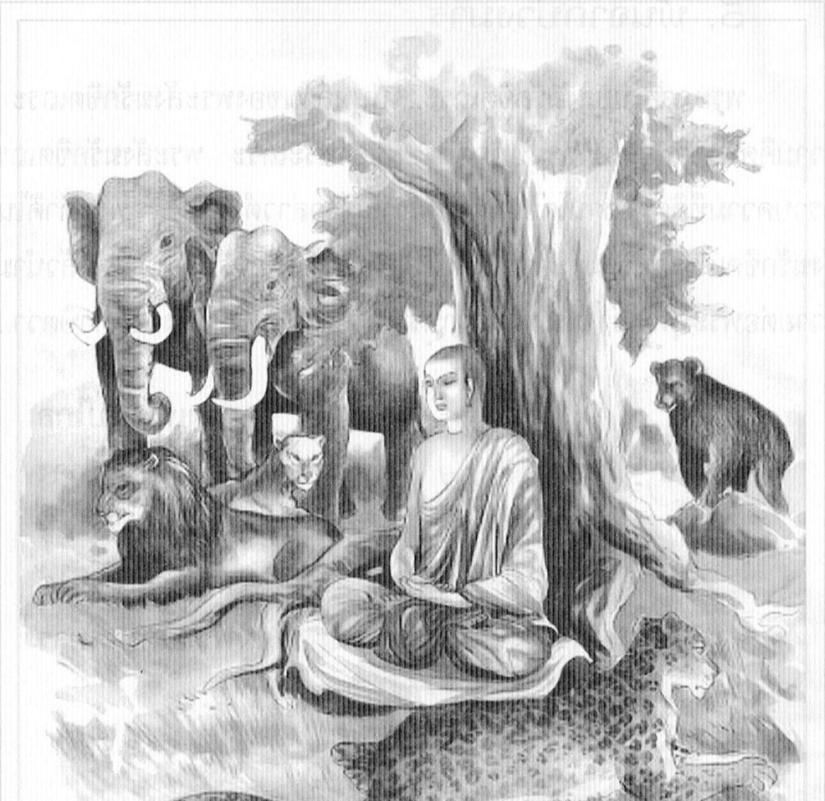

4. มองไม่เห็นธรรม

ชายเลี้ยงโคผู้หนึ่ง...ออกบวชเพราะความต้องการอาหาร เขาบวชๆ สึกๆ อยู่ถึง ๖ ครั้ง การบวชครั้งที่ ๗ เขาจึงบรรลุอรหัตผล ไม่มีความอาลัย ไม่ข้องเกี่ยวกับทางโลกอีกต่อไป ภิกษุทั้งหลายทราบความที่พระจิตตหัตถเถระกล่าวว่าตนไม่อาลัย ไม่ข้องเกี่ยวในกามคุณอีกแล้ว จึงโจษกันว่าพระจิตตหัตถเถระกล่าวคำไม่จริง พยากรณ์อรหัตผล พระพุทธเจ้าทรงทราบความเหล่านั้นแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์
แก่ผู้มีจิตไม่มั่นคง
ไม่รู้พระสัทธรรม
มีความศรัทธาไม่จริงจัง

ผู้มีสติตื่นตัวอยู่เนืองนิตย์
มีจิตเป็นอิสระจากราคะและโทสะ
ละบุญและบาปได้ ย่อมไม่กลัวอะไร

5. พ้นจากบ่วงมาร

พระภาคิไนยสังฆรักขิตเถระ...เป็นหลานของพระสังฆรักขิตเถระ มีความคิดฟุ้งซ่านจนเอาด้ามปฏัก* ตีศีรษะของพระเถระ พระสังฆรักขิตเถระทราบความที่คิดฟุ้งซ่านโดยเจโตปริยญาณจึงกล่าวตำหนิ พระภาคิไนยสังฆรักขิตเถระมีความละอายได้หนีไปเพื่อสึก ภิกษุอื่นจับตัวได้แล้วนำมาถวายต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบความทั้งสิ้นจึงตรัสภาษิตว่า...

จิตท่องเที่ยวไปไกล
เที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง
อาศัยอยู่ในร่างกายนี้
ใครควบคุมจิตนี้ได้
ย่อมพ้นจากบ่วงมาร

*ปฏัก - ไม้ฝังเหล็กแหลม ใช้แทงสัตว์พาหนะ

6. ปัญญาคืออาวุธ

ภิกษุหลายรูป...เข้าบำเพ็ญสมณธรรมในป่าตลอดพรรษา เทวดาไม่อาจขึ้นสถิต ณ วิมานของตนเหนือพรรณไม้ได้จึงเที่ยวทำกิริยาหลอนภิกษุเหล่านั้นให้หนีไป ภิกษุได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลเรื่องที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าจึงให้ท่อง "กรณียเมตตสูตร" เมื่อภิกษุเหล่านั้นท่องคาถานี้ก็ได้รับความเมตตาจากเทวดาคอยอุปถัมภ์ภิกษุอยู่เนืองนิตย์ จนในที่สุดภิกษุเหล่านี้ก็มีแก่ใจในการบำเพ็ญสมณธรรม พระพุทธเจ้าจึงเปล่งฉัพพรรณรังสีไปปรากฏเฉพาะหน้าแล้วตรัสภาษิตว่า...

เมื่อรู้ว่าร่างกายนี้แตกดับง่ายเหมือนหม้อน้ำ
พึงป้องกันจิตให้มั่นเหมือนป้องกันเมืองหลวง
แล้วพึงรบกับพญามารด้วยอาวุธคือปัญญา
เมื่อรบชนะแล้วพึงรักษาชัยชนะนั้นไว้
ระวังอย่าตกอยู่ในอำนาจมารอีก

7. สังขารกับขอนไม้

พระติสสเถระ...ชาวเมืองสาวัตถี เป็นแผลเน่าพุพองไปทั่วเรือนร่าง พระสัทธิวิหาริกทั้งหลายทนดูแลไม่ได้จึงทอดทิ้งไปเสีย พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาดูแลพระติสสเถระด้วยพระองค์เองจนพระติสสเถระหายจากโรคร้ายนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

อีกไม่นาน
ร่างกายนี้จักปราศจากวิญญาณ
ถูกทอดทิ้ง ทับถมแผ่นดิน
เหมือนท่อนไม้อันหาประโยชน์มิได้

8. ทางไม่ผิดแต่ผิดทาง

คนเลี้ยงวัวชื่อนายนันทะ...ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนบรรลุโสดาปัตติผล ตามส่งเสด็จพระพุทธเจ้าแล้วถูกนายพรานฆ่าตายระหว่างทาง ภิกษุโจษกันว่าเพราะพระพุทธเจ้าใช้ให้เขาตามมาส่งเขาจึงถูกนายพรานฆ่าตาย พระพุทธเจ้าจึงเล่าบุพกรรมของนายนันทะพร้อมตรัสภาษิตว่า...

จิตที่ฝึกฝนผิดทาง
ย่อมทำความเสียหายได้
ยิ่งกว่าศัตรูทำต่อศัตรู
หรือคนจองเวรทำต่อ
คนจองเวร

9. จิตที่บำเพ็ญดีแล้ว

โสไรยเศรษฐีผู้บุตร...แลเห็นพระมหากัจจายนเถระมีรูปงาม จึงมีความคิดลามกต่อพระมหาเถระ กรรมนั้นทำให้เขากลับเพศเป็นสตรี ภายหลังเมื่อขอขมาพระมหาเถระแล้วเขาจึงกลับเพศเป็นบุรุษและออกบวช

ภิกษุและชนทั้งหลายเที่ยวสอบถามความอยู่เนืองๆ ด้วยเรื่องการกลับเพศและความรักในบุตรทั้ง ๔ คน อันบุตร ๒ คนเกิดโดยเขาเป็นบิดา บุตร ๒ คนเกิดโดยเขาเป็นมารดา พระโสไรยเถระตอบว่ามีความสิเนหาในบุตรอันเกิดแต่ครรภ์ของตนมากกว่า ชนและภิกษุทั้งหลายย่อมสอบถามดังนี้เป็นนิตย์ พระโสไรยเถระมีความรำคาญภายหลังจึงนิ่งเสีย แล้วตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมจนบรรลุอรหัตผล

ภิกษุยังคงมาสอบถามเรื่องบุตร พระโสไรยเถระตอบว่าไม่มีความอาลัยไม่ว่าบุตรคนไหน ภิกษุโจษกันว่ากล่าวเท็จเพราะเมื่อไม่นานยังกล่าวว่าตนอาลัยในบุตร พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

มารดาก็ทำให้ไม่ได้ บิดาก็ให้ไม่ได้
ญาติพี่น้องก็ทำให้ไม่ได้
แต่จิตที่ฝึกฝนไว้ชอบย่อมทำสิ่งนั้นให้ได้
และทำให้ได้อย่างประเสริฐด้วย

3. ว่าด้วยเรื่อง...พระพุทธเจ้า

1. สี่ยาก

ในกาลศาสนาของพระกัสสปพุทธเจ้า...ภิกษุหนุ่มผู้หนึ่งเล่นดึงใบตะไคร่น้ำให้ขาดเพราะคิดว่านี่เป็นโทษเพียงเล็กน้อย ด้วยผลกรรมเมื่อละอัตภาพนั้นไปแล้วจึงไปเกิดเป็นพญานาคนามว่า “เอรกปัตตะ” พญานาคเฝ้าคอยการอุบัติของพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปจนได้พบพระสมณโคดมพุทธเจ้า ได้เข้าเฝ้าเพื่อฟังธรรมแต่ไม่อาจบรรลุธรรมเพราะเป็นเดรัจฉาน พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ยากที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์
ยากที่ชีวิตสัตว์อยู่สบาย
ยากที่จะได้ฟังธรรมของสัตบุรุษ
ยากที่พระสัมพุทธจะอุบัติมา

2. ผู้ประพฤติธรรมย่อมเป็นที่รัก

พระพุทธเจ้า...ได้กระทำยมกปาฏิหาริย์และจำพรรษาอยู่ ณ ดาวดึงสพิภพตลอดไตรมาส พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่มนุษยพิภพ ณ ประตูเมืองสังกัสสนคร พระสารีบุตรเห็นพระสรีระของพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลว่า มนุษย์และเทวดาทั้งหลายย่อมมีความอิ่มใจที่ได้เห็นพระองค์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

เหล่าเทวดาย่อมรักธีรชน
ผู้ขวนขวายในฌาน
ยินดีในนิพพานอันสงบ
มีสติและรู้แจ้งจบสัจธรรม

3. ทวนกระแสโลก

พญามาร...มีความเสียใจที่พระพุทธเจ้าบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ บุตรีของพญามารได้เข้าประโลมพระพุทธเจ้าให้ละทิ้งเพศบรรพชิต หันกลับมาครองเพศฆราวาสเช่นเดิม พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตแก่บุตรีของพญามารว่า...

พระพุทธเจ้าพระองค์ใดทรงชนะกิเลสได้เด็ดขาด
กิเลสที่ทรงชนะแล้วไม่ติดตามพระองค์ไปอีก
พระพุทธเจ้าองค์นั้นทรงมีพระสัพพัญญุตญาณ
หาที่สุดมิได้ ไม่ไปตามทางของกิเลส
แล้วพวกเธอจะนำท่านไปตามทางไหนเล่า

พระพุทธเจ้าพระองค์ใด
ไม่มีตัณหาดังตาข่ายอันมีพิษสงร้ายกาจ
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงมีพระสัพพัญญุตญาณหาที่สุดมิได้
ไม่ไปตามทางของกิเลส
แล้วพวกเธอจะนำท่านไปตามทางไหนเล่า

4. ทาสตัณหา

ภิกษุหนุ่มผู้หนึ่ง...กระสันจะสึกด้วยคิดว่าจักใช้เงิน ๑๐๐ กหาปณะของบิดาเลี้ยงชีพ พระเถระทั้งหลายได้นำตัวเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงแสดงมันธาตุราชชาดกพร้อมภาษิตว่า...

ถึงแม้เงินตราจะไหลมาดังห่าฝน
ความอยากของคนก็หาอิ่มไม่
กามวิสัยทั้งหลายความสุขแท้จริงมีน้อย
เต็มไปด้วยความทุกข์สารพัด

รู้ชัดดังนี้แล้ว
สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ย่อมไม่ยินดีในกามารมณ์แม้ที่เป็นทิพย์
หากแต่ยินดีในทางสิ้นกิเลสตัณหา

** ขึ้นชื่อว่ากามตัณหานี้เต็มได้ยาก ประดุจมหาสมุทร บัณฑิตทั้งหลายครองราชย์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิในมหาทวีปทั้ง ๔ มีทวีปน้อย ๒,๐๐๐ เป็นบริวาร ในเทวโลกชั้นจาตุมหาราชิกา มีมนุษย์เป็นบริวารเท่านั้น ในสถานที่ประทับอยู่ของท้าวสักกะ ๓๖ พระองค์ในเทวโลกชั้นดาวดึงส์ ไม่สามารถเลยที่จะทำกามตัณหาของตนให้เต็มได้*

ก็เธอเล่าเมื่อไร อาจทำกามตัณหานั้นให้เต็มได้ !

5. การมาเกิดของสัตบุรุษ

พระอานนท์...ทราบถึงตระกูลที่เกิดของสัตว์ดังนี้คือ ช้างอาชาไนยย่อมเกิดในตระกูลฉัททันต์หรืออุโบสถ ม้าอาชาไนยย่อมเกิดในตระกูลสินธพหรือวลาหก โคอาชาไนยย่อมเกิดในทักขิณาปฤชนบท แต่พระอานนทเถระไม่ทราบที่เกิดของบุรุษอาชาไนย จึงทูลถามปัญหานี้ต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตอบว่าบุรุษอาชาไนยจะเกิดในตระกูลขัตติยมหาศาลหรือพราหมณมหาศาลตระกูลใดตระกูลหนึ่งเท่านั้น พร้อมตรัสภาษิตว่า...

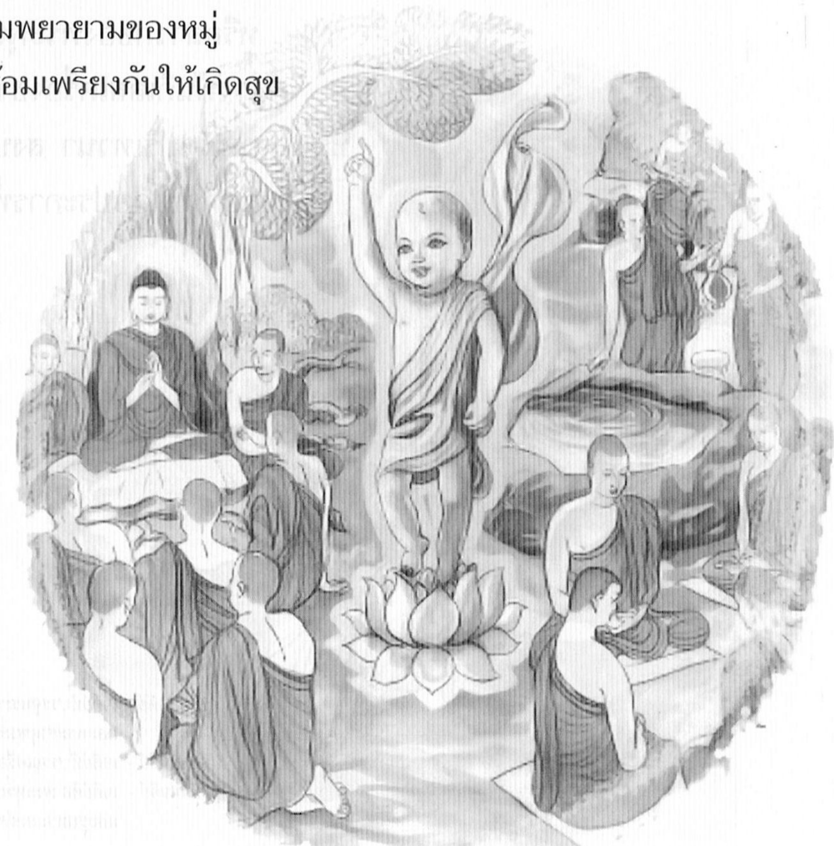
บุรุษอาชาไนยหาได้ยาก
เขาย่อมไม่เกิดในตระกูลทั่วไป
คนฉลาดเช่นนี้เกิดในตระกูลใด
ตระกูลนั้นย่อมเจริญ
รุ่งเรืองด้วยความสุข

6. อะไรทำให้เกิดสุข

ภิกษุ ๕๐๐ รูป... สนทนากันว่าอะไรเป็นสุขแท้จริงในโลกนี้ ภิกษุทั้งหลายเอ่ยกันแต่เพียงความสุขทางโลกว่าเป็นความสุขแท้จริง พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายให้เกิดสุข
การแสดงพระสัทธรรมให้เกิดสุข
ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข
ความพยายามของหมู่
ที่พร้อมเพรียงกันให้เกิดสุข

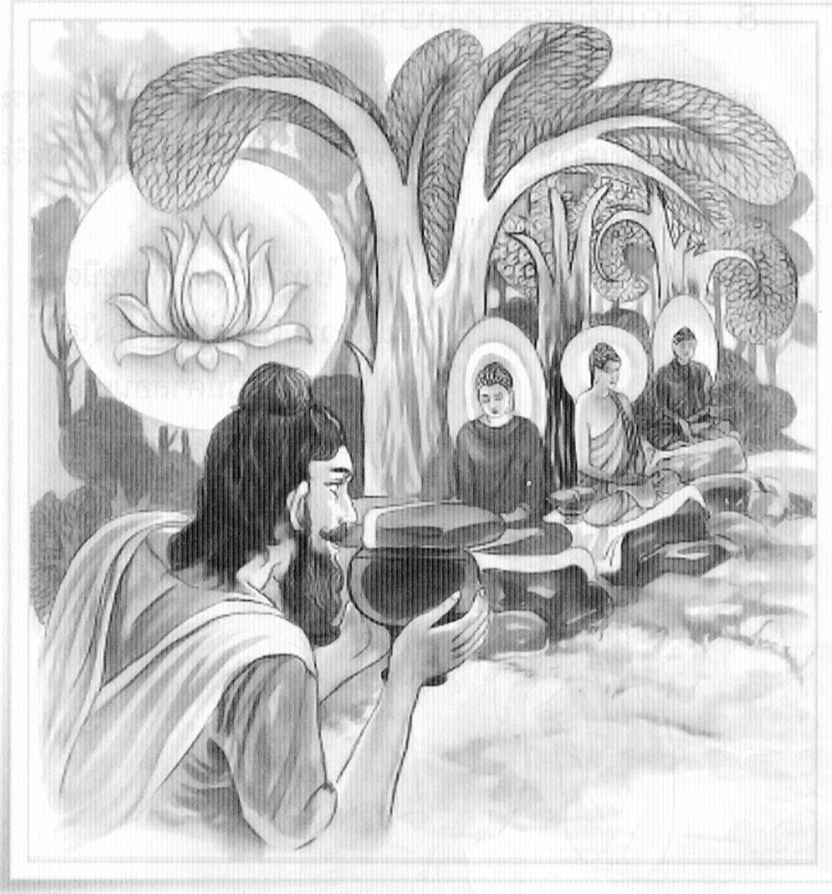
7. บุคคลที่ควรบูชา

พระพุทธเจ้า...ได้ให้พระอานนท์ไปเรียกพราหมณ์คนหนึ่งเข้าเฝ้า พราหมณ์เข้ามาแล้วถวายอภิวาทเจดีย์แต่ไม่ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค โดยให้เหตุผลว่า การไหว้เจดีย์เป็นประเพณีเดิมของตระกูล พระพุทธเจ้าตรัสยกยอพราหมณ์แล้วกล่าวว่า การบูชาเจดีย์ที่ยิ่งกว่านั้นมีอยู่คือ ธาตุ* เจดีย์ ปริโภคเจดีย์และอุทเทสิกเจดีย์ แล้วตรัสภาษิตว่า...

บุคคลที่ควรบูชา คือพระพุทธเจ้า
หรือสาวกของพระพุทธเจ้า
ผู้ล่วงพ้นกิเลสเครื่องขวางกั้น
หมดโศกหมดปริเทวนา สงบระงับ
ปลอดภัยโดยประการทั้งปวง

* *ธาตุเจดีย์* - *เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุพระสาวก*
ปริโภคเจดีย์ - *เจดีย์ที่บรรจุเครื่องบริขารของพระพุทธเจ้า*
อุทเทสิกเจดีย์ - *เจดีย์คือ พระพุทธรูป รอยพระพุทธบาท และรูปพระสงฆ์สาวก*

การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
ใครๆ ไม่สามารถจะคำนวณบุญของบุคคลผู้นั้นว่า
“เขาได้บุญประมาณเท่านั้นเท่านี้”

8. รากแห่งธรรมทั้งปวง

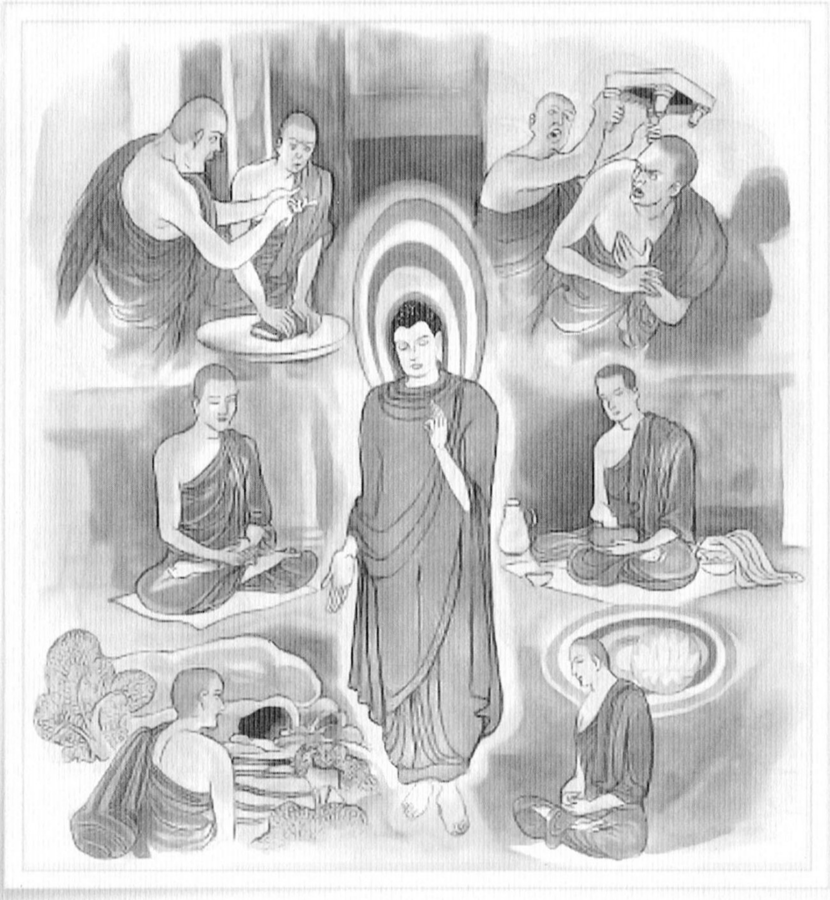
พระอานนท์...อยากทราบเรื่องอุโบสถในพระพุทธเจ้าทั้ง ๗ พระองค์ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร พระพุทธเจ้ากล่าวตอบแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ไม่ทำความชั่วทุกชนิด
ทำแต่ความดี ทำใจให้ผ่องใส
นี้เป็นคำสอนของ
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ขันติคืออดทน เป็นตบะอย่างยอด
นิพพาน ท่านผู้รู้กล่าวว่าเป็นยอด
ผู้ที่ยังทำร้ายผู้อื่นอยู่ ไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต
ผู้ที่ยังเบียดเบียนคนอื่นอยู่ ไม่จัดว่าเป็นสมณะ

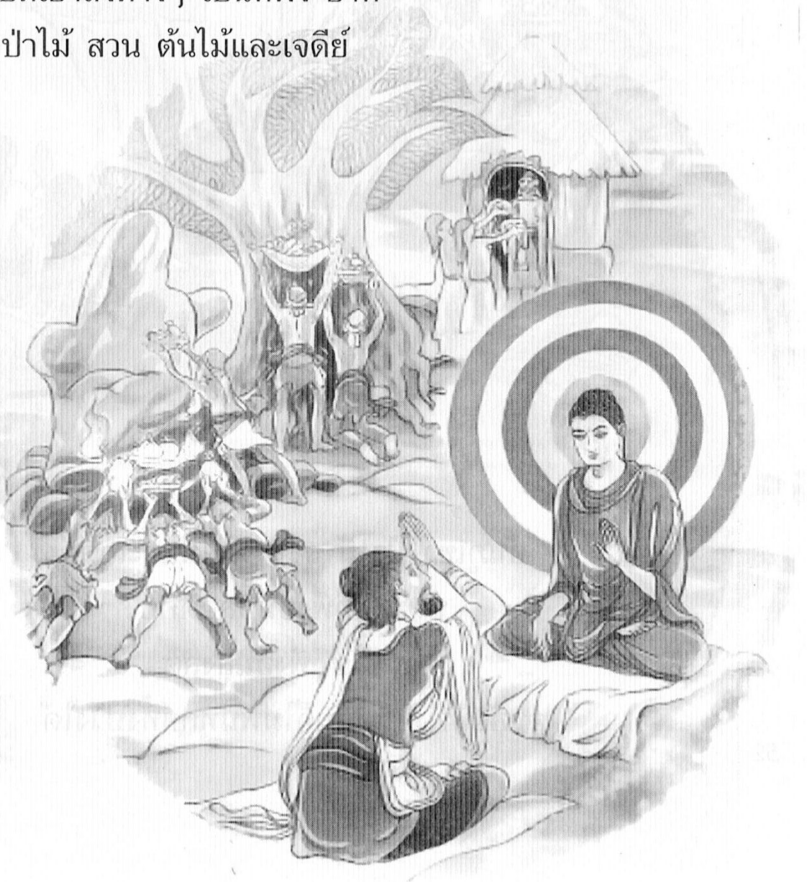

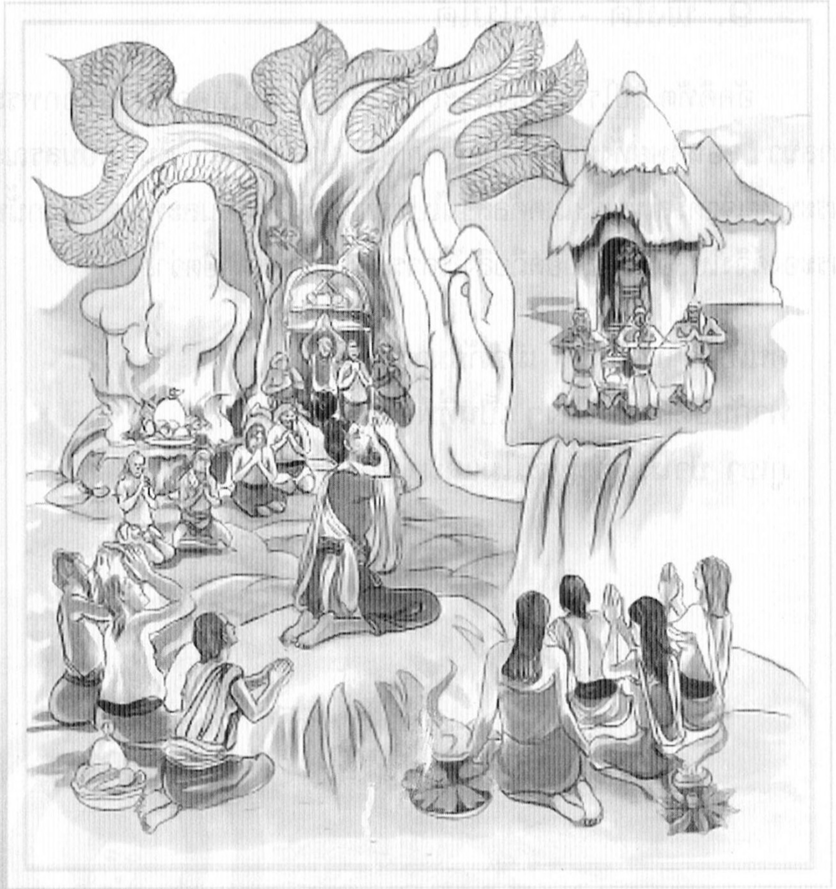
ไม่ว่าร้ายใคร ไม่กระทบกระทั่งใคร
ระมัดระวังในปาติโมกข์ บริโภคพอประมาณ
อยู่ในสถานสงัด ฝึกหัดจิตให้สงบ
นี้คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๙. พึ่งได้ - พึ่งไม่ได้

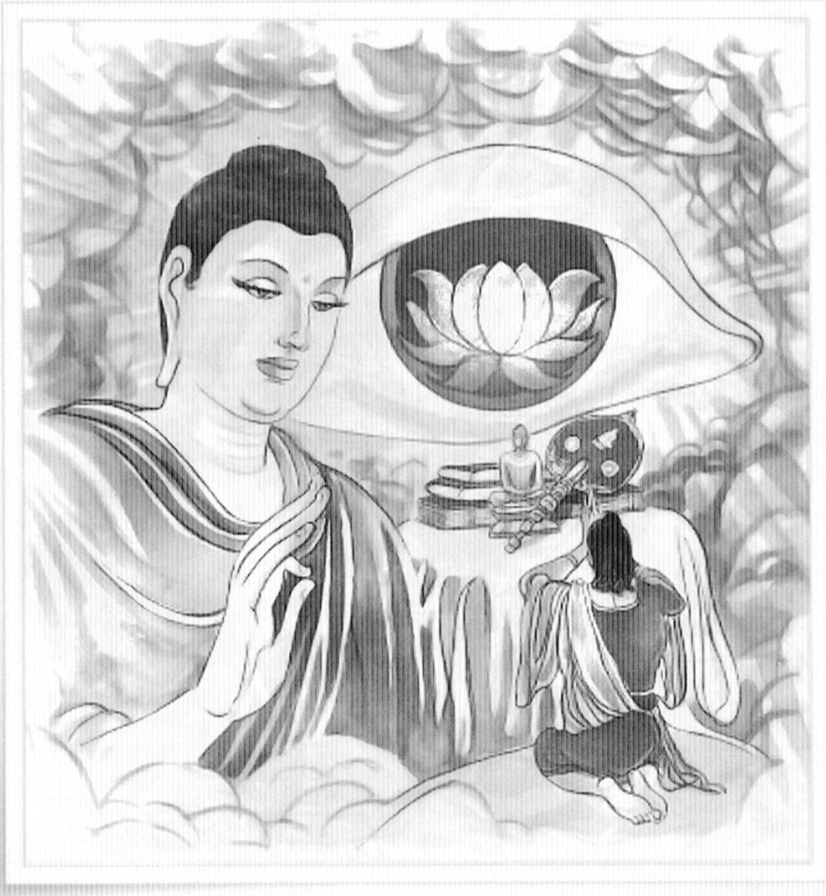
อัคคิทัต...ปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศลได้ออกบวชนอกพระศาสนา สอนศิษย์ทั้งหลายให้ถือเอาภูเขา ป่า อาราม ต้นไม้เป็นสรณะ พระพุทธเจ้าตรัสให้พระโมคคัลลานไปทรมานอัคคิทัตจนละพยศ จากนั้นพระองค์จึงไปสอนให้เลิกยึดถือสิ่งไร้สาระพร้อมตรัสภาษิตว่า...

คนเป็นจำนวนมาก เมื่อภัยมาถึงตัว
พากันยึดเอาสิ่งต่างๆ เป็นที่พึ่ง อาทิ
ภูเขา ป่าไม้ สวน ต้นไม้และเจดีย์

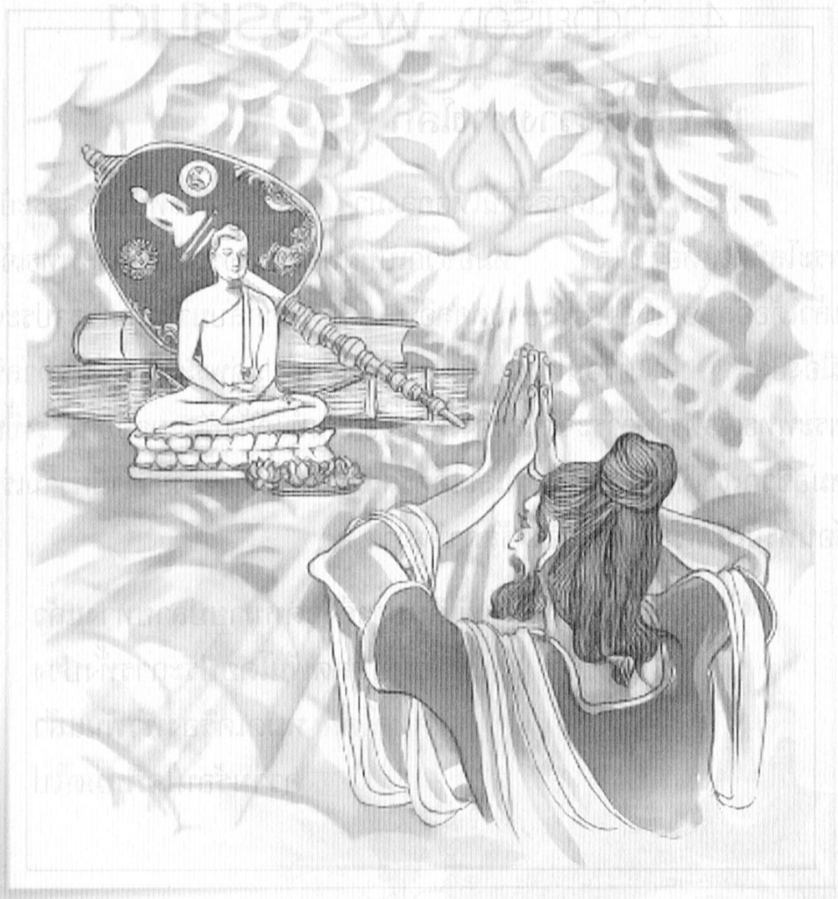
อันภูเขา ป่าไม้ สวน ต้นไม้และเจดีย์
นั่นมิใช่ที่พึ่งอันปลอดภัย
นั่นมิใช่ที่พึ่งอันสูงสุด
อาศัยที่พึ่งชนิดนั้นก็ไม่พ้นทุกข์ทั้งปวงได้

ผู้ถึงพระพุทธ พระธรรม
และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง
ย่อมเห็นอริยสัจด้วยปัญญาอันชอบ
คือ ทุกข์, เหตุของทุกข์, ความดับทุกข์

ผู้ถึงพระพุทธ พระธรรม
และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง
ย่อมเห็นอริยสัจด้วยปัญญาอันชอบ
คือ อริยมรรคมีองค์แปด อันเป็นทางดับทุกข์

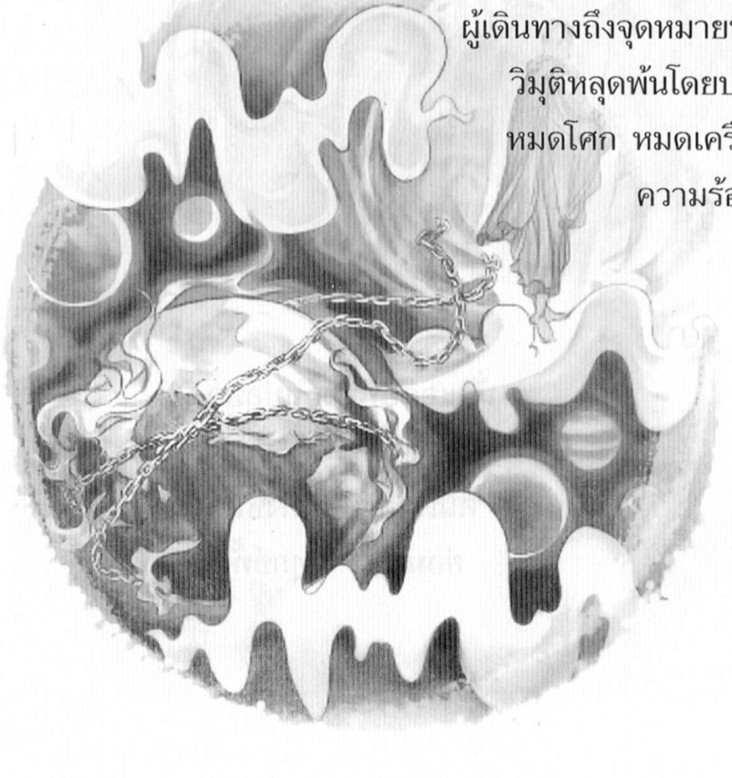
นั่นแลคือที่พึ่งอันปลอดภัย
นั่นคือที่พึ่งอันสูงสุด
คนเราอาศัยที่พึ่งชนิดนั้น
ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

4. ว่าด้วยเรื่อง...**พระอรหันต์**

1. ปลดระวางทางโลก

พระเทวทัต...ได้กลิ้งหินให้ตกลงมา สะเก็ดกระทบพระสรีระยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นแล้ว หมอชีวกเป็นผู้พยาบาลอาการให้พระพุทธเจ้าแล้วได้ออกนอกเมืองไปรักษาบุคคลอื่น หมอชีวกกลับมาไม่ทันเวลาประตูเมืองปิด ได้แต่ร้อนใจว่ายานั้นอาจร้อนเกินไปแก่พระพุทธเจ้าในกาลนี้ พระพุทธเจ้าทราบวาระจิตแล้วจึงให้พระอานนท์แก้ผ้าพันแผลออก รุ่งขึ้นหมอชีวกเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและได้ตรัสถามถึงอาการของยาว่ามีความเร่าร้อนหรือไม่ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

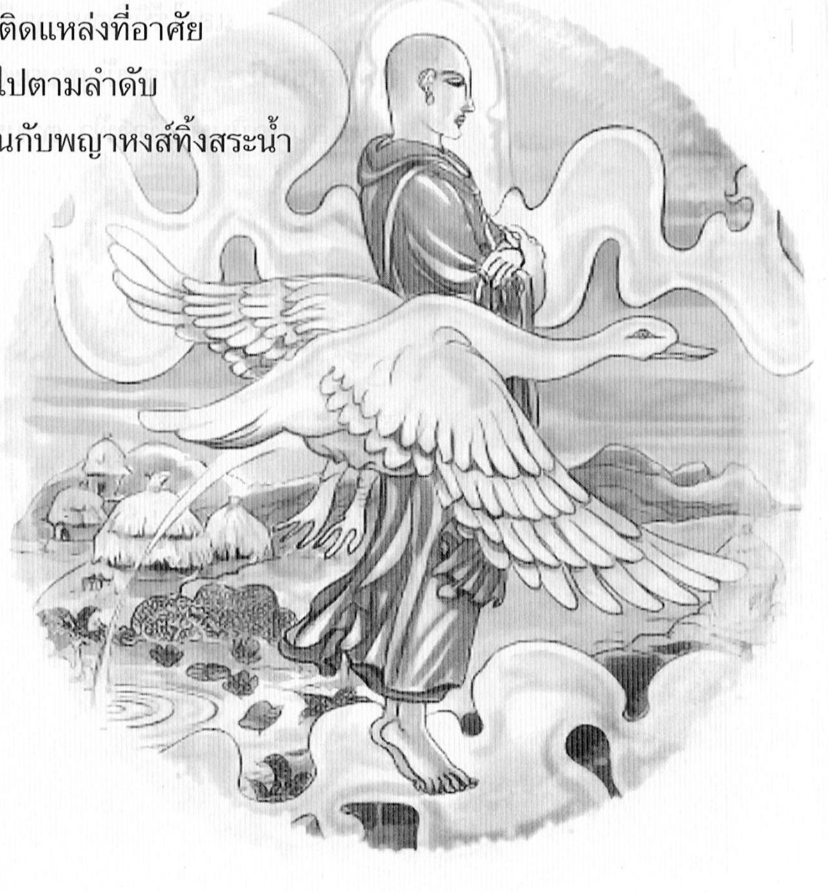
ผู้เดินทางถึงจุดหมายปลายทางแล้ว
วิมุติหลุดพ้นโดยประการทั้งปวง
หมดโศก หมดเครื่องพัวพันแล้ว
ความร้อนใจก็หมดไป

2. ปล่อยวางอย่างมีสติ

ภิกษุทั้งหลาย...โจษกันว่าพระมหากัสสปเถระเป็นผู้ข้องอยู่ในตระกูลและอุปัฏฐาก ปรารถนาจะได้ลาภสักการะและปัจจัย ๔ จากญาติและอุปัฏฐากทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงทราบความนั้นได้บอกแก่ภิกษุทั้งหลายถึงความไม่ข้องในตระกูลและอุปัฏฐากของพระมหากัสสปะ แล้วตรัสภาษิตว่า...

ผู้มีสติย่อมขยันขันแข็ง
ไม่ยึดติดแหล่งที่อาศัย
ละทิ้งไปตามลำดับ
เหมือนกับพญาหงส์ทิ้งสระน้ำ

3. บุคคลที่ตามทันยาก

พระเพฬัฏฐสีสเถระ...เห็นว่าการออกบิณฑบาตเรื่อยไปเป็นการเบียดบังเวลาบำเพ็ญสมณธรรม จากนั้นจึงเที่ยวบิณฑบาตเพื่อนำข้าวมาตากแห้งเก็บสะสมไว้ ภิกษุอื่นโจษติเตียนกันถึงเรื่องนี้แล้ว พระพุทธเจ้าได้บัญญัติวินัยสันนิธิการสิกขาบทพร้อมตรัสภาษิตว่า...

ผู้ที่หมดการสะสม พิจารณาโภชนะ
ก่อนบริโภค เข้าถึงความหลุดพ้นอันว่างจากกิเลส
และไร้นิมิตหมายคือกิเลส
บุคคลเช่นนี้ ยากที่สามัญชนจะตามทัน
เหมือนนกบินบนท้องฟ้า ตามทันยาก

4. ไม่ทิ้งร่อยรอย

พระอนุรุทธเถระ...ออกหาผ้าบังสุกุลอันบุคคลทิ้งแล้ว นางเทพธิดาได้ทำอุบายถวายผ้าทิพย์แก่พระเถระ พระเถระรับผ้านั้นไว้เข้าสู่วิหาร ภิกษุทั้งหลายรวมถึงพระพุทธเจ้าได้ช่วยกันตัดเย็บผ้านั้นเป็นไตรจีวร เหล่าเทพธิดาทั้งหลายและพระอินทร์ได้คอยเป็นอุปัฏฐากถวายภัตตาหารเป็นอันมากแล้ว ภิกษุอื่นโจษกันว่าพระอนุรุทธโลภมากจึงชักชวนให้คนมาถวายภัตตาหารจนเหลือกินเหลือใช้ พระพุทธเจ้าทรงทราบความแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

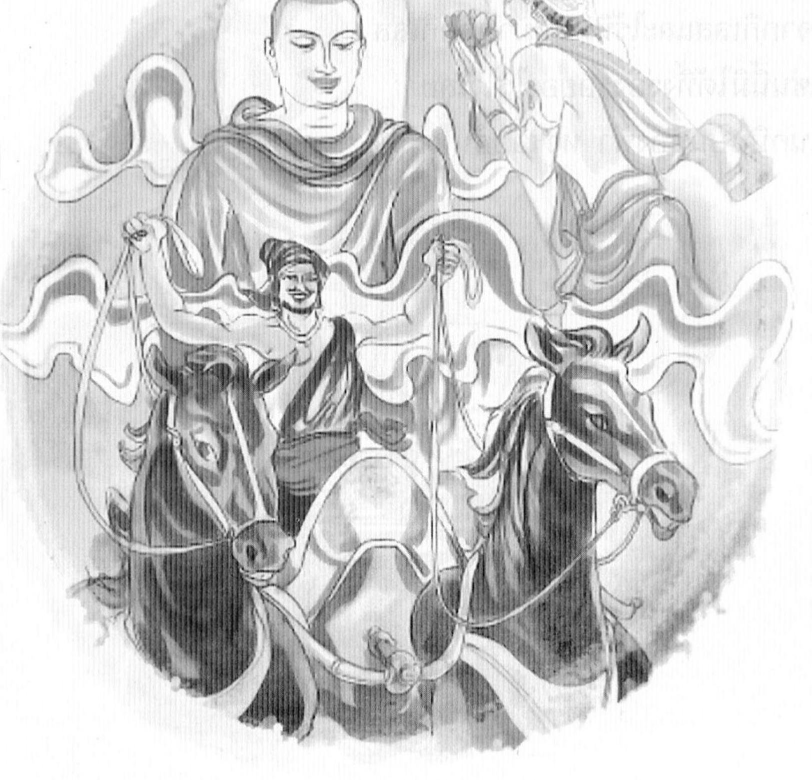
ผู้หมดกิเลส ไม่เห็นแก่กิน เข้าถึงความหลุดพ้น
อันว่างจากกิเลสและไร้นิมิตหมายคือกิเลส
บุคคลเช่นนี้มิได้ทิ้งร่องรอยอะไรไว้เลย
เหมือนนกบินบนท้องฟ้า หารอยอันใดมิได้

5. เป็นที่รักใคร่โปรดปราน

พระมหากัจจายนเถระ...มักเข้าสู่วิหารเพื่อฟังธรรมเนืองๆ วันหนึ่ง พระอินทร์เฝ้าคอยพระมหาเถระอยู่ เมื่อพระมหาเถระมาถึงแล้วพระอินทร์ได้เข้านวดเฟ้นปรนนิบัติ ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าพระอินทร์เห็นแก่หน้าเลือกปฏิบัติ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ท่านผู้ใดควบคุมอินทรีย์คือ ตาหูจมูกลิ้นกายใจได้
เหมือนม้าที่สารถีควบคุมได้อย่างดี
ท่านผู้นี้หมดความไว้ตัว หมดกิเลส มั่นคง
ย่อมเป็นที่โปรดปรานแม้กระทั่งของเทวดาทั้งหลาย

6. คุณสมบัติของผู้หลุดพ้น

พระสารีบุตร...ถูกภิกษุบางรูปผูกอาฆาตว่าไม่สนทนากับตนบ้าง กระทำชายจีวรให้มากระทบตนบ้าง ได้ทูลฟ้องพระพุทธเจ้าแล้วพระพุทธเจ้าได้สอบสวนเรื่องนี้และให้พระสารีบุตรยกโทษแก่ภิกษุโมฆบุรุษนั้น พระสารีบุตรไม่ผูกใจเจ็บต่อภิกษุผู้ทูลฟ้อง พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

พระอรหันต์เปรียบได้กับแผ่นดิน
ไม่เคยโกรธขึ้งใคร มีจิตคงที่เหมือนหลักเมือง
มีจรรยาสะอาด เหมือนสระน้ำที่ใสไร้เปลือกตม
ผู้มีคุณสมบัติเห็นปานนี้
ย่อมไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก

7. สงบอย่างแท้จริง

พระติสสเถระ...บวชสามเณรให้กุมารน้อย โดยให้ “ตจปัญจกกัมมัฏฐาน” *(ใช้ปัญญาพิจารณาผม,ขน,เล็บ,ฟัน,หนัง)* แก่กุมารระหว่างที่พระติสสเถระกำลังปลงผมให้กุมารน้อย ในเวลาปลงผมกุมารน้อยเสร็จนั่นเองกุมารน้อยก็บรรลุอรหัตผลถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ

ภายหลังพระติสสเถระเดินทางพร้อมสามเณรเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า กลางคืนพระเถระและสามเณรจำวัดในเสนาสนะเดียวกัน สามเณรเกรงว่าเมื่อตนนอนร่วมกับพระติสสเถระถึง ๓ คืนจะทำให้พระเถระต้องอาบัติ สามเณรจึงจำวัดโดยนั่งสมาธิรุ่งเช้า เมื่อพระเถระตื่นได้ใช้ด้ามพัดตีสามเณรเพื่อปลุกให้ตื่น ด้ามพัดโดนตาสามเณรแตก เมื่อพระเถระทราบว่าตนทำให้สามเณรน้อยตาบอดจึงคุกเข่าลงไหว้ขอให้สามเณรยกโทษให้ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเนื้อความจึงตรัสภาษิตแสดงคุณของพระอรหันต์ว่า

พระอรหันต์ผู้เป็นอิสระเพราะรู้แจ้ง
ผู้สงบระงับและมีจิตมั่นคง
ใจของท่านย่อมสงบ วาจาก็สงบ
การกระทำทางกายก็สงบ

8. ยอดคน

เมื่อพระพุทธเจ้า...แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วตรัสถามพระสารีบุตรว่าเชื่อหรือไม่ว่าบุคคลผู้มีศรัทธามากย่อมหยั่งถึงอมตธรรมได้ พระสารีบุตรกล่าวว่าไม่เชื่อ เพราะศรัทธาหากไม่สดับ ไม่เห็น ไม่ทราบ ไม่ทำให้แจ้งด้วยปัญญา บุคคลใดเชื่อด้วยศรัทธาเพียงอย่างเดียวก็อาจเชื่อคนเหล่าอื่นมีเดียรถีย์เป็นต้น ก็ด้วยศรัทธาเป็นประการเดียวได้เช่นเดียวกัน ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าพระสารีบุตรอวดดีแข่งพระพุทธเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ พระพุทธเจ้าทรงทราบความแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้ไม่เชื่อใครง่ายจนกว่า...
จะพิสูจน์ด้วยตนเอง ๑
ผู้รู้แจ้งพระนิพพาน ๑
ผู้หมดการเวียนว่ายตายเกิด ๑
ผู้หมดโอกาสที่จะทำดีหรือชั่ว ๑
ผู้หมดกิเลสที่ทำให้หวัง ๑
ห้าประเภทนี้แลเรียกว่า "ยอดคน"

9. อรหันต์ประพาส

สามเณรเรวตะ...น้องชายของพระสารีบุตรบรรลุอรหัตผลแล้วต้องการไปเยือนตระกูลของตนพร้อมด้วยพระพุทธเจ้า ระหว่างทางต้องเดินทางผ่านป่าไม้สะแกอันรกชัฏ สามเณรเรวตะได้บันดาลให้เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์แล้ว ภิกษุ ๒ รูปคิดดูหมิ่นสามเณรเรวตะว่าทำเอาหน้า ภายหลังภิกษุ ๒ รูปต้องเดินทางไปเอาของที่ลืมไว้ แต่สถานที่นั้นกลับเป็นป่ารกชัฏเช่นเดิม เมื่อภิกษุทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานไปถึงที่หมายแล้วนางวิสาขาได้ทูลถามถึงเหตุที่ภิกษุ ๒ รูปว่าสถานที่แห่งนั้นเป็นป่ารกชัฏ แต่ภิกษุอื่นว่าเป็นที่น่ารื่นรมย์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือป่า
ไม่ว่าจะเป็นที่ลุ่มหรือที่ดอน
พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด
ที่นั้นเป็นสถานอันน่าภิรมย์

10. สถานที่อันน่ารื่นรมย์

หญิงโสเภณีคนหนึ่ง...ได้นัดแนะบุรุษให้พบกันในสวนร้างยามวิกาล บุรุษนั้นมิได้มาตามนัด หญิงนั้นเกิดความกระสันแล้วเหลียวเห็นภิกษุรูปหนึ่งบำเพ็ญสมณธรรม นางคิดว่าภิกษุนี้คือบุรุษเช่นเดียวกัน จึงกระทำยั่วยวนพระเถระ พระพุทธเจ้าทราบการณ์ด้วยพระญาณแล้วจึงแสดงฤทธิ์ปรากฏแก่พระเถระแล้วตรัสภาษิตว่า...

ป่าที่คนทั่วไปไม่ชื่นชม
เป็นรมณียสถาน
สำหรับท่านผู้หมดราคะ
เพราะพระท่านมิได้ใฝ่กามคุณ

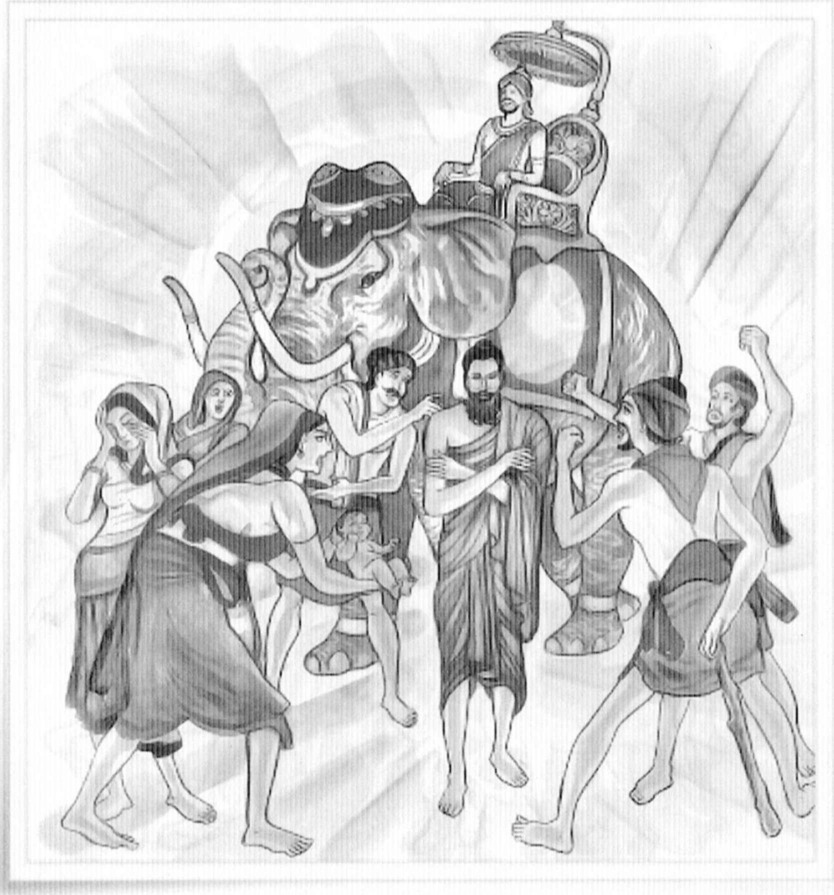
5. ว่าด้วยเรื่อง...พญากุญชร

1. อดทนต่อคำเสียดสี

กาลเมื่อครั้งนางมาคันทิยา...มเหสีฝ่ายซ้ายของพระเจ้าอุเทนไม่สามารถกระทำอันตรายต่อพระนางสามาวดี นางมาคันทิยาจึงจ้างคนให้คอยบริภาษพระพุทธเจ้า พระอานนท์มิอาจทนต่อคำเหล่านั้นจึงชักชวนพระพุทธเจ้าให้เสด็จไปที่อื่น พระพุทธเจ้าปฏิเสธด้วยเหตุผลว่าหากไปที่อื่นแล้วมีคนบริภาษเช่นนี้ก็คงต้องหนีอยู่เรื่อยไป พระองค์จะอยู่จนกว่าเรื่องจะระงับแล้วตรัสภาษิตว่า...

เราจักอดทนต่อคำเสียดสีของคนอื่น
เหมือนพญากุญชรในสนามรบ
ทนลูกศรที่ปล่อยออกไปจากคันธนู
เพราะว่าคนโดยมากทุศีล

ช้างที่ฝึกแล้วเขานำไปสู่ที่ชุมชน
ช้างที่ฝึกแล้วพระราชาขึ้นทรง
ในหมู่มนุษย์ผู้ที่ฝึกฝนตนได้
รู้จักอดทนต่อคำล่วงเกิน เป็นผู้ประเสริฐ

ม้าอัศดร ม้าอาชาไนยจากกลุ่มสินธู
และพญากุญชร ที่ผ่านการฝึกปรือ
นับเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ
แต่บุคคลผู้ฝึกตนแล้วประเสริฐกว่านั้น

2. พาหนะไปสู่ความหลุดพ้น

ภิกษุผู้หนึ่ง...เคยเป็นควาญช้างผู้สามารถ ได้เห็นนายควาญช้างที่ขาดความชำนาญพยายามฝึกช้างแต่ไม่สำเร็จ จึงแกล้งบอกอุบายในการบังคับช้าง พระพุทธเจ้าทราบความแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

แน่นอนทีเดียว
คนที่ฝึกตนได้ย่อมอาศัยร่างที่ฝึกฝนดีแล้วนั้น
เป็นพาหนะนำไปสู่ที่ๆ ไม่เคยไป *(นิพพาน)*
ซึ่งยานภายนอกเหล่านั้นพาไปไม่ได้เลย

3. ปลุกจิตสำนึก

บุตรทั้งหลายของพราหมณ์เฒ่าผู้หนึ่ง... ได้ขอทรัพย์ทั้งหมดจากบิดาแล้วขับไล่ไสส่งไม่ยอมเลี้ยงดู พราหมณ์นั้นถึงความลำบากได้เข้าสู่สำนักของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงให้เรียนคาถาเพื่อกล่าวแก่มหาชนว่า **การมีไม้เท้าดีกว่าการมีบุตร เพราะกันสุนัขได้ ยันให้ลุกยืนขึ้นได้** พราหมณ์กล่าวคาถาทั้งหลายโดยพิสดารแก่มหาชนพร้อมสำทับว่าบุตรที่อกตัญญูควรถูกฆ่า บุตรได้ยินแล้วเกรงมรณภัยต่างกราบขอขมาต่อบิดา ใช้ให้ภรรยาของตนดูแลปรนนิบัติบิดาเป็นอย่างดี พราหมณ์เฒ่าระลึกถึงคุณของพระศาสดาได้เข้าเฝ้าและกราบทูลเรื่องทั้งสิ้น ภายหลังยังบุตรทั้งหลายให้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าได้ พระพุทธเจ้าจึงเล่าอดีตนิทานเรื่องมาตุโปสกนาคชาดกที่ปรารถนาบำรุงบิดามารดาแล้วตรัสภาษิตว่า...

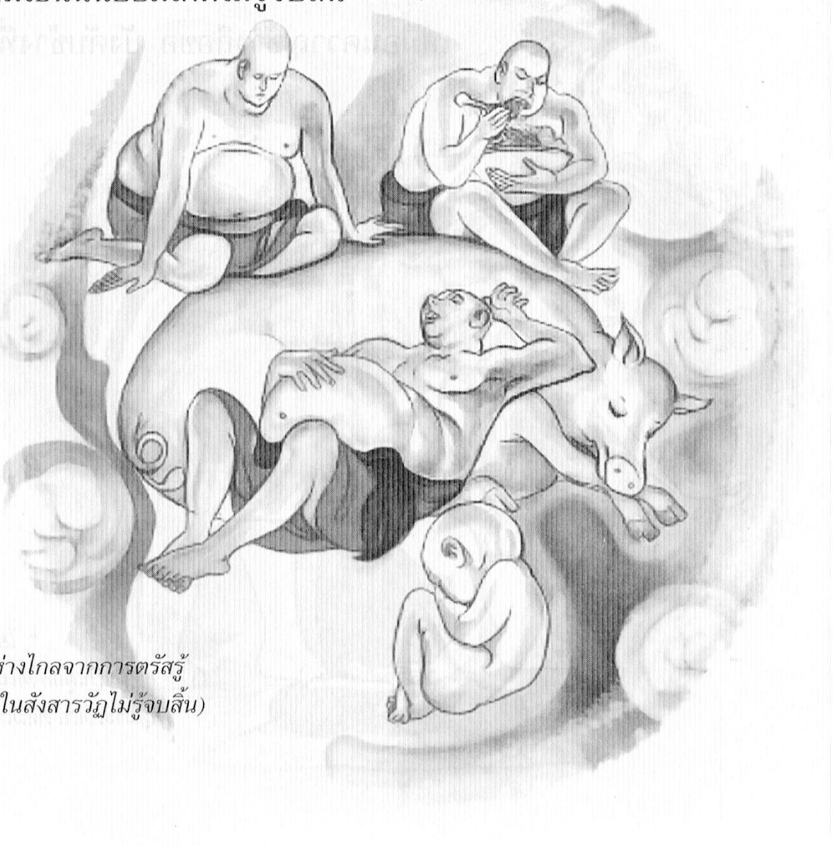
ช้างตกมัน ชื่อธนปาลกะ
ยากที่ใครๆ จะห้ามได้
ถูกล่ามไว้ ไม่ยอมกินอาหาร
พญากุญชรรำลึกถึงแต่ป่าช้าง

4. รสชาติคือรสแห่งการเกิด

พระเจ้าปเสนทิโกศล...มีความมัวเมาพระกระยาหารทั้งหลาย เสวยพระกระยาหารมากเกินไปจนอ้วนฉุ ง่วงเหงาหาวนอนอยู่ตลอดเวลา พระพุทธเจ้าจึงตรัสแสดงโทษของการบริโภคมากเกินไปพร้อมภาษิตว่า...

คนกินจุ สะลึมสะลือ ชอบนอน
กลิ้งเกลือกไปมาบนที่นอน
เหมือนสุกรที่เขาขุนด้วยเศษอาหาร
คนโง่ทึ่มเช่นนั้นย่อมเกิดไม่รู้จบสิ้น

*(คนเช่นนี้ย่อมห่างไกลจากการตรัสรู้
จักเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏไม่รู้จบสิ้น)*

5. กุมบังเหียน

สานุสามเณร...ได้บวชตั้งแต่ยังเล็ก เมื่อโตขึ้นมีความกระสันจะสึก ปรารถนาการครองเรือน มารดาได้พยายามห้ามปรามนานาประการ จนสานุสามเณรเปลี่ยนใจไม่สึกตามคำขอร้องของมารดา พระพุทธเจ้าทราบความต้องการของสามเณรแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

เมื่อก่อนใจข้าได้ท่องเที่ยวไปในอารมณ์
ตามปรารถนา ตามความใคร่ ตามสบาย
แต่บัดนี้ ข้าจักบังคับมันด้วยโยนิโสมนสิการ *
เหมือนควาญช้างถือขอ บังคับช้างที่ตกมัน

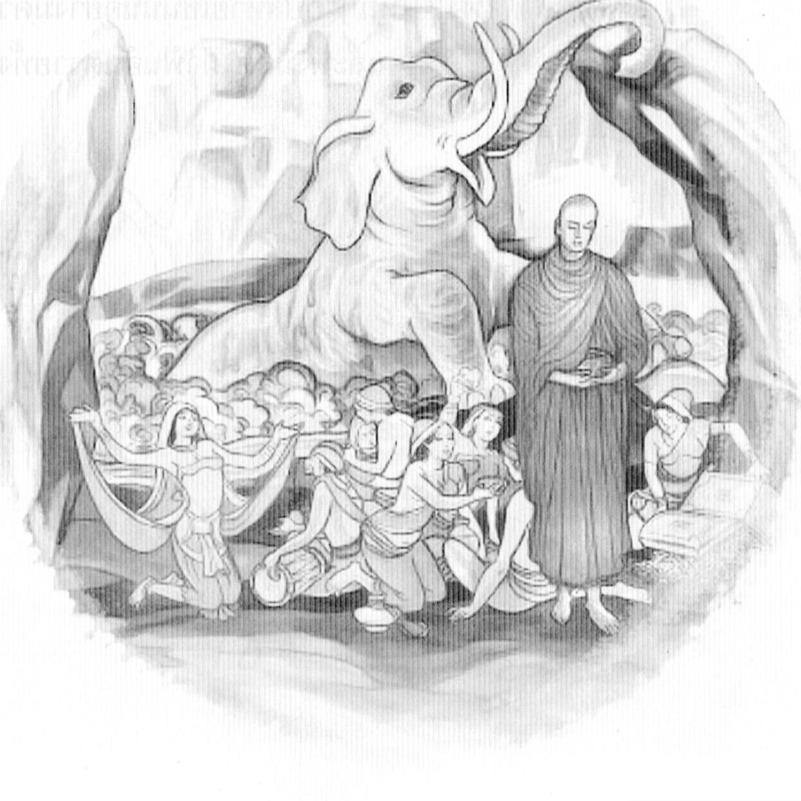

** โยนิโสมนสิการ คือ ความเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล*

6. ตกหล่มของกิเลส

ช้างมงคลชื่อปาเวรกะ...ของพระเจ้าโกศลติดหล่มขึ้นไม่ได้ เพราะชรามาก พระเจ้าโกศลให้นายควาญช้างลั่นกลองรบ ช้างนั้นได้ยินเสียงกลองเกิดความคะนองในสงครามแล้วถีบตัวให้ขึ้นจากหล่มได้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

พวกเธอจงยินดีในความไม่ประมาท
จงระมัดระวังจิตของตน
จงถอนตนออกจากหล่มกิเลส
เหมือนพญาช้างติดหล่มพยายามช่วยตัวเอง

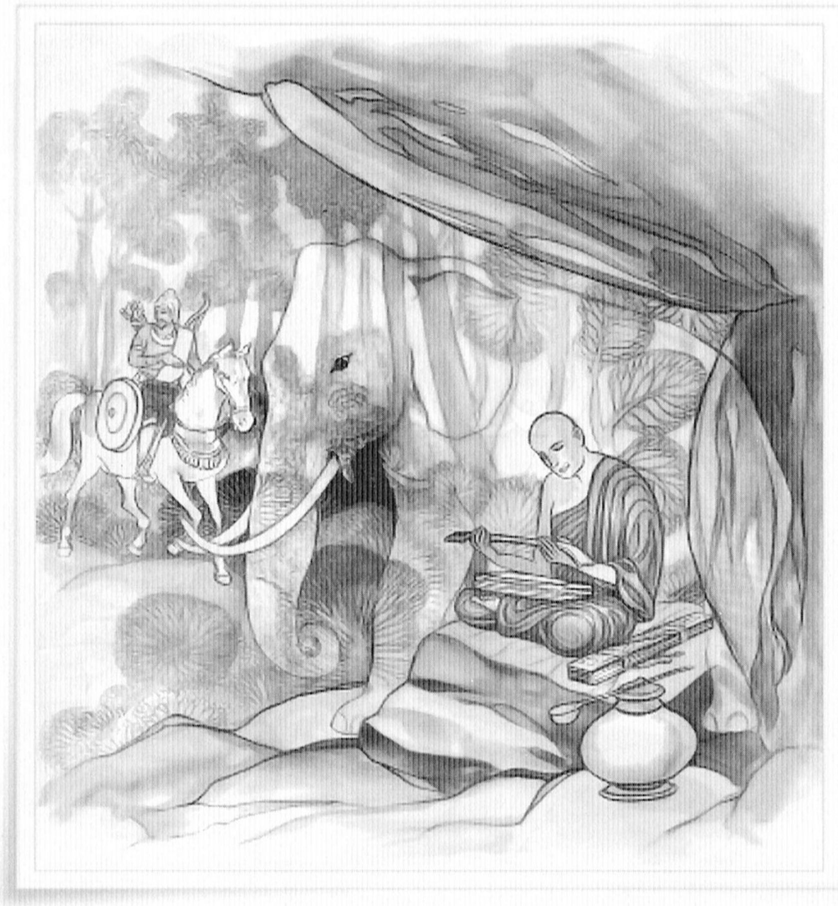

7. กัลยาณสหาย

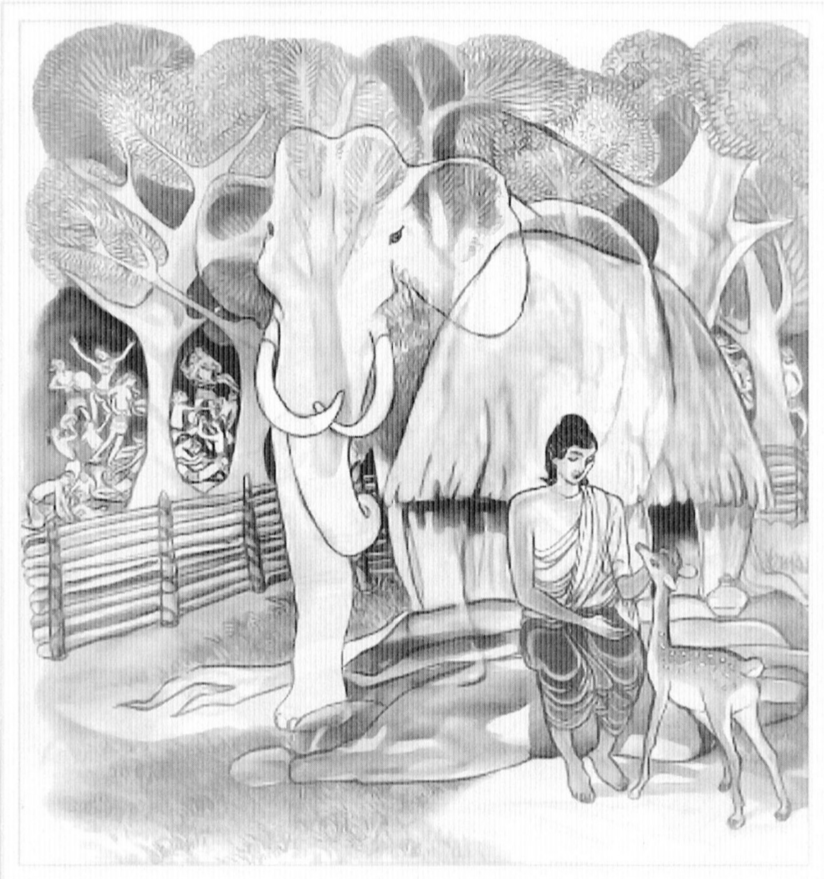
เมื่อภิกษุทั้งหลาย...ทะเลาะกัน พระศาสดามิอาจยังเรื่องราวให้ระงับลงได้ พระศาสดาจึงหลีกไปอยู่ป่ารักขิตะแต่เพียงผู้เดียวโดยมีช้างปาลิไลยกะคอยอุปัฏฐากตลอดพรรษา พระอานนท์ได้นำภิกษุ ๕๐๐ รูปเข้าเฝ้าพระศาสดาทูลถามถึงทุกข์สุขของพระศาสดา พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายถึงการอุปัฏฐากของช้างปาลิไลยกะ ตรัสชมเชยช้างว่าเป็นสหายที่ดียิ่งพร้อมภาษิตว่า...

ถ้าได้สหายผู้เข้ากับตนได้
มีความประพฤติดี ฉลาดและเฉลียว
พึงไปไหนๆ กับสหายเช่นนั้นอย่างมีความสุข
และพึงมีสติ ฝ่าฟันอันตรายทั้งหลาย

ถ้าไม่พบสหายที่เข้ากับตนได้
มีความประพฤติดี ฉลาดและเฉลียว ก็ควรสัญจรไปคนเดียว
เหมือนพระราชาสละราชสมบัติเที่ยวไปองค์เดียว
หรือไม่ก็เหมือนพญาช้างละโขลงเที่ยวไปตัวเดียวในป่า

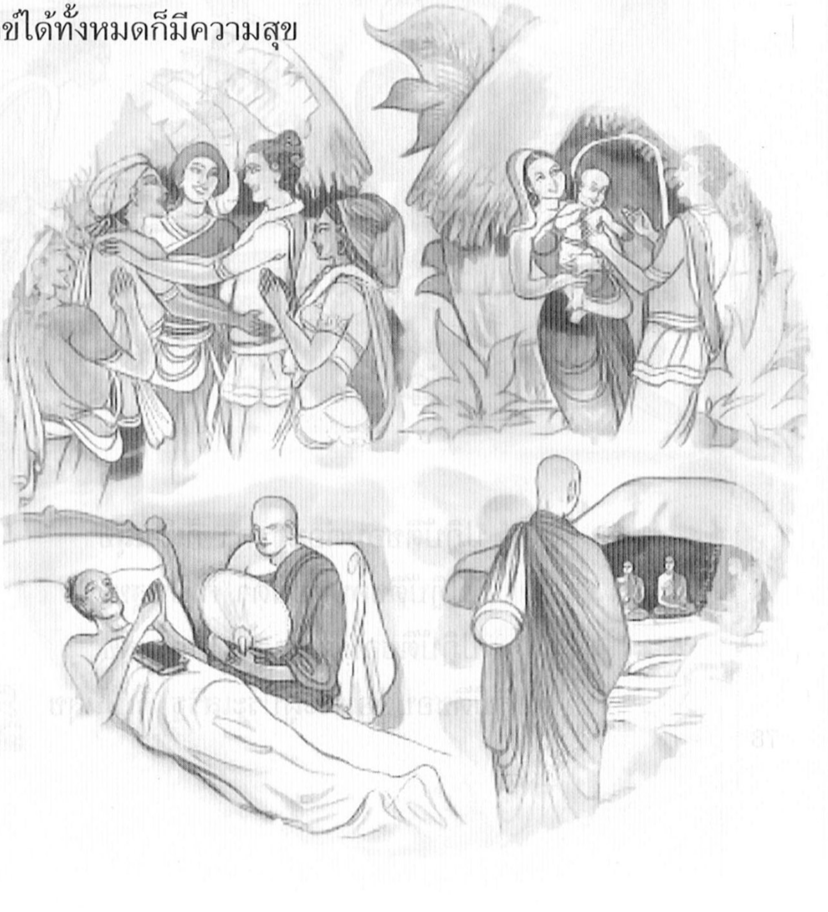

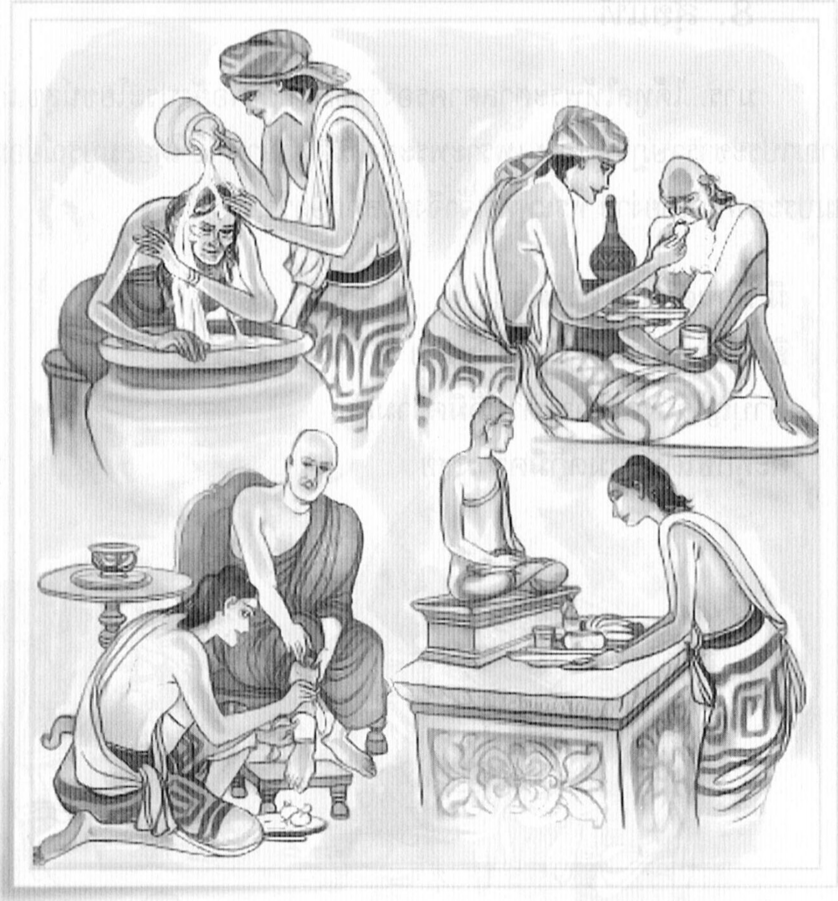
เที่ยวไปคนเดียวประเสริฐกว่า
ความเป็นสหายในคนพาล ไม่มี
พึงเที่ยวไปคนเดียวและไม่พึงทำบาป ไม่ดิ้นรนขวนขวายมาก
เหมือนพญาช้างเที่ยวไปตัวเดียวในป่า

8. สุขแท้

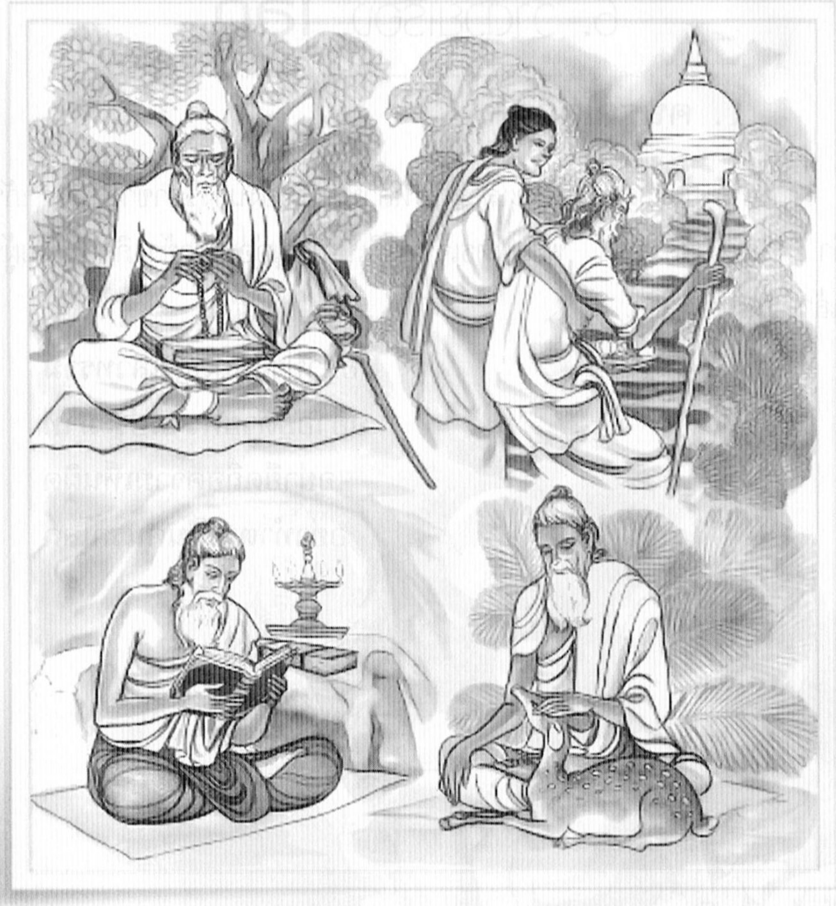
มาร...ได้ทูลให้พระศาสดาครองราชสมบัติเพื่อยังประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งผอง เพราะพระองค์มีอิทธิบาท ๔ โดยสมบูรณ์ย่อมสมประสงค์ได้โดยง่าย พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

มีเพื่อนตายก็มีความสุข
ยินดีเท่าที่หามาได้ก็มีความสุข
ทำบุญไว้ถึงคราวจะตายก็มีความสุข
ละทุกข์ได้ทั้งหมดก็มีความสุข

ปฏิบัติชอบต่อมารดา ก็เป็นสุข
ปฏิบัติชอบต่อบิดา ก็เป็นสุข
ปฏิบัติชอบต่อสมณะ ก็เป็นสุข
ปฏิบัติชอบต่อพระผู้ประเสริฐ ก็เป็นสุข

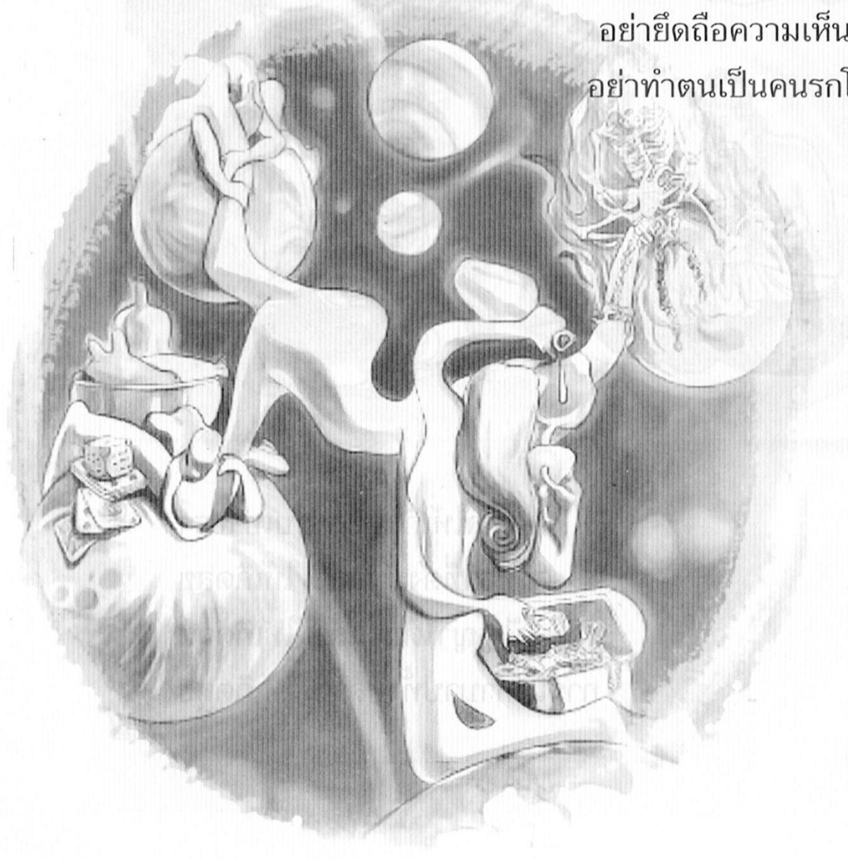
ศีลให้เกิดสุขตราบเท่าชรา
ศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้ว ให้เกิดสุข
ปัญญาได้มาแล้ว ให้เกิดสุข
การไม่ทำบาปทั้งหลาย ให้เกิดสุข

6. ว่าด้วยเรื่อง...**โลก**

1. คนรกโลก

ภิกษุหนุ่มผู้หนึ่ง...ทะเลาะกับหลานสาวของนางวิสาขาถึงขั้นด่ากันว่า "ไอ้คนไร้สมอง" พระพุทธเจ้าทำทีเป็นโอนอ่อนเข้าข้างภิกษุหนุ่มผู้นี้แล้วตรัสภาษิตว่า...

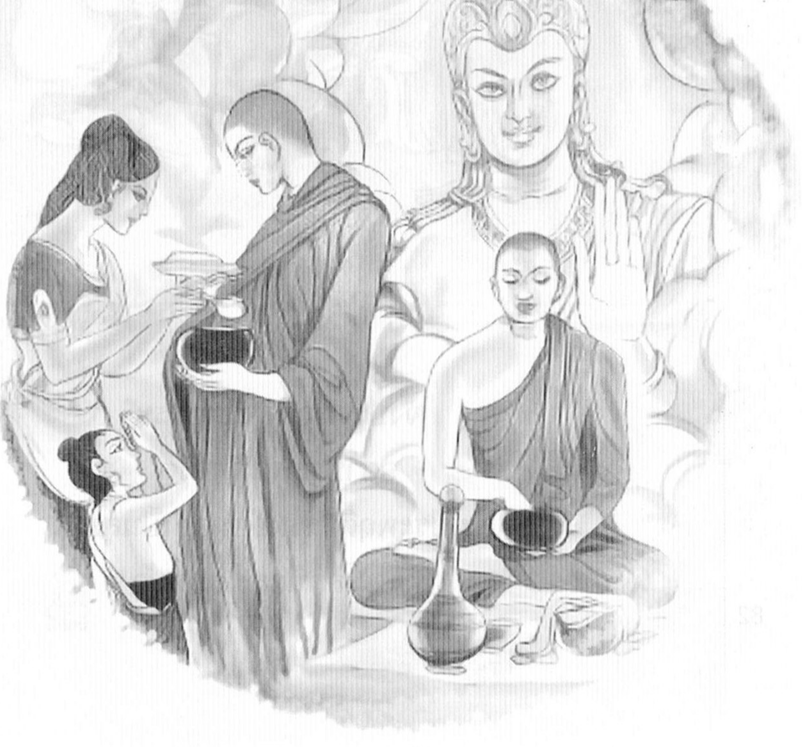
อย่าประพฤติสิ่งเลวทราม
อย่าอยู่ด้วยความประมาท
อย่ายึดถือความเห็นผิด
อย่าทำตนเป็นคนรกโลก

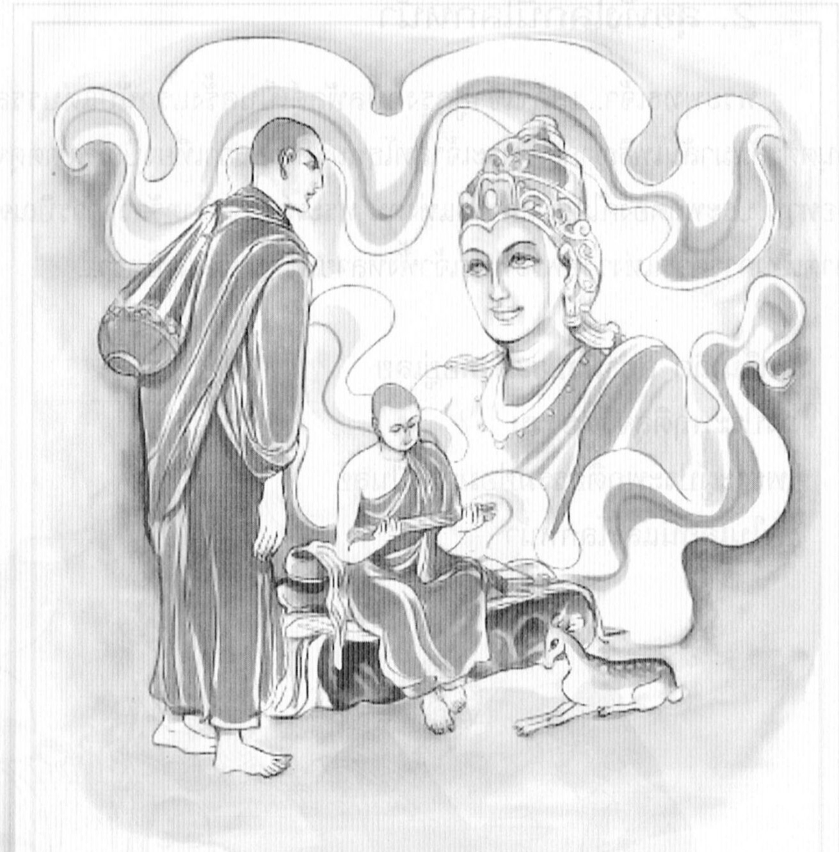

2. สุขทั้งโลกนี้โลกหน้า

พระพุทธเจ้า...เสด็จเข้าสู่กรุงกบิลพัสดุ์เป็นครั้งแรกนับแต่บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระเจ้าสุทโธทนะติเตียนว่าเที่ยวบิณฑบาตดุจขอทาน ประพฤติองค์ไม่สมแก่วงศ์แห่งตน พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าการบิณฑบาตเป็นการควรแห่งวงศ์พระพุทธเจ้าทั้งหลายพร้อมตรัสภาษิตว่า...

ลุกขึ้นเถิด อย่ามัวประมาทอยู่เลย
จงประพฤติสุจริตธรรม
เพราะผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข
ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

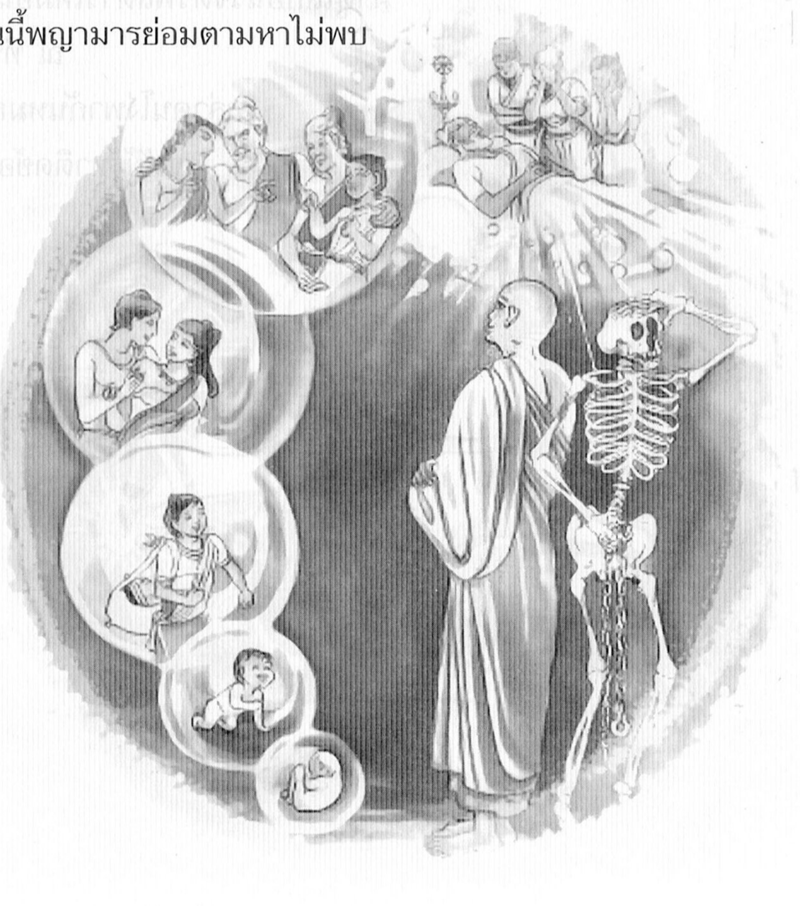

จงประพฤติสุจริตธรรม
อย่าประพฤติทุจริต
ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข
ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

3. มารตามหาไม่พบ

ภิกษุผู้หนึ่ง...เล็งเห็นพยับแดดแล้วพิจารณาเป็นอารมณ์ว่า ร่างกายย่อมแตกดับไปดุจพยับแดดนี้ พระพุทธเจ้าเปล่งฉัพพรรณรังสีดุจพระองค์เองต่อหน้าภิกษุนั้นแล้วตรัสภาษิตว่า...

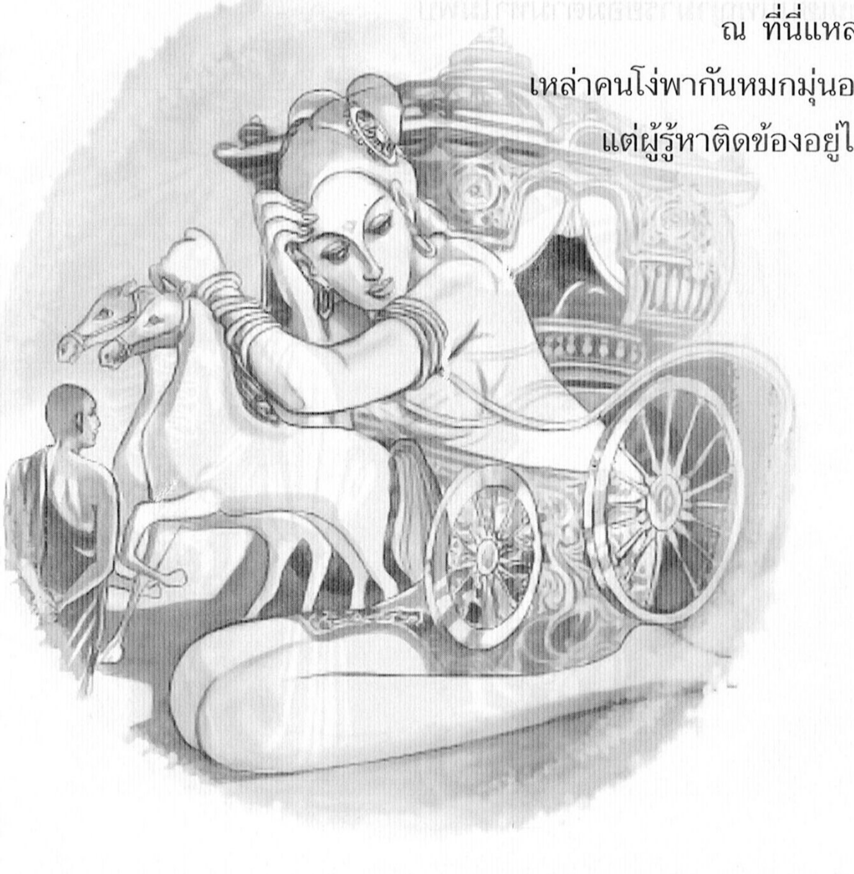
ผู้ที่มองเห็นโลก
ว่าไม่จีรังและหาสาระอะไรมิได้
เช่นเดียวกับคนมองฟองน้ำและพยับแดด
คนเช่นนี้พญามารย่อมตามหาไม่พบ

4. ที่ซึ่งคนโง่อยู่รวมกัน

อภัยราชกุมาร...บุตรแห่งพระเจ้าพิมพิสาร สามารถปราบปรามกบฎให้สงบราบคาบลงได้ พระเจ้าพิมพิสารมอบราชสมบัติให้ ๗ วัน อภัยราชกุมารรื่นเริงกับการรำฟ้อน เมื่อล่วงเข้าวันที่ ๗ นางรำคนหนึ่งเสียชีวิตลง อภัยราชกุมารเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อระงับความเศร้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

เจ้าทั้งหลายจงมาเถิด
มาดูโลกอันวิจิตรพิสดารเหมือนราชรถ
ณ ที่นี่แหละ
เหล่าคนโง่พากันหมกมุ่นอยู่
แต่ผู้รู้หาติดข้องอยู่ไม่

5. คืนจันทร์กระจ่าง

พระสัมมัชชนเถระ...มักกวาดลานวัดอยู่เป็นนิตย์ ส่วนพระเรวตะเฝ้าบำเพ็ญสมณธรรม พระสัมมัชชนเถระต่อว่าพระเรวตเถระว่าเกียจคร้าน พระเรวตะจึงแนะกรรมฐานให้พระสัมมัชชนเถระจนพระสัมมัชชนเถระบรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้ที่เคยประมาทในกาลก่อน
แต่ภายหลังไม่ประมาท
เขาย่อมส่องโลกนี้ให้สว่าง
เหมือนพระจันทร์ที่พ้นจากเมฆ

6. ละได้เป็นมหากุศล

ภิกษุทั้งหลาย...วิพากษ์กันถึงการละขันธ์เข้านิพพานของพระองคุลิมาลเถระ พระพุทธเจ้าตรัสว่าด้วยแต่ก่อนไม่มีกัลยาณมิตร แต่บัดนี้มีกัลยาณมิตรจึงทำให้พระองคุลิมาลเถระผู้ซึ่งฆ่าคนมามากมายสามารถเข้าถึงนิพพานได้พร้อมตรัสภาษิตว่า...

ผู้ใดทำบาปไว้แล้ว
ละได้ด้วยการทำดี
ผู้นั้นย่อมส่องโลกนี้ให้สว่าง
เหมือนพระจันทร์ที่พ้นจากเมฆ

7. ไปสวรรค์ได้น้อย

พระพุทธเจ้า...สนทนากับธิดานายช่างหูกด้วยคำถามว่า เธอมาจากไหน ? เธอจักไปไหน ? เธอไม่ทราบหรือ ? เธอทราบหรือ ? นางรู้อุบายธรรมของพระพุทธเจ้าว่าทรงถามเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิต พระพุทธเจ้าสรรเสริญปัญญาของนางพร้อมตรัสภาษิตว่า...

โลกนี้มืดมน น้อยคนจักเห็นแจ้ง
น้อยคนจะไปสวรรค์
เหมือนนกติดข่ายนายพราน
น้อยตัวจะหลุดรอดไปได้

8. สิ้นอาสวะชนะมาร

ภิกษุ ๓๐ รูป...เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระอานนท์จึงออกไปจากที่นั้น จากนั้นพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาจนภิกษุ ๓๐ รูปบรรลุอรหัตผลทั้งสิ้น ภิกษุเหล่านั้นจึงกระทำปาฏิหาริย์เหาะกลับไปยังสำนักของตน พระอานนท์ไม่เห็นการกลับของภิกษุเหล่านั้นจึงทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

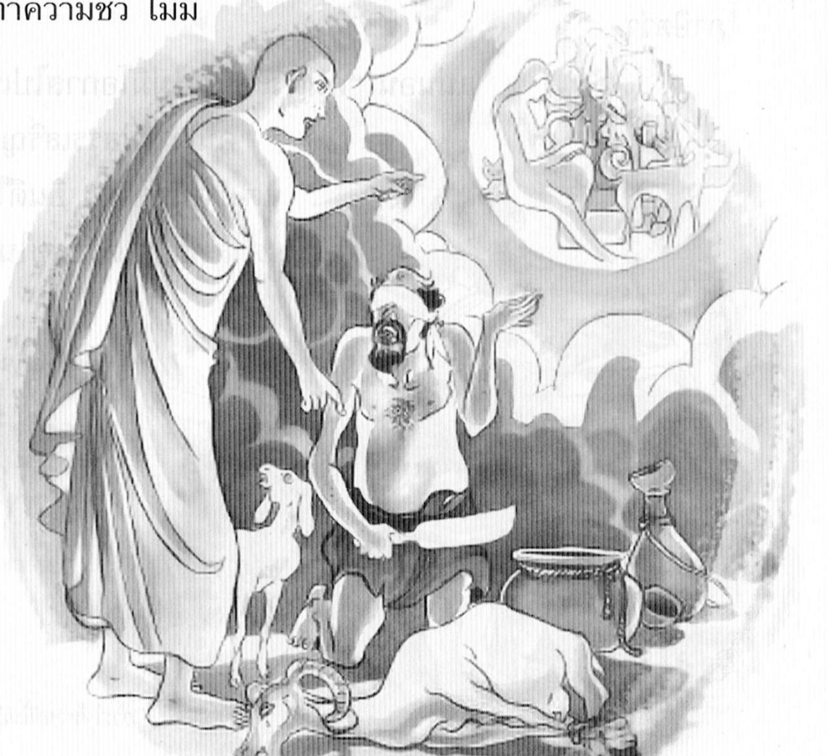
พญาหงส์เหินฟ้าไปหาพระอาทิตย์
ผู้มีฤทธิ์เหาะเหินเดินอากาศ
นักปราชญ์ออกไปจากโลก
เพราะเอาชนะพญามาร
พร้อมทั้งกองทัพ

9. คนชั่วย่อมพูดเท็จ

นางจิญจมาณวิกา...รับจ้างจากพวกเดียรถีย์ ทำทีเป็นตั้งครรภ์กับพระพุทธเจ้าโดยกลึงไม้ใส่ท้องให้นูน ทุบมือและเท้าให้บวม ภายหลังเมื่อความจริงปรากฏ นางถูกประชาทัณฑ์หนีออกไปนอกวิหารและถูกธรณีสูบ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

คนที่ล่วงศีลข้อที่สี่
มักพูดเท็จ ไม่คำนึงถึงปรโลก
จะไม่ทำความชั่ว ไม่มี

10. คนตระหนี่ คนโง่ คนฉลาด

พระเจ้าปเสนทิโกศล...ถวายอสทิสทาน* ได้สำเร็จด้วยคำแนะนำของพระนางมัลลิกาเทวี บัดนั้นชุณหอำมาตย์ได้มีจิตโมทนา ส่วนกาฬอำมาตย์มีจิตขุ่นเคืองความฟุ่มเฟือยของพระราชา พระพุทธเจ้าทราบวาระจิตของอำมาตย์ทั้งสองเล็งเห็นว่าหากกระทำอนุโมทนากถา ศีรษะของกาฬอำมาตย์จักแตกเป็น ๗ เสี่ยง พระองค์จึงไม่กล่าวอนุโมทนากถา พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามถึงความที่พระองค์ไม่กล่าวอนุโมทนากถา ทราบความแล้วพระองค์จึงเนรเทศกาฬอำมาตย์เสียจากพระนคร พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

แน่นอน "คนตระหนี่" ไม่มีโอกาสไปเทวโลก
"คนโง่"ไม่สรรเสริญการให้
แต่ "คนฉลาด" ยินดีให้ทาน
นี่แลที่บันดาลให้เขาได้รับสุขในปรภพ

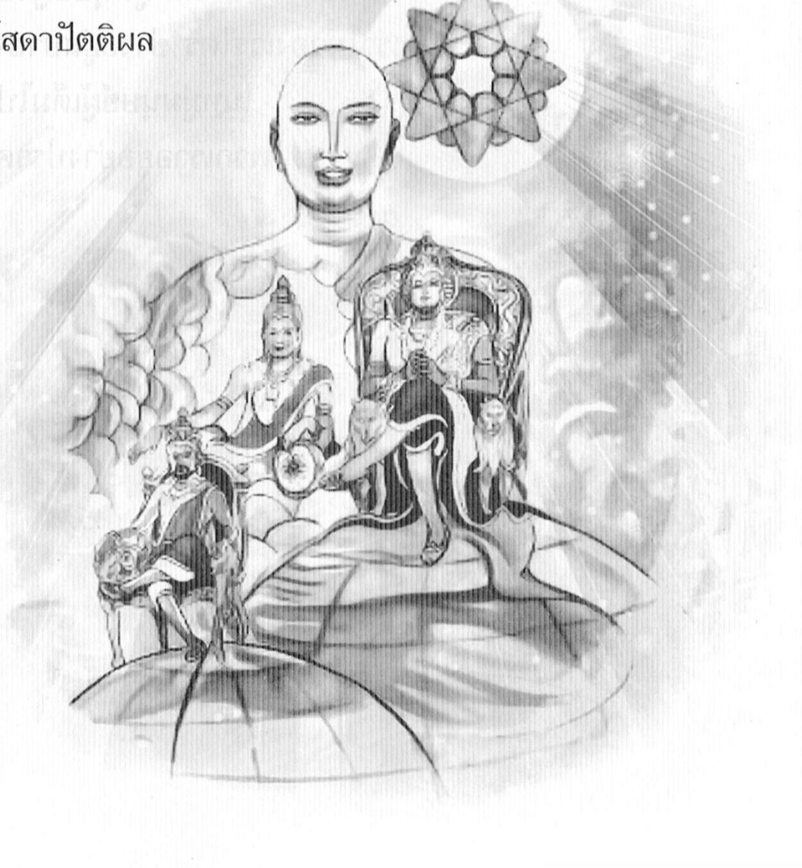

** อสทิสทาน คือ*
การให้ทานที่ไม่มีใครเสมอเหมือน

11. ประกาศชัยชนะ

นายกาละ...เป็นบุตรของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นผู้ไม่เลื่อมใสพระศาสดา บิดาได้ว่าจ้างให้ไปฟังธรรมจนบรรลุโสดาปัตติผลในที่สุด หลังจากนั้นนายกาละจึงไม่รับค่าจ้างจากบิดาอีก แต่เต็มใจไปฟังธรรมด้วยตัวเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ยิ่งกว่าเอกราชย์ทั่วทั้งแผ่นดิน
ยิ่งกว่าขึ้นสวรรคาลัย
ยิ่งกว่าอธิปไตยใดในโลกทั้งปวง
คือพระโสดาปัตติผล

7. ว่าด้วยเรื่อง...**ความสุข**

1. ไม่จองเวรอยู่เป็นสุข

ชาวเมืองกบิลพัสดุ์...และนครโกลิยะวิวาทแย่งน้ำในการทำกสิกรรมกัน เรื่องลุกลามใหญ่โตจนราชตระกูลทั้ง ๒ นครยกทัพมาเพื่อทำสงครามแก่กัน พระพุทธเจ้าได้เสด็จเข้าห้ามปรามโดยยกอุปมาค่าของพระราชากับค่าของน้ำเพื่อเปรียบว่าพระราชามีค่ามากกว่าน้ำพร้อมตรัสภาษิตว่า...

ในหมู่มนุษย์ผู้จองเวรกัน
พวกเราไม่จองเวรใคร ช่างอยู่สบายจริงหนอ
ในหมู่มนุษย์ผู้เต็มไปด้วยเวร
พวกเราอยู่อย่างปราศจากเวร

ในหมู่มนุษย์ผู้มีกิเลส
พวกเราหมดกิเลสแล้ว ช่างอยู่สุขสบายจริงหนอ
ในหมู่มนุษย์ผู้มีกิเลส
พวกเราอยู่ปราศจากกิเลส

ในหมู่มนุษย์ผู้มีความกระวนกระวาย
พวกเราไม่กระวนกระวาย ช่างอยู่เป็นสุขสบายจริงหนอ
ในหมู่มนุษย์ผู้มีความกระวนกระวาย
พวกเราอยู่ปราศจากความกระวนกระวาย

2. เพราะสิ้นตัณหา

มาร...ได้เข้าดลใจประชาชนในหมู่บ้านเพื่อไม่ให้ถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้า มารได้เข้าถามพระพุทธเจ้าว่าหิวบ้างหรือไม่ พระพุทธเจ้าตอบว่าจักเสวยปิติดุจอาภัสสรพรหมโดยตรัสภาษิตว่า...

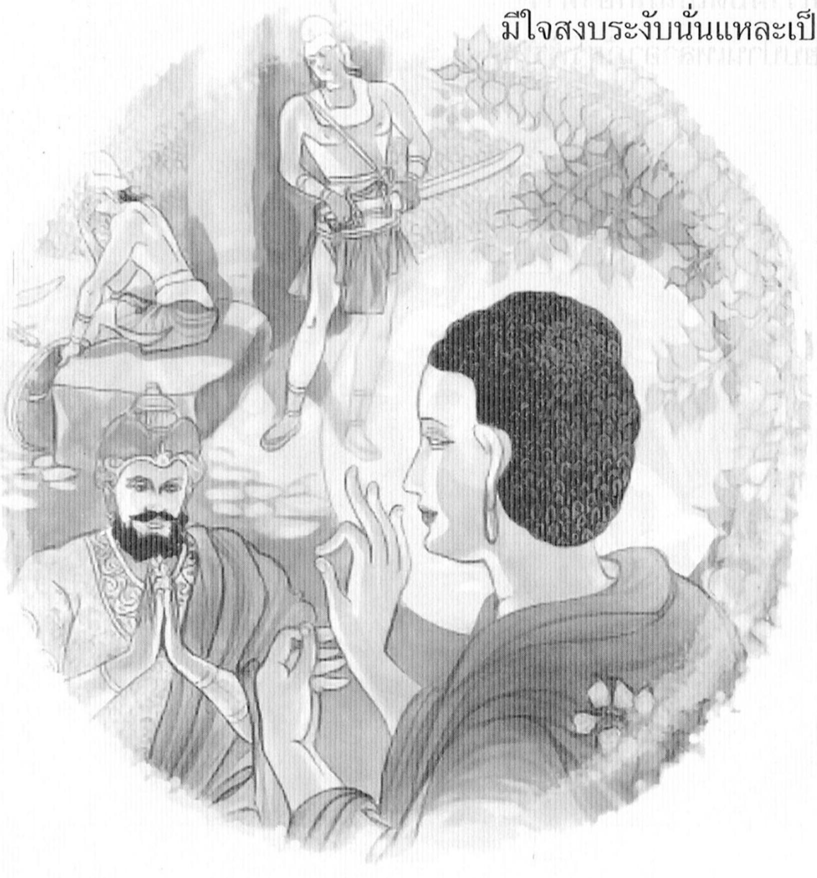
พวกเราไม่มีกิเลสเศร้าหมองใจ
ช่างอยู่สุขสบายจริงหนอ
พวกเรามีปิติเป็นภักษาหาร
เปรียบปานเหล่าอาภัสสรพรหม

3. สงบใจ สงบสุข

พระเจ้าโกศล...บิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีความโทมนัสที่พระองค์ทำสงครามแพ้พระเจ้าอชาตศัตรูพระราชาผู้อ่อนวัยถึง ๓ ครั้ง พระพุทธเจ้าทราบความแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้แพ้ย่อมก่อเวร
ผู้พ่ายย่อมอยู่เป็นทุกข์
ผู้ละความแพ้และความพ่ายเสีย
มีใจสงบระงับนั่นแหละเป็นสุข

4. รู้เท่าทัน

เด็กหญิงคนหนึ่ง...ได้เข้าสู่ตระกูลสามีด้วยอาวาหมงคล *(การสมรสโดยนำเจ้าสาวมาอยู่ที่บ้านเจ้าบ่าว)* ระหว่างงานมงคลนั้นฝ่ายสามีเห็นนางแล้วเกิดอำนาจราคะเข้าครอบงำ พระพุทธเจ้าทราบวาระจิตแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ไม่มีไฟใดเสมอด้วยราคะ
ไม่มีโทษใดเสมอด้วยโทสะ
ไม่มีทุกข์ใดเสมอด้วยเบญจขันธ์
ไม่มีสุขใดเสมอด้วยความสงบ

5. สังขารเป็นทุกข์

อุบาสกคนหนึ่ง...มีความหิวเข้าครอบงำ แต่ยังเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรม พระพุทธเจ้าตรัสให้ภิกษุนำอาหารให้แก่อุบาสกนั้นกินก่อน เมื่ออุบาสกนั้นปราศจากความหิวแล้ว สามารถตั้งใจฟังธรรมได้เป็นอันดี ได้ดวงตาเห็นธรรม *(บรรลุพระโสดาปัตติผล)* ภิกษุทั้งหลายโจษตำหนิพระพุทธเจ้าที่ให้อาหารแก่อุบาสกนั้น พระพุทธเจ้าทรงทราบความที่ภิกษุตำหนิพระองค์ พระองค์จึงตรัสภาษิตว่า...

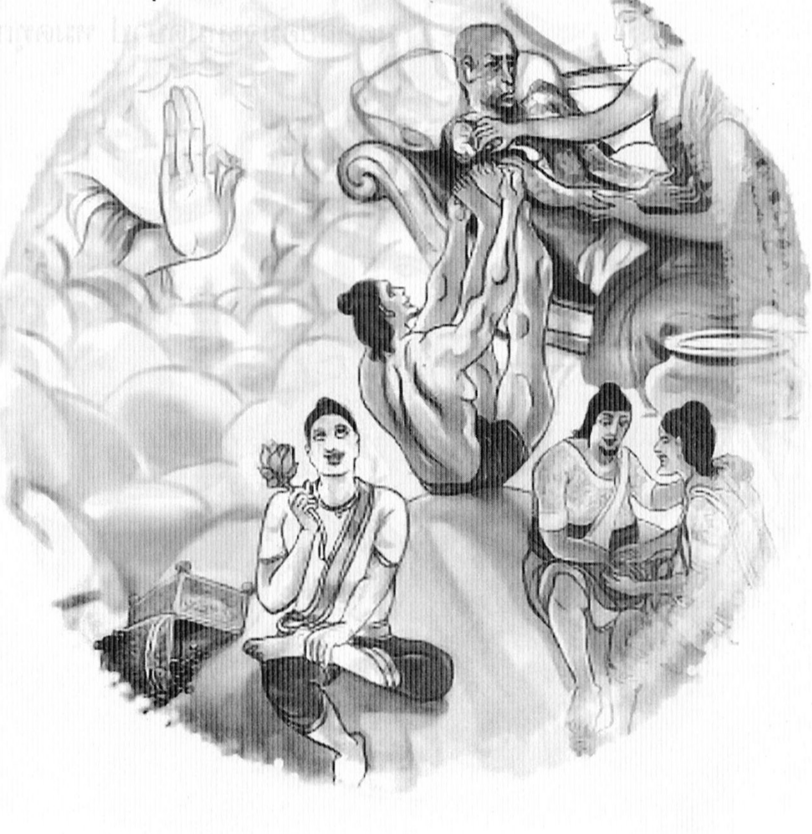
ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง
สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง
รู้ความจริงข้อนี้แล้ว
พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง

6. บุญหนุนนำ ธรรมจรรโลง

พระเจ้าปเสนทิโกศล...เสวยพระกระยาหารมากเกินไปจนอ้วนฉุ มักง่วงเหงาหาวนอนอยู่เสมอ พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่าบริโภคมากเกินไป พร้อมแสดงภาษิตว่า...

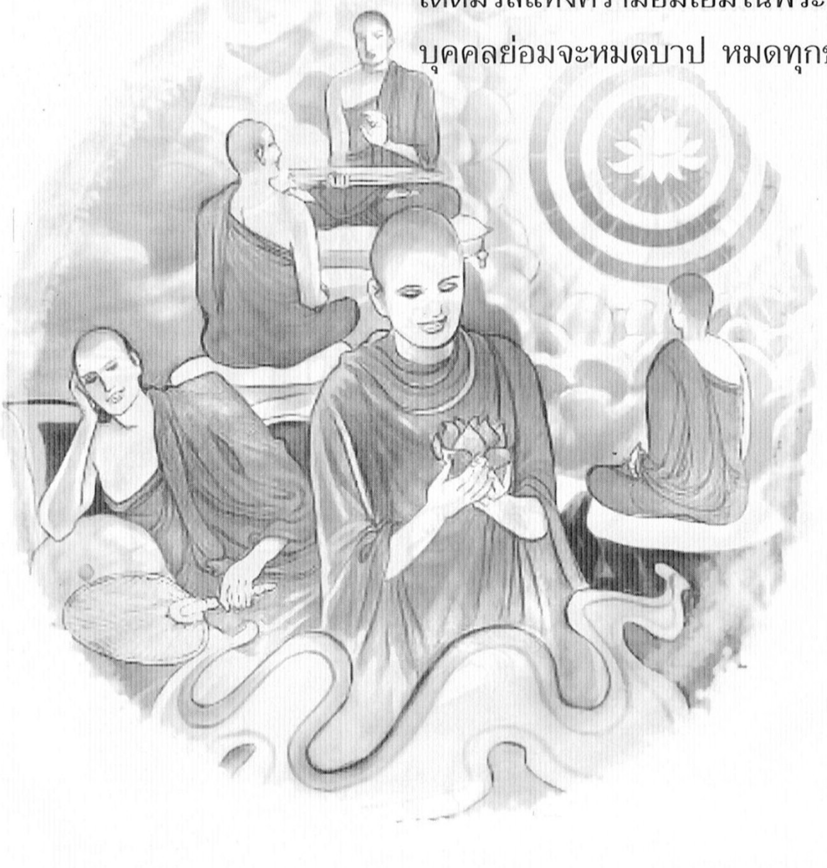
ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง
ความรู้จักพอเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง
ความไว้วางใจกันเป็นญาติอย่างยิ่ง
พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง

7. มหัศจรรย์แห่งธรรม

พระติสสเถระ...ได้ยินว่าพระศาสดาจะเสด็จดับขันธปรินิพพานในอีก ๔ เดือนข้างหน้า จึงพยายามบำเพ็ญสมณธรรมไม่เข้าสู่สำนักของภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพากันตำหนิพระติสสเถระ พระศาสดาสอบถามจนทราบความแล้วจึงตรัสสรรเสริญพระติสสเถระพร้อมกล่าวภาษิตว่า...

เมื่อได้ลิ้มรสแห่งวิเวก
และรสพระนิพพานอันสงบ
ได้ดื่มรสแห่งความอิ่มเอมในพระธรรม
บุคคลย่อมจะหมดบาป หมดทุกข์ร้อน

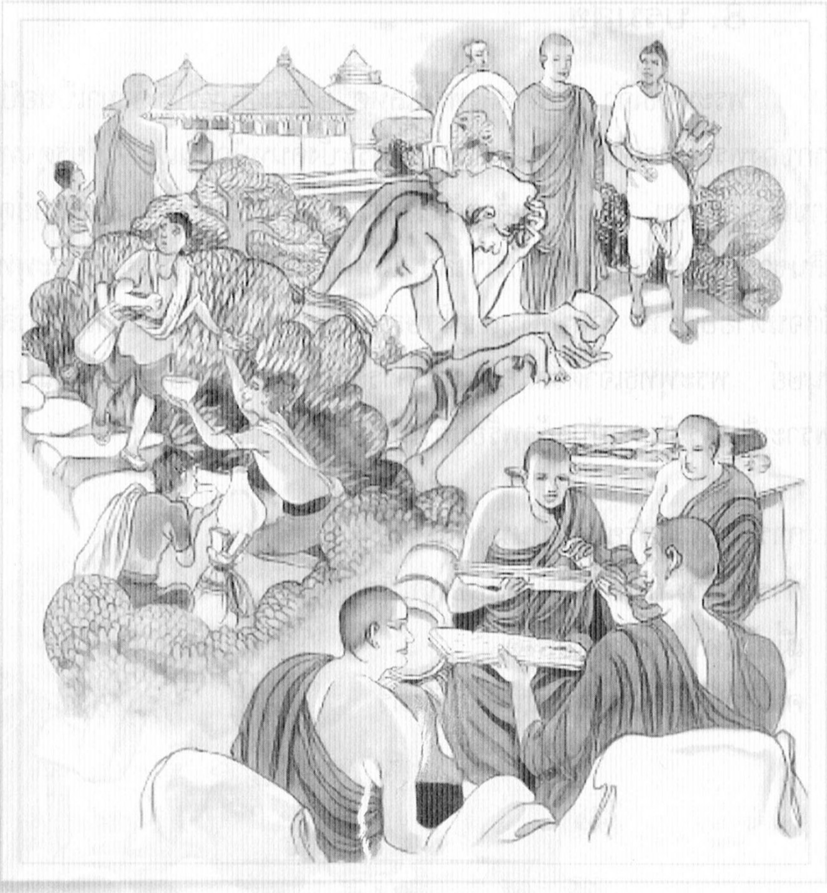

8. บรมสุข

พระพุทธเจ้า...อาพาธลงพระโลหิต พระอินทร์ได้เข้ามาเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า ทูนเอากระโถนพระบังคนหนักขึ้นเหนือเศียรดุจทูนภาชนะของหอม พระพุทธเจ้าตรัสว่าเทวดาทั้งหลายย่อมได้กลิ่นมนุษย์ดุจกลิ่นซากศพ ขอให้พระอินทร์ไปเสีย แต่พระอินทร์ก็ขออุปัฏฐากพระพุทธเจ้าจนหายอาพาธ ภิกษุทั้งหลายโจษสรรเสริญพระอินทร์ที่ไม่รังเกียจกลิ่นมนุษย์ พระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุว่าการกระทำของพระอินทร์ไม่น่าแปลก เพราะเป็นพระโสดาบันแล้วพร้อมตรัสภาษิตว่า...

การพบพระอริยเจ้าเป็นมงคล
การอยู่ร่วมกับท่านให้เกิดสุขทุกเมื่อ
เมื่อไม่คบคนพาลเสียได้
คนเราพึงมีความสุขเป็นนิจนิรันดร์

ผู้คบคนพาลย่อมเศร้าโศกนาน
การอยู่ร่วมกับคนพาลมีแต่ความทุกข์ เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู
การอยู่ร่วมกับนักปราญ์มีแต่ความสุข
เหมือนสมาคมของญาติ

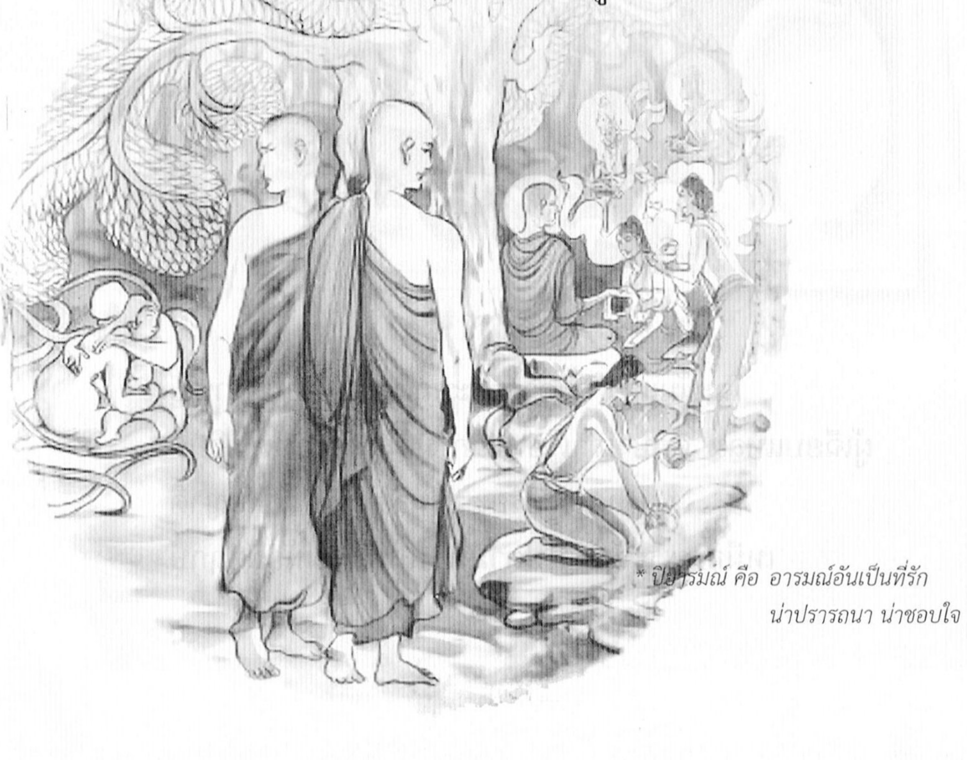
ฉะนั้นแล้ว จึงควรประพฤติตามผู้เป็นปราชญ์
ผู้เฉียบแหลม ศึกษาเล่าเรียนมาก มีศีลาจารวัตร มีวินัย
เป็นพระอริยะ เป็นสัตบุรุษ มีปัญญาดี
เหมือนพระจันทร์ไปตามทางแห่งกลุ่มนักขัตฤกษ์

8. ว่าด้วยเรื่อง...**ความรัก**

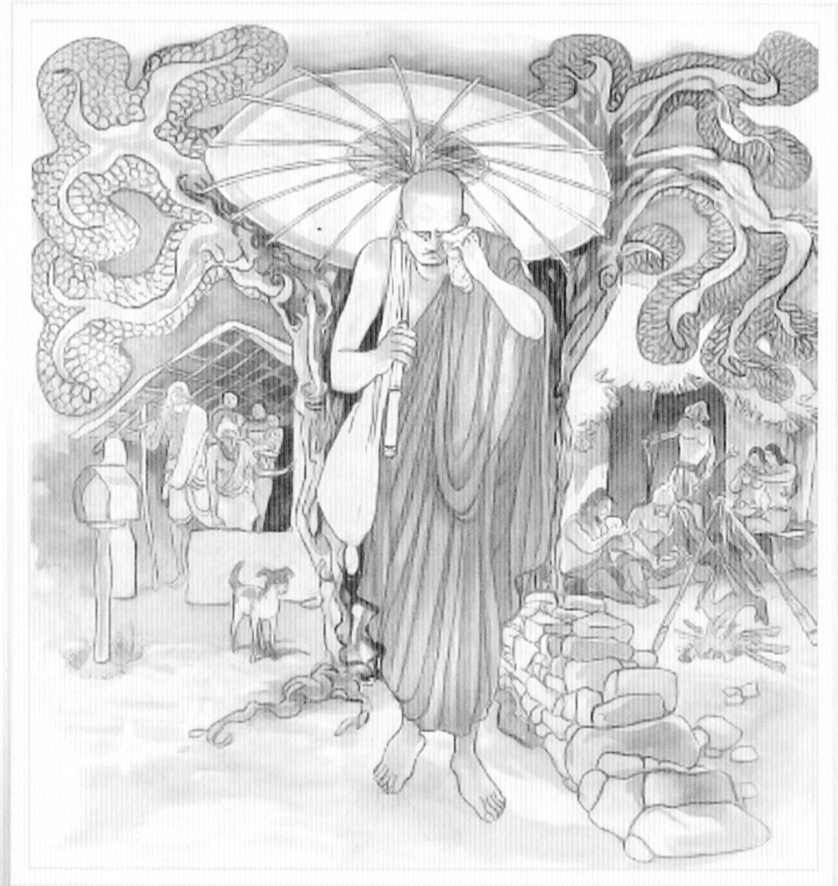
1. สายสวาทยังไม่สิ้น

บุตร บิดา มารดา...ออกบวชตามกันตามลำดับ แต่ทั้งสามก็ยังคลุกคลีใกล้ชิดกันเป็นที่รำคาญของภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย พระพุทธเจ้าเรียกมาตักเตือนแล้วตรัสภาษิตว่า...

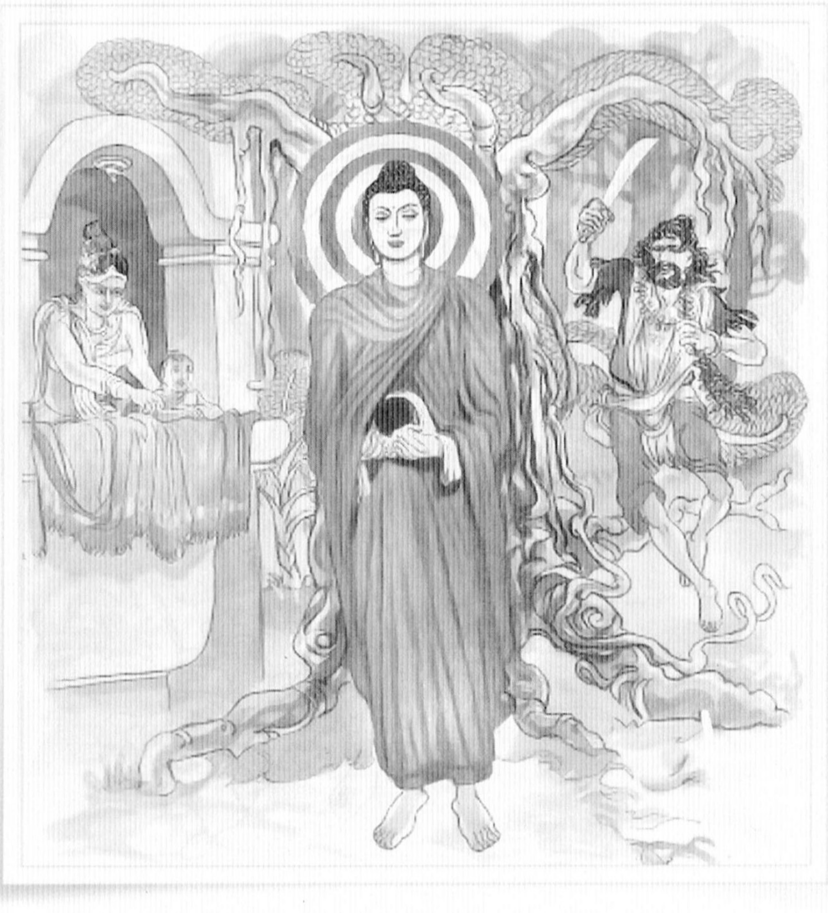
พยายามในสิ่งที่ไม่ควรพยายาม
ไม่พยายามในสิ่งที่ควรพยายาม
ละเลยสิ่งที่เป็นประโยชน์ ติดอยู่ในปิยารมณ์ *
คนเช่นนี้ก็ได้แต่ริษยาผู้ที่พยายามช่วยตัวเอง

** ปิยารมณ์ คือ อารมณ์อันเป็นที่รัก น่าปรารถนา น่าชอบใจ*

อย่าติดอยู่ในสิ่งที่เรารัก หรือไม่รัก
การพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก เป็นทุกข์
การพบเห็นแต่สิ่งที่ไม่รัก ก็เป็นทุกข์

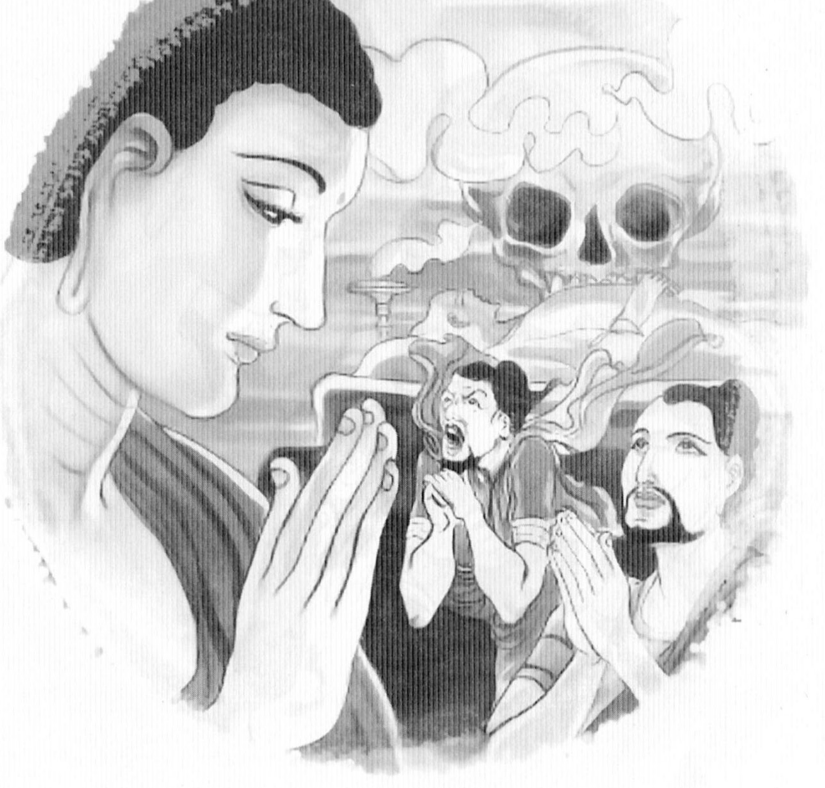

เพราะฉะนั้น ไม่ควรรักสิ่งใด
เพราะการพลัดพรากจากของรัก เป็นทุกข์
ผู้ที่หมดความรักและความไม่รักแล้ว
เครื่องผูกพันก็พลอยหมดไปด้วย

2. ของรักเป็นเหตุ

พราหมณ์เศรษฐีผู้หนึ่ง...สูญเสียบุตรชายไปแล้วมีความเศร้าโศกอยู่ พระพุทธเจ้าเสด็จไปปลอบพราหมณ์นั้นโดยเล่าอุรคชาดกพร้อมตรัสภาษิตว่า...

ที่ใดมีของรัก ที่นั่นมีโศก
ที่ใดมีของรัก ที่นั่นมีภัย
เมื่อไม่มีของรักเสียแล้ว
โศก ภัย ก็ไม่มี

3. ความรักเป็นเหตุ

นางสุทัตตี...หลานสาวของนางวิสาขาเสียชีวิตลง นางวิสาขามีความเสียใจไม่อาจหักห้ามไว้ได้ เที่ยวร้องไห้อยู่ เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ที่ใดมีความรัก ที่นั่นมีโศก
ที่ใดมีความรัก ที่นั่นมีภัย
เมื่อไม่มีความรักเสียแล้ว
โศก ภัย ก็ไม่มี

4. กามคุณเป็นเหตุ

เช้าตรู่วันมีมหรสพวันหนึ่ง...เหล่าเจ้าลิจฉวีต่างแต่งองค์แข่งกันอย่างสวยงาม แม้พระพุทธเจ้ายังตรัสว่าคล้ายกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ แต่ยามค่ำเหล่าเจ้าลิจฉวีได้ประหัตประหารกันเพื่อแย่งหญิงโสเภณีนางหนึ่งต่างคนต่างบาดเจ็บถึงความพินาศแล้วพระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ที่ใดมีความยินดี ที่นั่นมีโศก
ที่ใดมีความยินดี ที่นั่นมีภัย
เมื่อไม่มีความยินดีเสียแล้ว
โศก ภัย ก็ไม่มี

5. ความใคร่เป็นเหตุ

อนิตถิคันธกุมาร...จุติมาแต่พรหมโลกเกิดในครรภ์มนุษย์ เมื่อคลอดออกมามีความรังเกียจสตรี แม้สตรีใดจับต้องก็ร้องไห้ ภายหลังบิดามารดาได้อ้อนวอนให้สืบตระกูล โดยยอมทำตามเงื่อนไขของอนิตถิคันธกุมารให้หาสตรีที่งามดั่งรูปทองได้แล้ว หากแต่สตรีนั้นตายเสียระหว่างทาง อนิตถิคันธกุมารมีความโศกเศร้าเป็นอันมาก พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพร้อมตรัสภาษิตว่า...

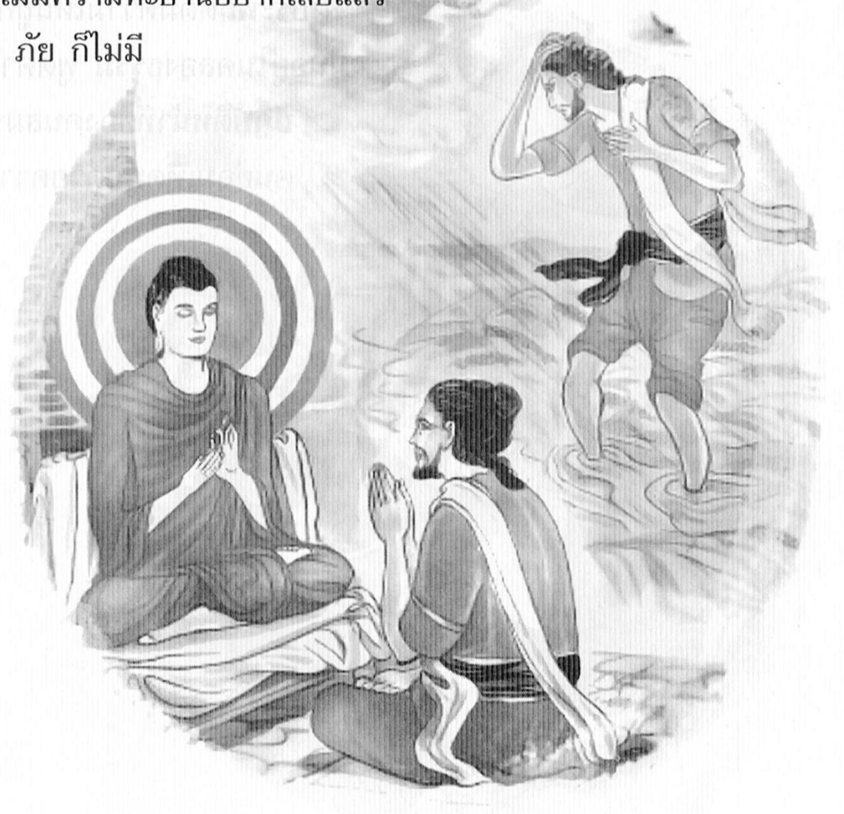
ที่ใดมีความใคร่ ที่นั่นมีโศก
ที่ใดมีความใคร่ ที่นั่นมีภัย
เมื่อไม่มีความใคร่เสียแล้ว
โศก ภัย ก็ไม่มี

6. ความอยากเป็นเหตุ

พราหมณ์ผู้หนึ่ง...นับถือพระพุทธองค์ดุจสหาย ได้ให้สัญญาแก่พระพุทธเจ้าว่าจะถวายข้าวเมื่อข้าวออกผล แต่เกิดพายุฝนทำลายข้าวกล้านั้นจนสิ้นเสียก่อน พราหมณ์มีความเสียใจที่ไม่อาจกระทำตามสัญญาได้ พระพุทธเจ้าแสดงอุบายระงับความโศกแก่พราหมณ์แล้วตรัสภาษิตว่า...

ที่ใดมีความทะยานอยาก ที่นั่นมีโศก
ที่ใดมีความทะยานอยาก ที่นั่นมีภัย
เมื่อไม่มีความทะยานอยากเสียแล้ว
โศก ภัย ก็ไม่มี

7. ด้วยรักและเทิดทูน

พระพุทธเจ้า...เสด็จพร้อมภิกษุ ๕๐๐ รูปได้สวนทางกับกลุ่มเด็ก ๕๐๐ คนที่ถือกระเช้าขนม เด็กเหล่านั้นไม่ได้ถวายขนมแก่ใครๆ แต่ถวายขนมแด่พระมหากัสสปเถระ พระมหากัสสปเถระได้แนะให้เด็กเหล่านั้นถวายขนมแก่พระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุบริวารด้วย ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าเด็กเหล่านั้นถวายขนมเพราะเห็นแก่หน้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าภิกษุเช่นพระมหากัสสปเถระนั้นย่อมเป็นที่รักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายพร้อมตรัสภาษิตว่า...

ผู้ประพฤติดีมีความเห็นถูกต้อง
มั่นอยู่ในคลองธรรม พูดคำสัตย์
ปฏิบัติหน้าที่ของคนสมบูรณ์
คนย่อมเทิดทูนด้วยความรัก

8. ผู้ทวนกระแส

พระเถระผู้เป็นพระอนาคามีรูปหนึ่ง...ละอายคำถามของพระลูกศิษย์ที่ถามถึงการบรรลุธรรมของพระเถระ เพราะพระเถระนั้นบรรลุเพียงพระอนาคามีผล คิดว่าความเป็นพระอนาคามีผลนั้นแม้คฤหัสถ์ก็บรรลุได้ จึงไม่กล่าวตอบคำถามของพระลูกศิษย์ คิดว่าเมื่อตนบรรลุเป็นพระอรหัตผลแล้วจึงบอกคุณธรรมของตนแก่พระลูกศิษย์ พระเถระยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์แต่ได้กระทำกาละเสียก่อน เหล่าพระลูกศิษย์จึงโศกเศร้าเสียใจ พระพุทธเจ้าทรงทราบความทั้งหมดแล้วจึงกล่าวว่าพระเถระเป็นพระอนาคามีผลแล้วตรัสภาษิตว่า...

พระอนาคามีผู้ใฝ่พระนิพพาน
สัมผัสผ่านผลสามด้วยใจ
หมดปฏิพัทธ์รักใคร่ในกาม
จึงได้สมญานามว่า
"ผู้ทวนกระแส"

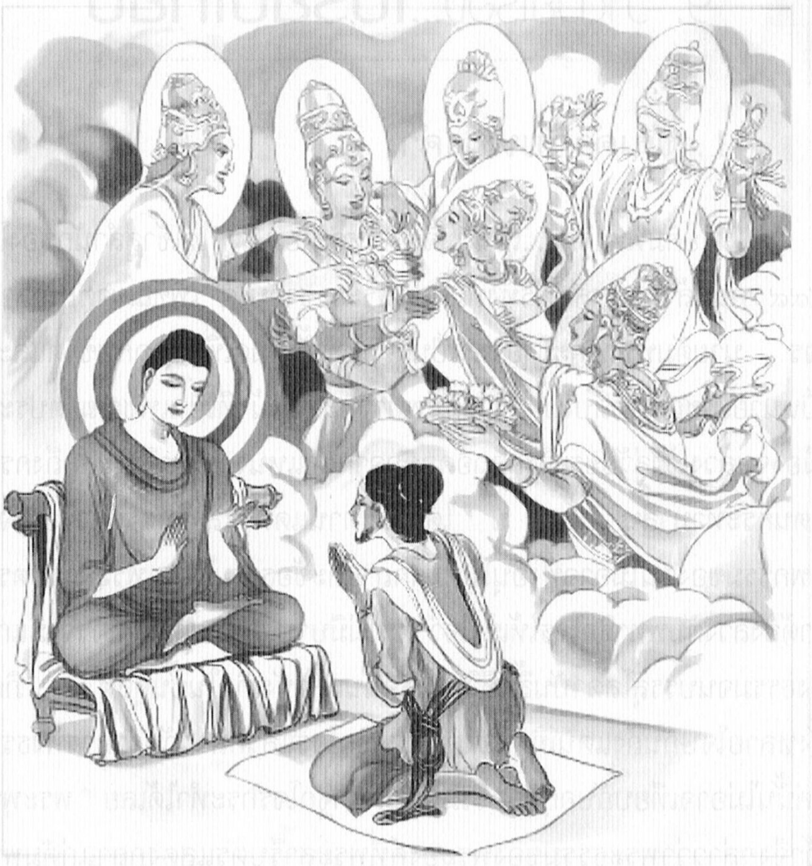

9. ผลแห่งบุญหนุนนำ

นายนันทิยะ...เป็นผู้ศรัทธาในพระศาสนา สร้างศาลาโรงทานไว้ในป่าอิสิปตนะ กุศลนั้นทำให้ได้วิมานปราสาททิพย์ในเทวโลกชั้นดาวดึงส์ เป็นรัตนะ ๗ ประการ พระมหาโมคคัลลานเถระจาริกไปยังเทวโลกเห็นปราสาททิพย์นั้น เมื่อกลับมาสู่แดนมนุษย์พระเถระได้สนทนาเรื่องปราสาททิพย์นั้นกับพระศาสดา พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

บุรษผู้จากไปนาน
เมื่อกลับมาจากไพรัชสถานโดยสวัสดี
ญาติและมิตรสหาย
ย่อมยินดีต้อนรับ

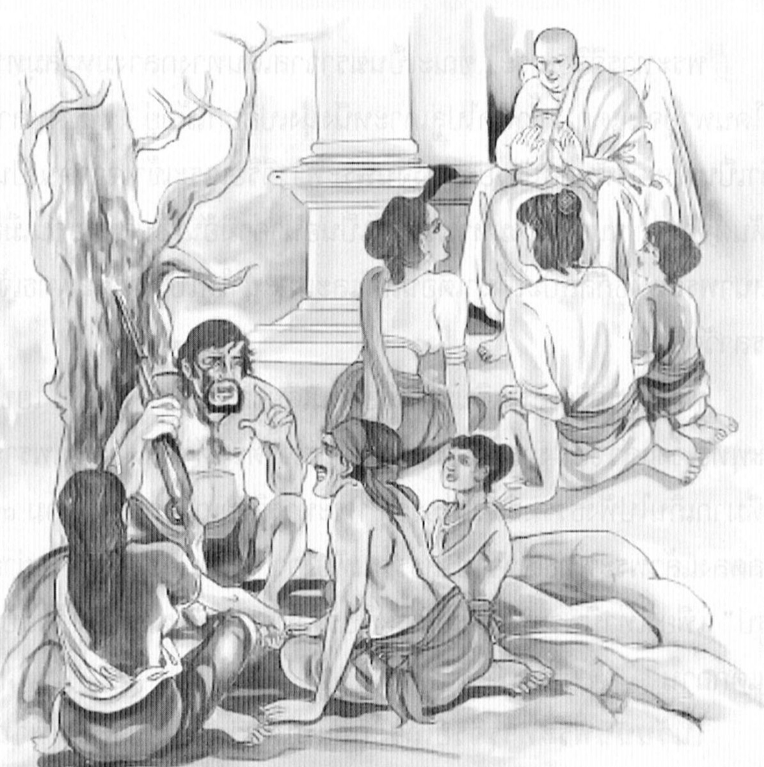

บุญที่ได้ทำไว้ในโลกนี้
ย่อมต้อนรับผู้ที่จากไป
เหมือนญาติสนิทกลับมาจากแดนไกล
ฝูงชนย่อมเต็มใจต้อนรับ

9. ว่าด้วยเรื่อง...**เปรียบเทียบ**

1. พันคำกับหนึ่งคำ

นายตัมพทาฐิกะ...เป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยม ได้เข้าสู่สำนักของโจร ๔๙๙ คนแล้วภายหลังโจรทั้งหมดถูกพระราชาจับได้ เพชฌฆาตไม่กล้าฆ่าโจร นายตัมพทาฐิกะจึงอาสาเป็นผู้ฆ่าโจรทั้งหมดเพื่อแลกกับชีวิตและได้เป็นนายเพชฌฆาตสืบไป นายตัมพทาฐิกะรับหน้าที่เป็นเพชฌฆาตประจำเมืองจนล่วงเข้าสู่วัยชราจึงถูกถอดออกจากตำแหน่ง เขาจึงระลึกถึงกรรมที่ตนกระทำมาสิ้น ๕๕ ปี ได้ถวายทานแด่พระสารีบุตรแล้วร้อนใจในบุพกรรมของตนไม่อาจฟังอนุโมทนากถาและข้อธรรมได้ พระสารีบุตรจึงจำต้องลวงตัมพทาฐิกโจรให้เข้าใจว่าตนไม่มีบาป ตัมพทาฐิกโจรจึงมีแก่ใจฟังธรรมจนบรรลุโสดาบันสิ้นชีวิตในวันนั้นแล้วบังเกิดในชั้นดุสิต ภิกษุทั้งหลายโจษกันถึงแดนเกิดของตัมพทาฐิกโจรแล้วกล่าวกันว่าการฟังธรรมแค่นั้นไม่อาจเทียบกับอกุศลกรรมที่ตัมพทาฐิกโจรกระทำได้เลย พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่าพระธรรมของพระองค์ที่พระสารีบุตรแสดงกถาแก่ตัมพทาฐิกโจรเพียงเล็กน้อยนั้นหากปฏิบัติตามก็ย่อมมีผลใหญ่อันประมาณมิได้ พร้อมตรัสพระคาถาว่า...

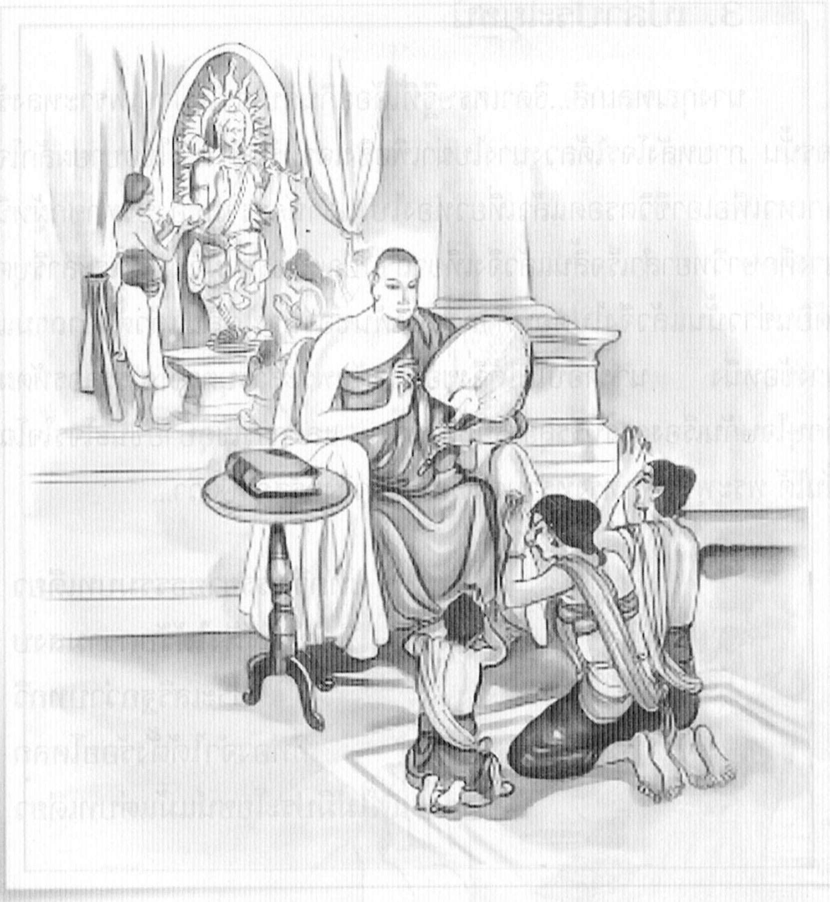
คำพูดที่เหลวไหลไร้ประโยชน์ตั้งพันคำ
ก็สู้คำพูดที่มีประโยชน์คำเดียวไม่ได้
เพราะฟังแล้วทำให้จิตใจสงบ

2. พันโศลกกับหนึ่งบทกวี

พระทารุจีริยเถระ...ขณะเป็นฆราวาสเดินทางกลางมหาสมุทรแล้ว เรือโดนพายุจนแตก น้ำพัดไปสู่เกาะหนึ่งนุ่งเปลือกไม้อยู่ ชนทั้งหลายเข้าใจว่าเป็นพระอรหันต์กล่าวยกย่องจนพระทารุจีริยเถระเข้าใจว่าตนเป็นพระอรหันต์จริง จนกระทั่งมหาพรหมผู้เป็นอนาคามีอันเป็นสหายกันเมื่อครั้งศาสนาพระพุทธกัสสปะได้มาเตือนสติและแนะนำให้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ นครสาวัตถี

พระทารุจีริยเถระเดินทางเพียงคืนเดียวสิ้นระยะ ๑๒๐ โยชน์พบพระพุทธเจ้าแล้วขอฟังกถาธรรม พระพุทธเจ้าตรัสห้าม ๓ ครั้งเพราะเห็นปีติที่มากเกินไปฟังธรรมแล้วไม่บรรลุ พระทารุจีริยเถระถูกตรัสห้าม ๓ ครั้ง ปีติลดลงแล้วพระพุทธเจ้าจึงตรัสธรรมเพียงว่า "พาหิยะ...เธอจงอย่าสนใจในรูป" เพียงเท่านี้พระทารุจีริยเถระก็บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปัญญาอันแตกฉาน

ในวันนั้นพระทารุจีริยเถระถูกแม่โคขวิดตายเข้าสู่นิพพานแล้ว พระพุทธเจ้าให้นำสรีระเผาแล้วบรรจุในสถูปด้วยความเป็นพระอรหันต์ของพระทารุจีริยเถระ ภิกษุทั้งหลายโจษกันว่าพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเพียงเล็กน้อยพระทารุจีริยเถระบรรลุพระอรหันต์ได้อย่างไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

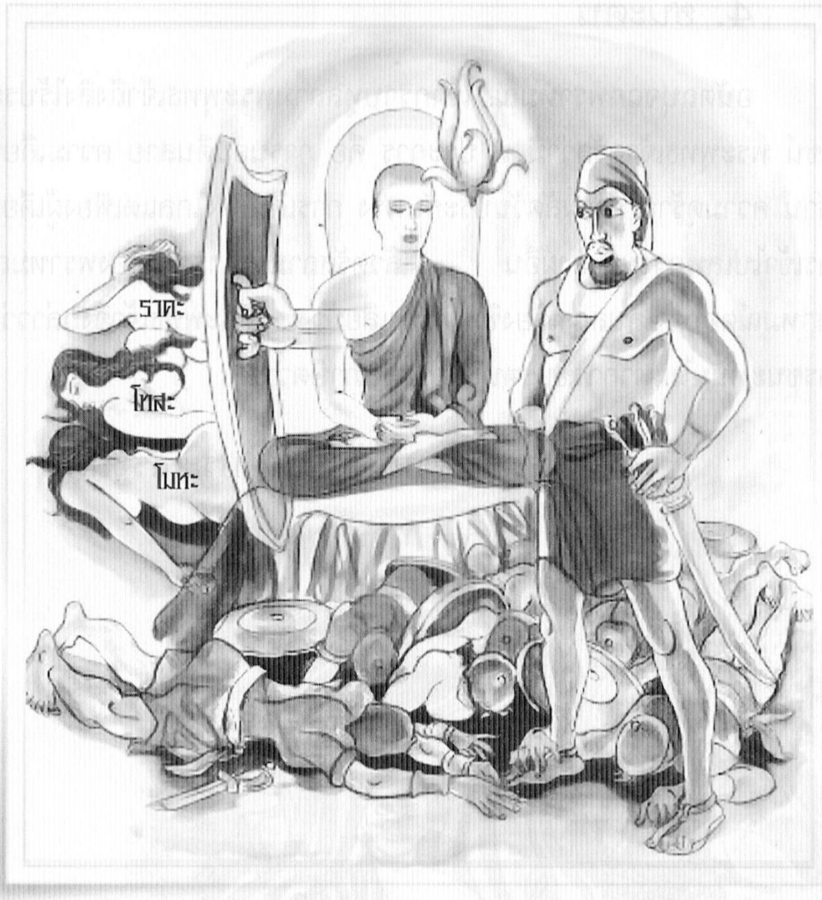
บทกวีตั้งพันโศลกแต่ไร้ประโยชน์
ไม่เท่าบทกวีบรรทัดเดียว
ที่ทำให้ผู้ฟังได้รับความสงบ

3. เปล่าประโยชน์

นางกุณฑลเกสี...ธิดาเศรษฐีที่ได้อยู่กินกับโจรใจบาปเพราะหลงรักโจรนั้น ภายหลังโจรได้ลวงนางไปฆ่าเพื่อชิงเอาทรัพย์ นางใช้อุบายผลักโจรตกเหวเพื่อเอาชีวิตรอดแล้วเที่ยวท่องไปในสำนักธรรมของปริพาชกผู้หนึ่ง นางศึกษาวิทยาสำเร็จสิ้นแล้วจึงเที่ยวถามปัญหาธรรมผู้อื่น พระสารีบุตรได้ยินข่าวนั้นแล้วจึงไปตอบคำถามทั้งพันของนางได้สิ้นแล้วตั้งคำถามแก่นางข้อหนึ่ง นางตอบไม่ได้จึงขอบวชกับพระสารีบุตรจนบรรลุอรหัตผล ภิกษุโจษกันเรื่องการบรรลุธรรมของนาง และการใช้อุบายชนะโจรใจโฉดนั้นได้ พระพุทธเจ้าทรงทราบความนั้นแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

บทกวีบรรยายธรรมบทเดียว
ที่ทำให้ผู้ฟังได้รับความสงบ
ประเสริฐกว่าบทกวี
ที่ท่องจำได้ตั้งร้อยโศลก
แต่ไม่มีประโยชน์แม้แต่บทเดียว

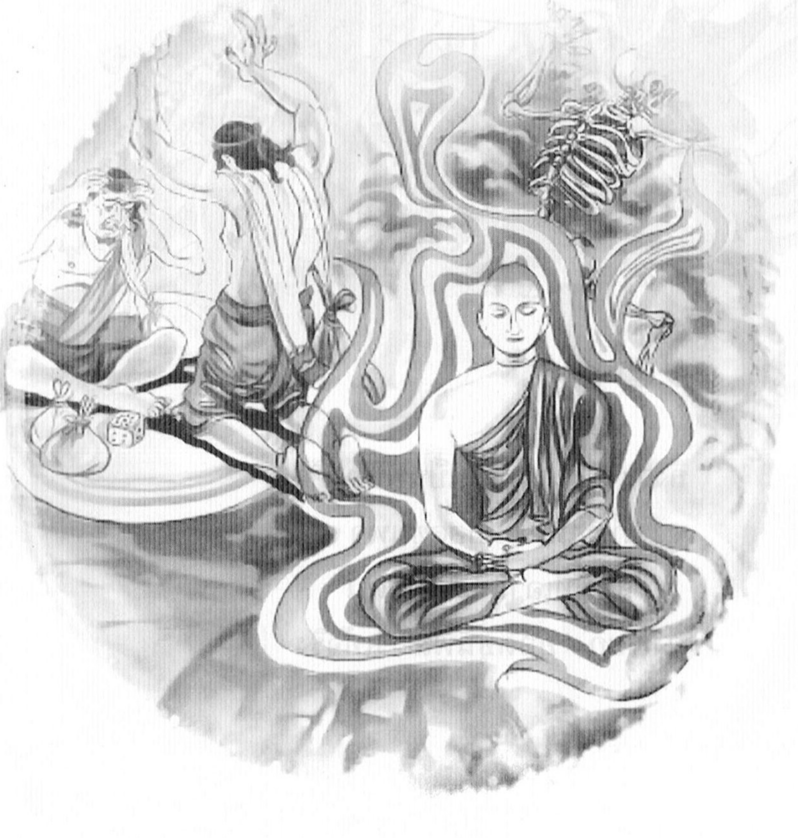

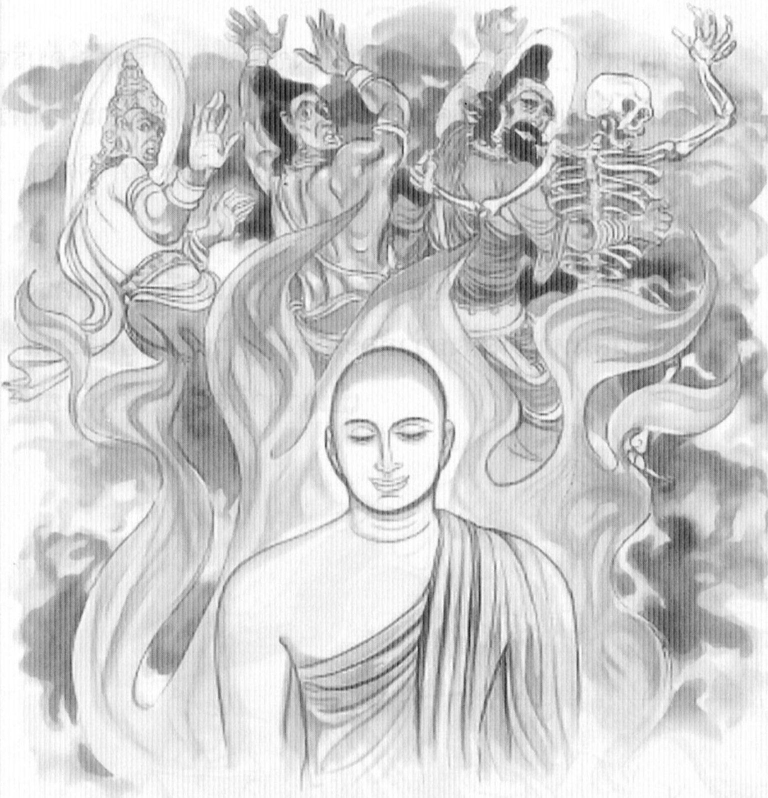
ถึงจะรบชนะข้าศึกเป็นพันๆ ศึก
ก็ไม่นับเป็นยอดขุนพล
แต่ผู้ที่เอาชนะจิตใจตน
จึงเรียก "ยอดขุนพล" แท้จริง

4. ชนะตน

อนัตถปุจฉกพราหมณ์...เข้ากราบทูลถามพระพุทธเจ้าถึงสิ่งไร้ประโยชน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่ามี ๖ ประการ คือ การนอนตื่นสาย ความเกียจคร้าน ความดุร้าย การผลัดวันประกันพรุ่ง การเดินทางไกลแต่เพียงผู้เดียว การเข้าไปเสพภรรยาของผู้อื่น แล้วตรัสถามถึงการงานของพราหมณ์ พราหมณ์ตอบว่าเล่นสกาเลี้ยงชีพได้บ้างเสียบ้าง พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า การชนะพนันไม่เท่าการชนะตนพร้อมตรัสภาษิตว่า...

"เอาชนะตนได้นั้นแล ประเสริฐสุด"

ผู้ที่ฝึกตนได้ ระวังระไวตลอดเวลา
ถึงเทวดา คนธรรพ์
และพระพรหม ก็เอาชนะไม่ได้

5. การบูชากับการสละทรัพย์

พระพุทธเจ้า...ตรัสเมื่อพราหมณ์ลุงของพระสารีบุตรได้บริจาคทรัพย์พันหนึ่งทุกเดือนแก่พวกนิครนถ์ *(นักบวชนอกศาสนา)* เพราะหวังพรหมโลก พระสารีบุตรจึงพาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตว่า...

การบูชาท่านผู้ฝึกตนแม้เพียงหนึ่งครั้ง
ก็บังเกิดผลมหาศาลยิ่งกว่าสละทรัพย์บูชายัญเดือนละพัน
เป็นเวลาติดต่อกันถึงร้อยปี

6. ศรัทธากับงมงาย

พราหมณ์หลานของพระสารีบุตร...ได้ฆ่าสัตว์เลี้ยงตัวหนึ่ง แล้วบำเรอไฟทุกเดือนเพราะหวังพรหมโลก พระสารีบุตรจึงพาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตว่า...

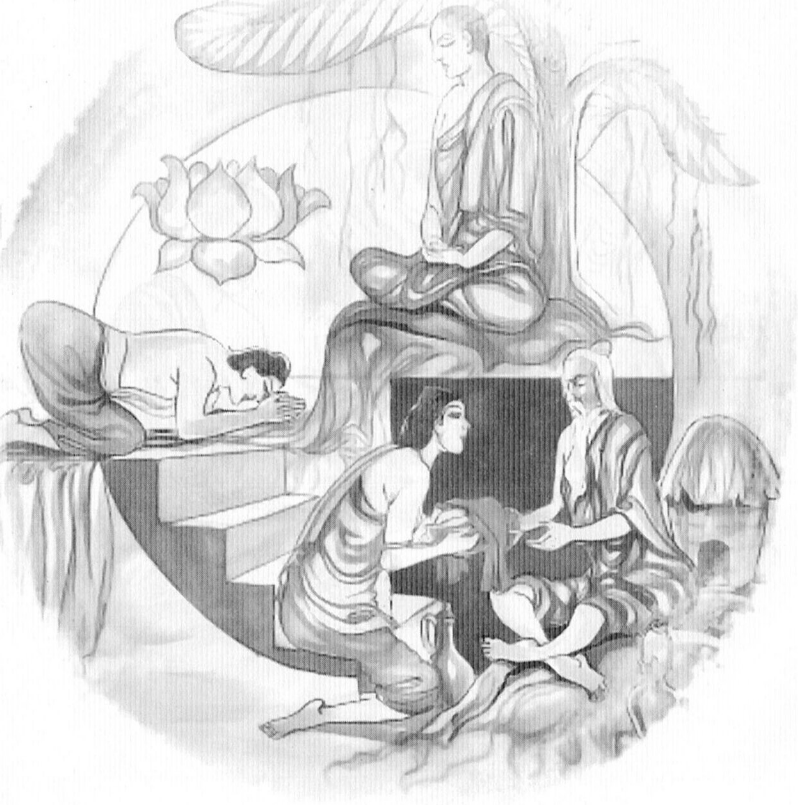
การบูชาท่านผู้ฝึกตนแม้เพียงครู่เดียว
บังเกิดผลมหาศาลยิ่งกว่าการบูชาไฟในป่า
เป็นเวลาตั้งร้อยปี

7. การเซ่นไหว้กับยกมือไหว้

พราหมณ์สหายของพระสารีบุตร...ได้บูชายัญเพราะหวังพรหมโลก พระสารีบุตรจึงพาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตว่า...

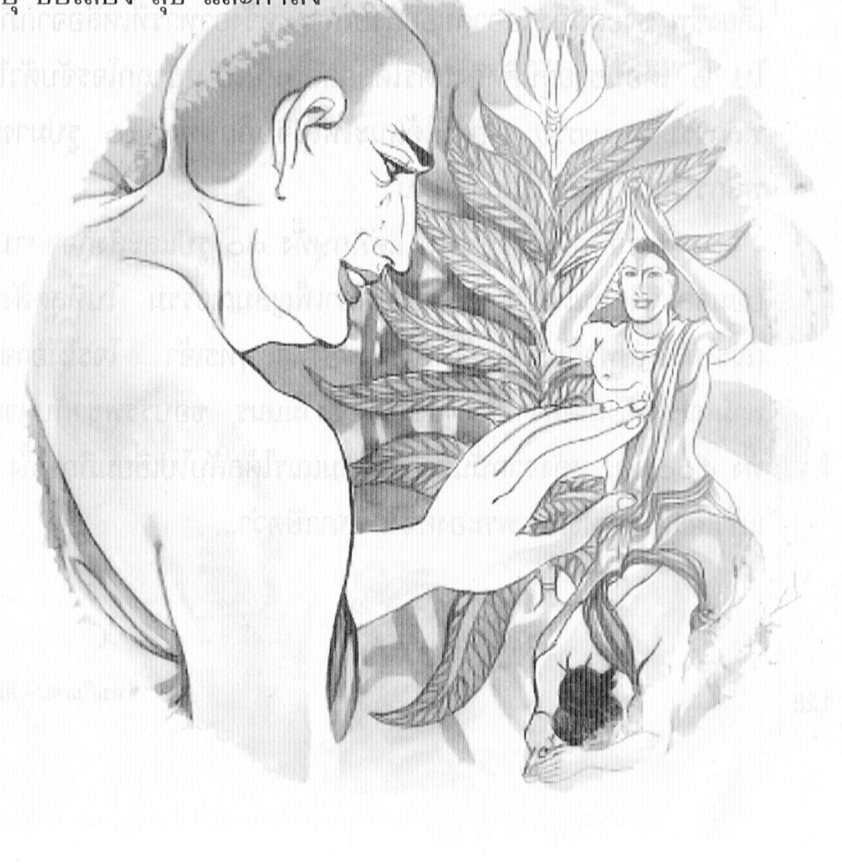
ไม่ว่ายัญชนิดไหนที่ผู้แสวงบุญพึงบูชาตลอดปี
การบูชายัญนั้นมีค่าไม่เท่าหนึ่งในเสี้ยวของการ
"ยกมือไหว้"ท่านผู้ปฏิบัติตรงตามอริยมรรคแม้เพียงครั้งเดียว
การไหว้บุคคลเช่นนั้นประเสริฐกว่าเป็นไหนๆ

8. คุณแห่งการนอบน้อม

อายุวัฒนกุมาร...พ้นมรณภัยจากอวรุทธกยักษ์ได้ด้วยบารมีของพระพุทธเจ้า มีอายุเจริญถึง ๑๒๐ ปี ภิกษุทั้งหลายโจษกันถึงเหตุแห่งอายุยืน พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตว่า...

ผู้กราบไหว้
อ่อนน้อมถ่อมตัวต่อผู้ใหญ่เป็นนิจศีล
ย่อมเจริญด้วยคุณธรรมสี่ประการคือ
อายุ ชื่อเสียง สุข และกำลัง

9. คนมีศีลกับคนทุศีล

ภิกษุ...บวชเมื่อแก่ ๓๐ รูปรับกรรมฐานจากพระพุทธเจ้าแล้ว เดินทางเข้าป่าบำเพ็ญสมณธรรม พระพุทธเจ้าเล็งว่าจักมีภัยจากคนกินเดน * จึงส่งสังกิจจสามเณรผู้เป็นพระอรหันต์ผู้มีปัญญาแตกฉานไปด้วย ภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้นแยกย้ายกันในป่าไม่อยู่รวมกันเพื่อเจริญกรรมฐานได้ง่ายขึ้น ภิกษุทั้งหลายไปทางเดียวกันเฉพาะเวลาภิกขาจารยามเช้าและเวลาบำรุงสังกิจจสามเณรในตอนเย็นเท่านั้น

ชายผู้หนึ่งผ่านมาเพื่อเดินทางไปหาบุตรี ภิกษุได้เมตตาให้อาหารเลี้ยงชีพ ชายผู้นี้จึงขออาศัยอยู่ด้วยเพราะหวังอาหารที่เหลือจากภิกษุ ล่วงไป ๒ เดือนชายผู้นี้คิดถึงบุตรีได้ลักลอบหนีไปในป่าถูกโจรจับตัวไว้เพื่อทำพลีกรรม *(บวงสรวง)* ชายผู้นี้ได้แนะให้ไปจับภิกษุทั้ง ๓๐ รูปมาฆ่าเพื่อทำพลีกรรมแทนคนกาลกิณีเช่นตน

โจรจับภิกษุรูปหนึ่งได้ แต่ภิกษุทั้ง ๓๐ รูปและสังกิจจสามเณรต่างยอมสละชีวิตตนเพื่อภิกษุที่เหลือได้บำเพ็ญสมณธรรม ในที่สุดสังกิจจสามเณรได้ไปกับพวกโจรโดยอ้างเจตนาของพระพุทธเจ้า โจรไม่อาจประหารสามเณรได้จึงเกิดความศรัทธาสังกิจจสามเณร ขอบรรพชากับสามเณรสิ้นทั้ง ๕๐๐ คน หลังจากนั้นสังกิจจสามเณรได้กลับไปเยี่ยมภิกษุทั้ง ๓๐ นั้นแล้วเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์จึงตรัสภาษิตว่า...

** คนกินเดน - คนกินซากศพ*

ผู้มีศีล มีสมาธิ มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของคนทุศีลไร้สมาธิ

10. ปัญญาชนกับคนทราม

พระโกณฑัญญเถระ...ได้เข้าฌานสมาบัติในผาศิลาแห่งหนึ่ง พวกโจรลักทรัพย์เดินทางผ่านมาในยามวิกาลเข้าใจว่าพระเถระคือตอไม้ จึงนำห่อสมบัติวางบนศีรษะและข้างกายพระเถระ รุ่งเช้าพวกโจรเห็นว่าเป็นพระเถระจึงขมาโทษและขอบวชกันทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสสรรเสริญโจรเหล่านั้นที่มีปัญญาเห็นค่าของธรรมะแล้วตรัสภาษิตว่า...

ผู้มีปัญญา มีสมาธิ
แม้มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของผู้ทรามปัญญา ไร้สมาธิ

11. ผู้มีความเพียรกับผู้เกียจคร้าน

พระสัปปทาสเถระ...ไม่ปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ พยายามฆ่าตัวตายโดยให้งูพิษกัดไม่สำเร็จ ภายหลังจะเอามีดโกนเชือดคอแต่ระลึกถึงคุณแห่งศีลบริสุทธิ์ที่ตนกระทำมา ความปีติแผ่ซ่านขึ้น แล้วจากนั้นพระสัปปทาสเถระก็ข่มปีติด้วยวิปัสสนาญาณเพียงชั่วครู่ก็บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้มีความเพียรมั่นคง
แม้มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของผู้เกียจคร้านไร้ความเพียร

12. ผู้พิจารณ์กับผู้ไม่พิจารณ์

นางปฏาจารา...ต้องสูญเสียสามี บุตร บิดามารดา และพี่ชาย นางโศกเศร้าจนเสียจริตเดินซัดเซพเนจรไปสู่วิหารที่พระพุทธเจ้าพำนักอยู่ พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมเตือนสตินางจนบรรลุโสดาปัตติผล ภายหลังนางพิจารณาความไม่เที่ยงของชีวิต พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้พิจารณาเห็นความเกิด-ดับแห่งสังขาร
แม้มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของผู้ไม่พิจารณาเห็น

13. ผู้พบทางกับผู้ไม่พบทาง

นางกิสาโคตมี...สูญเสียบุตรชายจึงออกบวชเป็นภิกษุณี พิจารณาเห็นประทีปที่ลุกโพลงขึ้นและหรี่ลง นางจึงพิจารณาถอนอาลัยในชีวิตและร่างกาย พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้พบทางอมตะ
แม้มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของผู้ไม่พบ

14. ผู้เห็นธรรมกับผู้ไม่เห็นธรรม

พระพหุปุตติกาเถรี...เมื่อครั้งยังเป็นฆราวาสสามีเสียชีวิตไปแล้ว บุตรทั้งหลายได้รบเร้าเอาสมบัติ เมื่อนางมอบสมบัติให้แล้วไม่มีบุตรแม้สักคนหนึ่งเลี้ยงดูนาง นางจึงออกบวชเป็นภิกษุณี นางบำเพ็ญสมณธรรมโดยเดินจงกรมเวียนรอบต้นไม้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้เห็นธรรมอันประเสริฐ
แม้มีชีวิตอยู่วันเดียว
ประเสริฐกว่าชีวิตตั้งร้อยปี
ของผู้ไม่เห็น

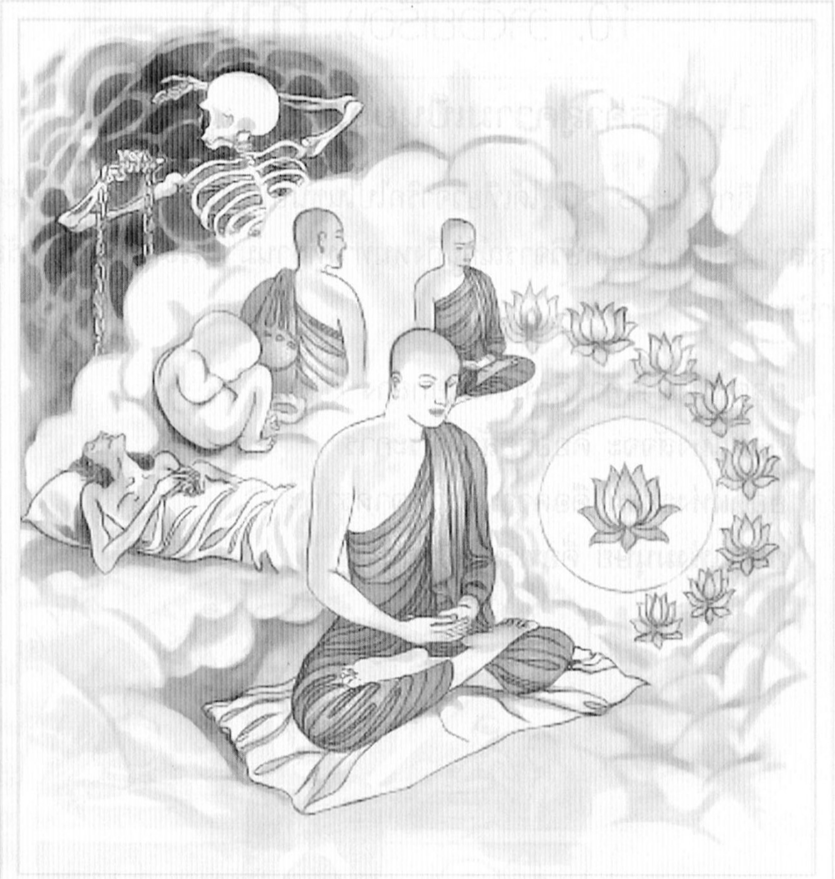
10. ว่าด้วยเรื่อง...**ทาง**

1. มรรคาสู่ความเป็นยอด

ภิกษุ ๕๐๐ รูป...ได้เที่ยวจาริกไปในชนบทประเทศแล้วกลับมายังกรุงสาวัตถี เที่ยววิพากษ์วิจารณ์กันถึงหนทางที่ผ่านมา พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

ยอดแห่งมรรคา คือทางสายกลาง
ยอดแห่งสัจจะ คืออริยสัจสี่ประการ
ยอดแห่งธรรม คือความปราศจากราคะ
ยอดแห่งมนุษย์ คือพระผู้เห็นแจ้ง

มีทางนี้เท่านั้น ไม่มีทางอื่น
ที่จะนำไปสู่ความบริสุทธิ์แห่งทัศนะ
พวกเธอจงเดินตามทางนี้เถิด
ทางสายนี้พญามารมักเดินหลงเสมอ

เมื่อเดินตามทางสายนี้
พวกเธอจักหมดทุกข์
ทางสายนี้เราได้ชี้บอกไว้
หลังจากที่เราได้รู้วิธีถอนลูกศรคือกิเลส

พวกเธอจงพยายามทำความเพียรเถิด
พระตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น
ผู้บำเพ็ญฌานเดินตามทางสายนี้
ก็จะพ้นจากเครื่องผูกของพญามาร

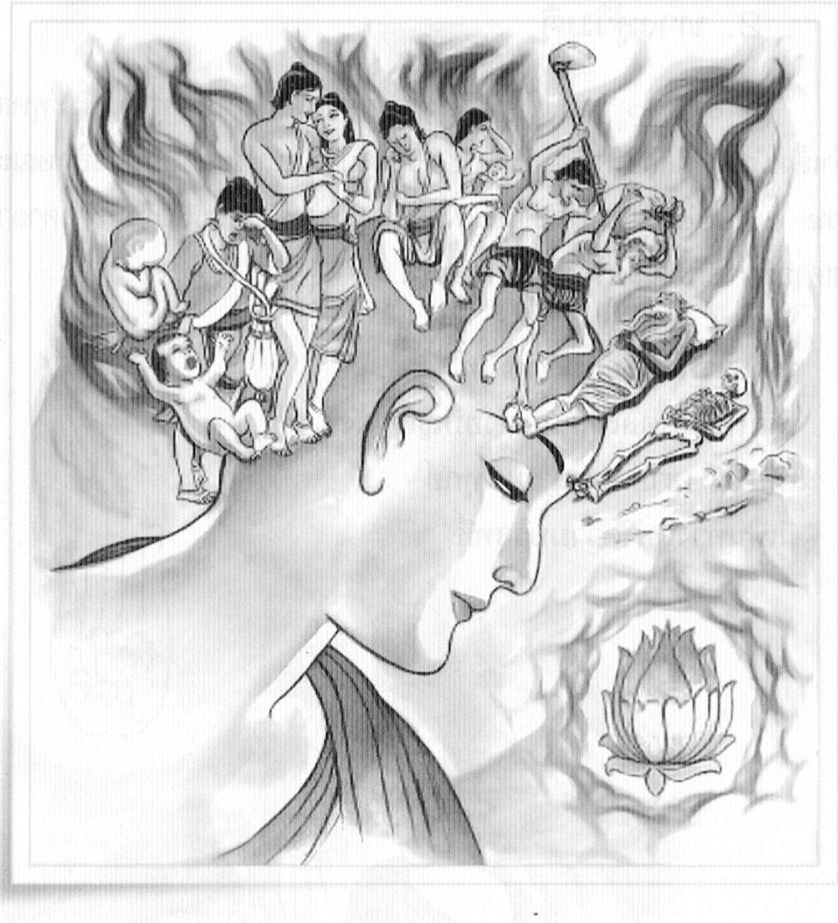
2. ทางสู่วิมุติ

ภิกษุ ๕๐๐ รูป...เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังกัมมัฏฐาน พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยแห่งภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูปว่าเคยประกอบอนิจจลักษณะ* ถ้วน ๒๐,๐๐๐ ปีในศาสนาพระพุทธกัสสปะ พระพุทธเจ้าจึงกล่าวคาถาแสดงอนิจจลักษณะพร้อมตรัสภาษิตว่า...

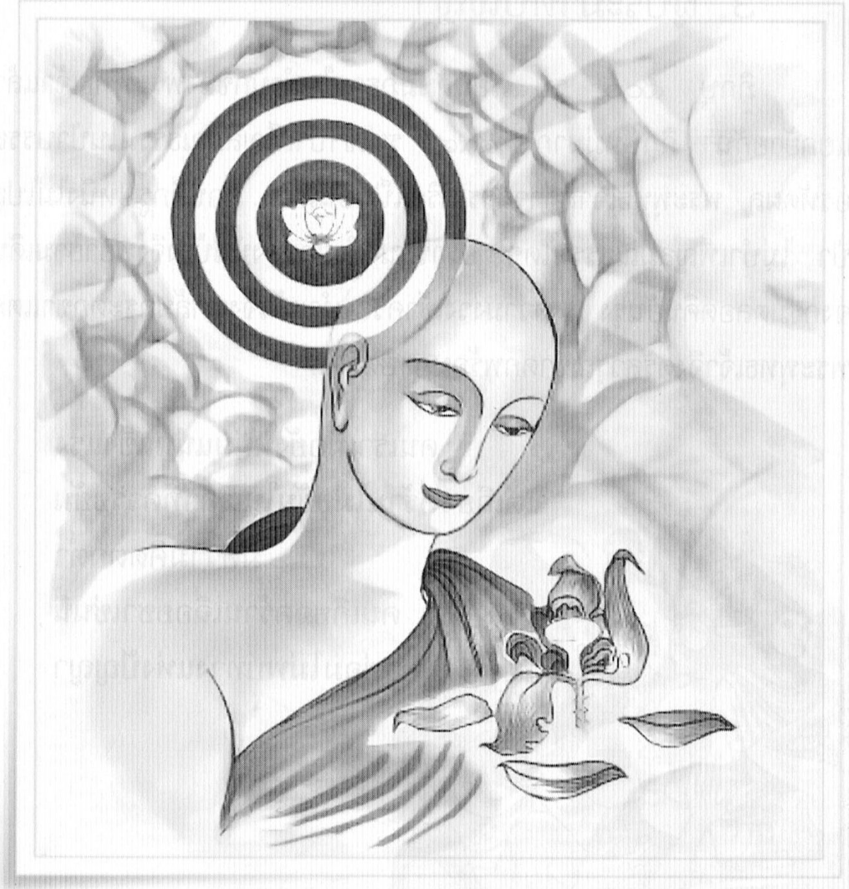
"สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยงแท้"
เมื่อใด บุคคลเห็นแจ้งด้วยปัญญาดังนี้
เมื่อนั้น เขาย่อมหน่ายในทุกข์
นี้เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์

** อนิจจลักษณะ - เป็นลักษณะที่ไม่เที่ยงไม่มั่นคง ไม่ยั่งยืนอยู่ได้ตลอดกาล*

"สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์"
เมื่อใดบุคคลเห็นแจ้งด้วยปัญญาดังนี้
เมื่อนั้นเขาย่อมหน่ายในทุกข์
นี่เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์

"ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา"
เมื่อใดบุคคลเห็นแจ้งด้วยปัญญาดังนี้
เมื่อนั้นเขาย่อมหน่ายในทุกข์
นี่เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์

3. ผู้ประมาทปัญญา

ภิกษุ ๕๐๐ รูป...เรียนกัมมัฏฐานในสำนักของพระพุทธเจ้าแล้วแยกย้ายกัน ภิกษุหมู่มาก ๔๙๙ รูปเข้าบำเพ็ญสมณธรรมในป่าบรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้ากล่าวสรรเสริญเป็นอันมาก ภิกษุอีกรูปหนึ่งไม่ไปสู่ป่า ไม่บำเพ็ญสมณธรรมใดๆ ปรารถนาคำยกย่องนั้นบ้างจึงพยายามเดินจงกรมตลอดคืนยันรุ่ง ความง่วงเข้าครอบงำแล้วจึงหกล้มกระดูกขาแตก พระพุทธเจ้าจึงตรัสวรุณชาดกพร้อมภาษิตว่า...

คนเราเมื่อยังหนุ่มแน่นแข็งแรง
แต่เกียจคร้านไม่ขยันในเวลาที่ควรขยัน
มีความคิดตกต่ำ
คนเกียจคร้านเฉื่อยชาเช่นนี้
ย่อมไม่พบทางแห่งปัญญา

4. ผู้ไม่ประมาทปัญญา

พระโมคคัลลานเถระ...เห็นสุกรเปรต ได้เฝ้ากราบทูลต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสบุพกรรมของสุกรเปรตว่าได้ยังสงฆ์ให้แตกกันครั้งศาสนาพระพุทธกัสสปะพร้อมตรัสภาษิตว่า...

พึงระวังวาจา พึงสำรวมใจ
ไม่พึงทำบาปทางกาย
พึงชำระทางกรรมทั้งสามนี้ให้หมดจด
เมื่อทำได้เช่นนี้ เขาพึงพบทาง
ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายแสดงไว้

5. ทางเจริญกับทางเสื่อม

พระโปฐิลเถระ...เป็นผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกในศาสนาของพระพุทธเจ้าสิ้น ๗ พระองค์ แต่ไม่ยังคุณวิเศษใดๆ มีปฐมฌานเป็นอาทิให้บังเกิดแก่ตนได้ เที่ยวทะนงตัวอยู่ว่าเชี่ยวชาญพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าขจัดมานะของพระโปฐิลเถระโดยส่งไปเรียนธรรมจากสามเณรอายุ ๗ ขวบ แล้วตรัสภาษิตว่า...

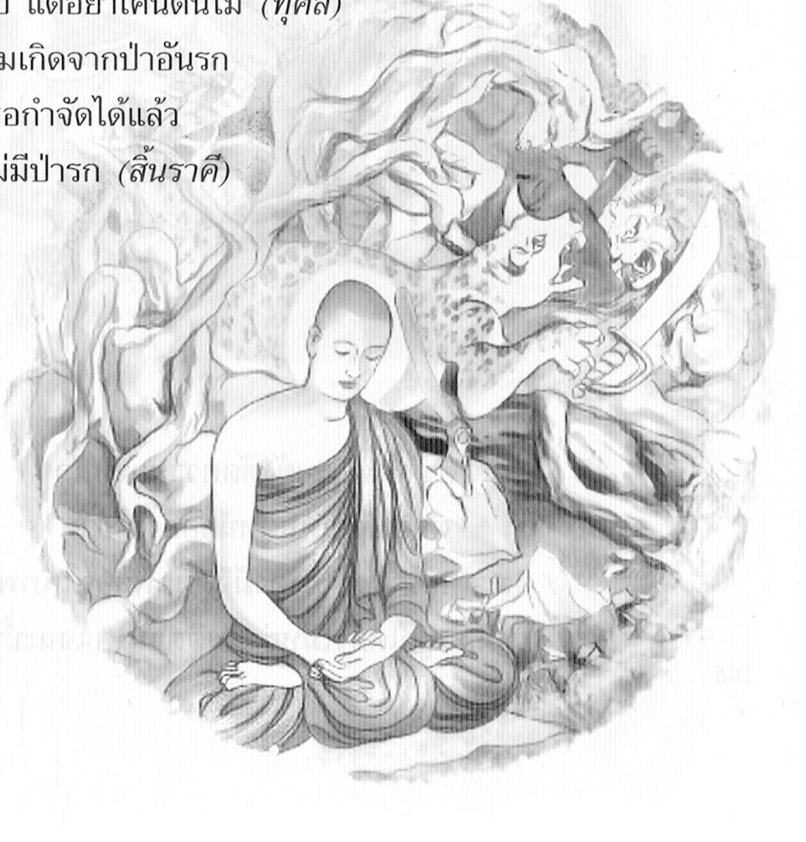
ปัญญา มีได้เพราะตั้งใจพินิจ
เสื่อมไปเพราะไม่ได้ตั้งใจพินิจ
เมื่อรู้ทางเจริญและทางเสื่อมของปัญญาแล้ว
ควรจะทำตนโดยวิถีทางที่ปัญญาจะเจริญ

6. ขจัดมลทิน

เศรษฐีผู้มั่งคั่งกลุ่มหนึ่ง...ชักชวนกันออกบวชเมื่อวัยชรา เมื่อบวชก็สร้างบรรณศาลาอยู่รวมกันท้ายวิหาร เที่ยวบิณฑบาตรับภัตตาหารจากเรือนเก่าของตน นางมธุรปาณิกาภรรยาเก่าของภิกษุผู้หนึ่งในกลุ่มนี้ได้ทำกาละ *(ตาย)* ภิกษุทั้งหลายร้องไห้คร่ำครวญ พระพุทธเจ้าจึงตรัสกากชาดก แล้วกล่าวว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะภิกษุเหล่านี้อาศัยอยู่ในป่าแห่งราคะ โทสะ โมหะ แล้วตรัสภาษิตว่า...

ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงกำจัดป่าดงพงรก *(ราคะ)*
ให้ราบคาบ แต่อย่าโค่นต้นไม้ *(ทุศีล)*
เภทภัยย่อมเกิดจากป่าอันรก
เมื่อพวกเธอกำจัดได้แล้ว
จักเป็นผู้ไม่มีป่ารก *(สิ้นราคี)*

ตราบใดบุรุษยังตัดความกำหนัด
ต่ออิสตรีแม้นิดหน่อยยังไม่ขาด
ตราบนั้น เขาก็ยังคงมีจิตผูกพันอยู่ในภพ
เหมือนลูกโคยังไม่หย่านมติดแม่โคแจฉะนั้น

7. ถอนรากถอนโคน

พระลูกชายนายช่างทอง...บวชในสำนักพระสารีบุตร พระสารีบุตรให้อสุภกัมมัฏฐาน *(ปัญญาพิจารณาซากศพ)* แต่ไม่ถูกกับจริตของพระลูกชายนายช่างทอง พระพุทธเจ้าตรัสกับพระสารีบุตรว่ากัมมัฏฐานนั้นไม่ถูกกับจริตแล้วให้โลหิตกสิณ *(กสิณสีแดง)* แก่พระลูกชายนายช่างทอง โดยให้เพ่งดอกบัวแดงนั้น พระลูกชายนายช่างทองเพ่งดอกบัวแดงเห็นความเปลี่ยนไปของดอกบัวจึงบรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าจึงตรัสภาษิตว่า...

จงถอนความรักของตน
เหมือนคนถอนดอกบัว
จงเพิ่มพูนแนวทางแห่งสันติ
คือนิพพานที่พระสุคตเจ้า
ทรงแสดงไว้แล้ว

8. เมื่อความโง่อยู่กับเรา

พ่อค้าผู้หนึ่ง...ประสงค์จะอยู่ขายผ้าตลอดทั้งปี พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่าพ่อค้าจักตายในอีก ๗ วันข้างหน้า พระอานนท์นำความบอกแก่พ่อค้า พ่อค้าเกิดธรรมสังเวชพยายามทำกุศลมากมายและบรรลุพระโสดาบันตายในวันที่ ๗ นั้นเอง พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตว่า...

“เราจักอยู่ที่นี่ตลอดฤดูฝน
เราจักอยู่ที่นี่ตลอดฤดูหนาวและฤดูร้อน”
คนโง่มักคิดเช่นนี้
หารู้อันตรายจะมาถึงตัวเองไม่

9. เงื้อมมือมัจจุราช

นางกิสาโคตมี...โศกเศร้าเสียใจที่บุตรชายตาย นางเที่ยวร่ำหาผู้รักษาบุตรของนางให้ฟื้นคืนชีพได้ พระบรมสุคตจึงแนะให้นางนำเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากตระกูลที่ไม่เคยมีคนตายมาเป็นยารักษา นางเที่ยวตามหาอยู่นานจนกลับมาหาพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าถามนางกิสาโคตมีว่าได้เมล็ดพันธุ์ผักกาดมาหรือไม่ นางตอบว่าไม่ได้เพราะเรือนทั้งหลายย่อมมีคนตายแล้วทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าตรัสภาษิตดังปรากฏในสหัสวรรคแก่นางแล้วจึงตรัสภาษิตว่า...

ผู้ที่มัวเมาอยู่ในบุตรและทรัพย์
มีใจติดข้องอยู่
ย่อมถูกมฤตยูฉุดคร่าไป
เหมือนชาวบ้านที่หลับไหล
ถูกกระแสน้ำใหญ่พัดพา

10. เมื่อถึงคราวตาย

ความต่อจากเรื่องนางปฏาจาราเถรีในสหัสวรรคนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบวาระจิตแห่งความเศร้าของนางปฏาจาราเถรี พระพุทธเจ้าได้ตรัสภาษิตดังปรากฏในสหัสวรรคแก่นางแล้วได้ตรัสภาษิตต่อจากนั้นอีกว่า...

บุตรก็ป้องกันไม่ได้
บิดาหรือญาติก็ป้องกันไม่ได้
คนเราเมื่อถึงคราวจะตาย
หมู่ญาติก็ป้องกันไม่ได้

เมื่อรู้ความจริงข้อนี้แล้ว
คนฉลาดผู้สำรวมในศีลไม่ควรชักช้า
ในการตระเตรียมทางไปสู่พระนิพพาน

อานิสงส์ ๑๐ ประการ

ของการพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นธรรมทาน

๑. กรรมเวรจากอดีตชาติจะได้ลบล้าง
๒. ความเป็นสิริมงคลย่อมจะมีมาสู่ครัวเรือน
๓. บุตรหลานที่พาลเกเรจะกลับตัวเป็นคนดี
๔. วงศ์สกุลจะมีผู้สืบทอดและเจริญรุ่งเรืองทุกๆ ชั่วอายุ
๕. คิดจะทำการอันใดจะมีคนมาให้ความช่วยเหลือ
๖. ขจัดเคราะห์ภัย ภัยใหญ่จะกลายเป็นภัยเล็ก
๗. คนป่วยเรื้อรังจะหายจากโรคฯ
๘. วิญญาณของบรรพชนจะพ้นจากถูกทรมานไปสู่สุคติ
๙. เป็นบารมีคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข
๑๐. บังเกิดบุญวาสนาและให้มีอายุยืนยาว

พิมพ์ที่...

สำนักพิมพ์เอกอนันต์เผยแพร่ธรรม

โทร. 081-234-0960, 089-6726781
แฟกซ์. 034-246644

www.96rangjai.com email : 96rangjai@gmail.com

วิธีชำระเงิน : ชื่อบัญชี **นายอุดมรัก เอี่ยมสะอาด**

ธ.กรุงเทพ	สาขาราษฎร์บูรณะ	บัญชีออมทรัพย์	186-099-6592
ธ.กสิกรไทย	สาขาศาลายา	บัญชีออมทรัพย์	578-213-4126
ธ.ไทยพาณิชย์	สาขาศาลายา	บัญชีออมทรัพย์	316-294-1970

จัดจำหน่ายโดย

ฟ้าประทานบุ๊ค

โทร. 085-0658236, 081-2349096

แฟกซ์. 034-246644

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์เอกอนันต์เผยแพร่ธรรม

โทร. 089-6726781, 081-2340960

แฟกซ์. 034-246644

www.96rangjai.com email : 96rangjai@gmail.com

ยามดอกไม้บานเบ่งจงเร่งคว้า
กาลเวลาล่วงไปไม่กลับหลัง
ดอกไม้บานวันนี้ใช่จีรัง
รุ่งอีกครั้งอาจแห้งโหยร่วงโรยไป

เพชรน้ำเอก (พระพุทธ)

เล่ม 1

เอกอนันต์

www.96rangjai.com | email : 96rangjai@gmail.com